

Załącznik do Uchwały Nr XXV/229/17
Rady Gminy Ostrów Mazowiecka
z dnia 24 kwietnia 2017

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016 – 2026

Niniejszy dokument sporządzono zgodnie z zasadą partnerstwa i partycypacji w ścisłym porozumieniu i przy współpracy z samorządem gminnym i przedstawicielami społeczności lokalnej.

Zamawiający:

Wykonawca II części - Gminnego Programu
Rewitalizacji:

Gmina Ostrów Mazowiecka

EU-Consult Sp. z o.o.

Ul. gen. Wł. Sikorskiego 5
07 – 300 Ostrów Mazowiecka

ul. Wały Piastowskie 1
80-855 Gdańsk

Gdańsk, 2016

Spis treści

1. Wprowadzenie	6
Podstawy prawne rewitalizacji	8
2. Metodologia opracowania diagnozy.....	10
3. Ogólna charakterystyka gminy	11
4. Charakterystyka negatywnych zjawisk społeczno– gospodarczych na obszarze gminy	14
Bezrobocie	14
Ubóstwo.....	18
Przestępczość	24
Bezpieczeństwo	29
Poziom edukacji.....	33
Poziom kapitału społecznego	35
Organizacje pozarządowe.....	36
Poziom kapitału ludzkiego	40
Poziom dostępności do usług	43
Potencjał dziedzictwa kulturowego.....	44
Przedsiębiorczość	45
Jakość środowiska	47
5. Obszary zdegradowane	48
6. Obszary rewitalizacji	51
Zalesie	52
Komorowo	54
7. Szczegółowe dane dotyczące obszarów problemowych Gminy Ostrów Mazowiecka	57
8. Powiązanie z dokumentami strategicznymi	62

9. Wizja wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego (planowany efekt rewitalizacji)	66
Wizja.....	66
Misja.....	68
10. Cele rewitalizacji i kierunki działań	70
Rekomendowane kierunki interwencji.....	70
Opis kierunków interwencji i celów rewitalizacyjnych	72
11. Lista planowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	74
Projekty główne	74
Projekty komplementarne	95
Powiązanie planowanych projektów i przedsięwzięć z kierunkami działań.....	99
Wpływ projektów na aspekty problemowe	100
13. Mechanizmy zapewnienia komplementarności rewitalizacji	106
14. Mechanizmy partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji.....	120
Konsultacje społeczne	122
Pogłębiające wywiady kwestionariuszowe	127
15. System wdrażania (realizacji) Gminnego Programu Rewitalizacji	155
Promocja oraz formy partycypacji społecznej Gminnego Programu Rewitalizacji	159
16. System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji	162
Monitoring	162
Ewaluacja	164
Aktualizacja Gminnego Programu Rewitalizacji.....	169
17. Niezbędne zmiany w dokumentach strategicznych Gminy Ostrów Mazowiecka	170
Specjalna Strefa Rewitalizacji	170
Zmiany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	170

Zmiany w Miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	171
18. Spis tabel, rysunków i wykresów.....	172

1. Wprowadzenie

Głównym celem prezentowanej diagnozy społeczno - gospodarczej Gminy Ostrów Mazowiecka oraz opracowanego na jej podstawie Gminnego Programu Rewitalizacji było wyznaczenie obszarów zdegradowanych i rewitalizacji w gminie oraz opracowanie działań na lata 2016 - 2026 co stanowi jeden z etapów opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka. Prezentowana w niniejszym dokumencie diagnoza stanowi wypadkową zaleceń wskazanych zarówno w Ustawie o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 (Dz. U. 2015 poz. 1777), jak i "Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014- 2020" Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju z dnia 3 lipca 2015 r. Zgodnie z przytoczonymi wyżej dokumentami diagnoza opierać powinna się na mierzalnych wskaźnikach opisujących głównie zjawiska i problemy społeczne na danym terenie. Uwzględniając zalecenia, że obszar wymagający wsparcia stanowi jednostkę charakteryzującą się kumulacją negatywnych zjawisk i procesów oraz stanowi szczególne znaczenie dla rozwoju lokalnego, dokonano analizy podstawowych sfer funkcjonowania gminy.

Powołując się na *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych 2014-2020* rewitalizacja stanowi kompleksowy proces, którego celem jest wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe, integrujące interwencje na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Przez działania całościowe rozumie się wzajemnie powiązane przedsięwzięcia, które obejmują kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe. Poprzez prowadzone działania zakłada się optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmocnienie jego lokalnych potencjałów. Proces ten stanowi wieloletni okres, prowadzony przez interesariuszy wraz we współpracy ze społecznością lokalną. Dla prowadzenia rewitalizacji wymagane są:

- Uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju Gminy;
- Pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru rewitalizacji oraz analizie dotyczących go problemów; diagnoza obejmuje kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub środowiskowe;

- Ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;
- Właściwy dobór narzędzi i interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru;
- Zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej;
- Koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji;
- Realizacji wynikającej z art. 5 ust. 1 rozporządzenia ogólnego zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć¹.

Obszar zdegradowany stanowi obszar, na którym zidentyfikowany został stan kryzysowy (tj. stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych). Może być on podzielony na podobszary, w tym podobszary, które nie posiadają wspólnych granic (warunek – występowanie sytuacji kryzysowej na każdym podobszarze).

Obszar rewitalizacji jest to całość lub część obszaru zdegradowanego, na którym zamierza się prowadzić rewitalizację. Cechuje go koncentracja negatywnych zjawisk oraz znaczenie dla rozwoju lokalnego.

Program rewitalizacji natomiast został zdefiniowany jako inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę Gminy, wieloletni program działań w takich sferach jak: społeczna, ekonomiczna, przestrzenna, infrastrukturalna, środowiskowa, kulturowa. Celem niniejszego programu jest wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenie warunków do ich zrównoważonego rozwoju. Stanowi on narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Projekt rewitalizacyjny to zaplanowany oraz ukierunkowany plan na osiągnięcie celów programu rewitalizacji.

¹ Wszystkie poniższe definicje w niniejszym podrozdziale pochodzą z dokumentu pn. Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 3 lipca 2015 r., s. 5-8.

Należy zaznaczyć, że głównym źródłem sfinansowania projektów rewitalizacyjnych z funduszy europejskich są środki RPO (EFS i EFRR). Komplementarnym źródłem ich współfinansowania są także środki RPO (EFS, EFRR, FS). Źródłem finansowania projektów rewitalizacyjnych mogą być również środki budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego, oraz pozostałe np. prywatne.

W celu stworzenia kompleksowego programu rewitalizacji, w niniejszym dokumencie szczególna uwaga została zwrócona na dokładną diagnozę, opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji, cele rewitalizacji oraz opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Podstawy prawne rewitalizacji

Podstawę prawną opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016 -2026 stanowi **Ustawa z dnia 9.10.2015 r. o rewitalizacji**, natomiast dokumentem wspierającym opracowanie GPR² są **Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020** opracowane przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju.

W Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016 – 2026 **nie przewiduje się** ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku.

² Gminny Program Rewitalizacji

Rysunek 1 Etapy tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. 2015 poz. 1777)

2. Metodologia opracowania diagnozy

Dla potrzeb Gminnego Programu Rewitalizacji przeprowadzono diagnozę stanu Gminy Ostrów Mazowiecka, zgodnie z zapisami Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. i Wytycznych Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju. Zawarto informacje istotne z punktu widzenia występujących na obszarze gminy problemów. Przeanalizowano strukturę demograficzną, sytuację na rynku pracy, stan gospodarki. Charakterystyki tej dokonano w oparciu o:

- informacje uzyskane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej,
- dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej,
- dane z Komendy Powiatowej Policji w Ostrowi Mazowieckiej,
- dane Głównego Urzędu Statystycznego,
- dane Państwowej Komisji Wyborczej,
- inne dane dostępne na stronach internetowych oraz w dokumentach strategicznych Gminy tj. Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016 – 2024, Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Ostrów Mazowiecka na 2016 r., Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Ostrów Mazowiecka.

Do wyznaczenia obszarów zdegradowanych w Gminie Ostrów Mazowiecka wykorzystano analizę następujących wskaźników liczbowych w następujące kryteria:

- poziom bezrobocia,
- poziom ubóstwa,
- poziom przestępczości,
- poziom edukacji,
- poziom kapitału społecznego,
- poziom kapitału ludzkiego,
- poziom dostępności do usług,
- potencjał dziedzictwa kulturowego,
- poziom przedsiębiorczości,
- jakość środowiska.

Zebrane dane zostały wykorzystane do przeprowadzenia analizy wskaźnikowej w sferach społecznej i gospodarczej, w oparciu o wartości następujących wskaźników.:

1. Liczba ludności według stanu na dzień 31.12.2015 r.
2. Liczba ludności według stanu na dzień 31.12.2010 r.
3. Zmiana liczby ludności(2015 r. 2010 r.)
4. Ilość azbestu pozostającego do unieszkodliwienia
5. Odległość od najbliższego miasta[km]
6. Liczba podmiotów gospodarczych
7. Liczba osób przypadających na jedną prowadzoną działalność gospodarczą
8. Liczba uczniów otrzymujących stypendia socjalne
9. Liczba działających na terenie miejscowości organizacji pozarządowych
10. Miejscowości przez które przebiegają drogi krajowe lub wojewódzkie
11. Liczba interwencji przeprowadzonych przez Komendę Powiatową Policji w Ostrowi Mazowieckiej
12. Miejsca występowania barszczu Sosnowskiego
13. Liczba założonych niebieskich kart
14. Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej
15. Liczba dzieci korzystających z dożywiania
16. Liczba wyjazdów jednostek OSP
17. Liczba bezrobotnych z wykształceniem podstawowym.

3. Ogólna charakterystyka gminy

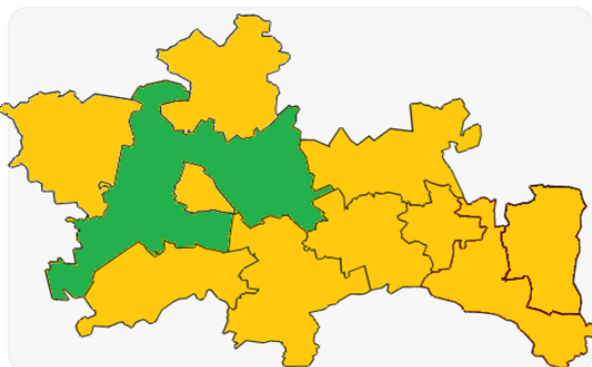
Gmina Ostrów Mazowiecka została utworzona w wyniku reformy administracyjnej w 1973 r., usytuowana wokół 25-cio tysięcznego Miasta Ostrów Mazowiecka, jest typową gminą rolniczą, gdzie 30 % ludności zatrudnionych jest w rolnictwie. W uprawach dominują głównie zboża, które zajmują 50 % powierzchni uprawnej.

Gmina położona jest we wschodniej Polsce, w północno – wschodniej części Województwa Mazowieckiego, na pograniczu z Województwem Podlaskim. Leży w połowie drogi między Warszawą, a Białymstokiem. Jest ważnym węzłem komunikacyjnym – na jej

terenem przecina się kilka dróg oraz linii kolejowych o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Sąsiaduje z gminami: Andrzejewo, Brok, Małkinia Górna, Stary Lubotyń, Wąsewo, Zaręby Kościelne.

Rysunek 2 Położenie Gminy Ostrów Mazowiecka na terenie Powiatu Ostrowskiego

Źródło: Urząd Gminy Ostrów Mazowiecka

Pod względem liczby ludności i obszaru, Gmina Ostrów Mazowiecka jest największą gminą powiatu ostrowskiego, jej powierzchnia wynosi 284 km² (w tym około 108 km² Puszczy Białej – jej wschodnia część).

Struktura demograficzna ludności gminy według płci, zmieniała się. Od 2010 do 2014 roku odnotowany został systematyczny wzrost liczby kobiet w stosunku do mężczyzn. W 2010 r. zanotowano przewagę mężczyzn o 0,56% (74 mężczyzn), w roku 2012 przewaga mężczyzn wynosiła już tylko 0,24% (32 mężczyzn), a w 2013 r. kobiet było już więcej o 0,04% (4 kobiety), wzrastając do 0,08% w 2014 r. (10 kobiet).

Saldo migracji zarówno w powiecie ostrowskim jak we wszystkich jego gminach jest ujemne. Napływ ludności do powiatu ostrowskiego wyniósł 456 osób zaś odpływ 784. Saldo migracji było ujemne i wyniosło -261 co jest 4 razy wyższe niż w mieście w którym saldo migracji wynosi -67 osób. Odpływ ludności do miasta powiatu zdominowany był migracjami z terenów wiejskich.

Tabela 1 Migracje w powiecie ostrowskim w 2015 roku (źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie mazowieckim w 2015 roku, informacje i opracowania statystyczne, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2016)

	Napływ	Odływ	Saldo migracji na 1000 ludności
Powiat ostrowski		784	-4,43
m. Ostrów Mazowiecka	145	194	-2,15
gm. m-w Brok	23	41	-6,19
gm. w. Andrzejewo	12	52	-9,35
gm. w. Boguty - Pianki	14	35	-7,77
gm. w. Małkinia Górna	52	149	-8,13
gm. w. Nur	14	29	-5,26
gm. w. Ostrów Mazowiecka	117	141	-1,86
gm. w. Satry Lubotyń	26	34	-2,10
gm. w. Szulborze Wielkie	12	29	-9,66
gm. w. Wąsewo	20	57	-8,33
gm. w. Zaręby Kościelne	21	23	-0,53

4. Charakterystyka negatywnych zjawisk społeczno– gospodarczych na obszarze gminy

Obszary wchodzące w skład Gminy Ostrów Mazowiecka charakteryzują się dużo gorszą sytuacją społeczno – ekonomiczną niż sąsiadujące z nią Miasto Ostrów Mazowiecka. Do najważniejszych problemów społeczno – ekonomicznych w gminie można zaliczyć: wysoki poziom ubóstwa oraz bezrobocia, niski poziom kapitału społecznego, niski poziom przedsiębiorczości.

Analizując dostępne dane można też stwierdzić, że nie są to jedyne problemy społeczno-ekonomiczne, z jakimi boryka się Gmina Ostrów Mazowiecka. Można do nich zaliczyć również; duży udział terenów zdegradowanych lub których potencjał nie jest należycie wykorzystywany, niewielką liczbę obiektów zabytkowych, które wymagają podjęcia jak najszybszych prac konserwatorskich, duże natężenie ruchu kołowego zwłaszcza na drogach krajowych oraz wojewódzkich przechodzących przez gminę znacząco wpływa na jakość środowiska.

Bezrobocie

Bezrobocie jako kwestia społeczna – dotyczy dużych grup społecznych, polega na kumulowaniu negatywnych cech położenia materialnego, społecznego i politycznego i jest odbierane przez te grupę jako nieprawidłowe, zakłóca jej prawidłowy rozwój, wywołuje społeczny niepokój i jest źródłem napięć społecznych, a nawet konfliktów. Nie może być w pełni rozwiązane w ramach grupy, którą dotknęło zagrożenie, przy wykorzystaniu dostępnych jej metod i możliwości, może być rozwiązane tylko drogą podjęcia szerokich działań.

Problem bezrobocia jest problemem dotyczącym obszaru większego niż obszar jednej gminy. Poniższa tabela obrazuje poziom bezrobocia w latach 2010 – 2014 w odniesieniu do całego kraju, województwa, powiatu i gminy.

Tabela 2 Bezrobocie ogółem

WYSZCZEGÓLNIENIE	Lata				
	grudzień 2010	grudzień 2011	grudzień 2012	grudzień 2013	Grudzień 2014
Polska	1 954 700	1 982 700	2 136 800	2 157 900	1 825 200
Woj. mazowieckie	238 341	246 739	271 927	283 196	249 777
Powiat ostrowski	4 774	4 948	5 303	5 157	4 230
Gmina Ostrów Mazowiecka	933	967	908	1034	836

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Analizując dane z Powiatowego Urzędu Pracy można zauważyć, iż w Gminie Ostrów Mazowiecka na przestrzeni kilku ostatnich lat poziom bezrobocia nieznacznie ulegał zmianie z tendencją spadkową. Dużą grupę bezrobotnych stanowiła grupa osób w wieku do 25 roku życia. Są to osoby młode, często kończące szkoły i poszukujące pierwszej pracy.

W Gminie Ostrów Mazowiecka wzrasta także liczba osób bezrobotnych bez prawa do zasiłku. Z punktu widzenia samorządu oznacza to wzrost liczby osób objętych pomocą społeczną.

Pomimo tego, że na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka odnotowuje się wskaźniki bezrobocia na średnim poziomie, biorąc pod uwagę niekorzystną strukturę bezrobotnych (zarówno wg wieku jak i wykształcenia), należy liczyć się z wystąpieniem w najbliższym czasie niekorzystnych skutków bezrobocia, głównie:

- utraty kwalifikacji przez osoby długotrwale bezrobotne,
- niewykorzystania i wzrostu nieproduktywności potencjału ludzkiego,
- spadku dochodów rodzin i rozszerzania się kręgów ubóstwa w społeczeństwie,
- degradacji moralnej i psychicznej osób pozostających bez pracy – wzrostu poczucia beznadziejności, pesymizmu i poczucia społecznej bezużyteczności,
- wzrostu niekorzystnych zjawisk patologii społecznej – alkoholizmu, narkomanii, przestępczości, itp.

- znacznego wzrostu kosztów materialnych związanych z utrzymaniem bezrobotnych oraz służb zajmujących się ich problemami i obsługą.

Jedną z przyczyn bezrobocia, a w szczególności tego długotrwałego, jest niski poziom wykształcenia. Osoby takie najczęściej nie posiadają odpowiednich kwalifikacji, by podjąć zatrudnienie. Badając liczbę osób z wykształceniem podstawowym w przeliczeniu na 1000 ludności w wieku produkcyjnym wykazano najgorszą sytuację w miejscowościach Komorowo oraz Ugniewo i Kuskowizna, niekorzystna jest także sytuacja w Zalesiu.

Tabela 3 Bezrobotni z wykształceniem podstawowym

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba bezrobotnych ogółem	Liczba bezrobotnych z wykształceniem podstawowym
1.	Antoniewo	4	0
2.	Biel	23	9
3.	Budy Grudzie	14	6
4.	Dybki	9	1
5.	Fidury	2	0
6.	Nowa Grabownica	17	5
7.	Stara Grabownica	26	7
8.	Guty Bujno	5	3
9.	Jasienica	9	2
10.	Jelenie	11	2
11.	Jelonki	13	5
12.	Kalinowo	9	1
13.	Kalinowo Parcele	6	1
14.	Komorowo	108	25
15.	Koziki	11	4
16.	Koziki Majdan	14	6
17.	Kuskowizna	30	15
18.	Lipniki	0	0
19.	Nowe Lubiejewo	14	8
20.	Stare Lubiejewo	53	10
21.	Nagoszewka I	23	12
	Nagoszewka II	15	4
22.	Nagoszewo	18	5
23.	Nieskórz	21	9
	Nieskórz Murowanka	0	0

24.	Nowa Osuchowa	14	2
25.	Stara Osuchowa	14	5
26.	Pałapus Szlachecki	12	3
	Pałapus Włociański	4	0
27.	Podborze	23	5
28.	Popielarnia	7	1
29.	Pólki	3	0
30.	Prosenica	7	1
31.	Przyjmy k. Jelonek	5	0
32.	Przyjmy k. Poręby	14	3
33.	Rogóżnia	17	5
34.	Sielc	20	4
35.	Smolechy	8	2
36.	Stok	22	8
37.	Sulęcín Kolonia	10	2
38.	Ugniewo	67	22
39.	Wiśńiewo	14	3
40.	Zakrzewek	4	3
41.	Zalesie	25	14

Statystyki liczbowe nie do końca odzwierciedlają jednak realną sytuację ludności w danej miejscowości. Tereny Komorowa i Zalesia są specyficzne ze względu na swoją sytuację historyczną, Komorowo – jako teren powojenny, Zalesie – popegeerowski.

W Zalesiu możemy zaobserwować zjawisko tzw. ukrytego bezrobocia, to znaczy, że mieszkańcy Zalesia, w 65% posiadają areal do 5 ha. Osoby takie nie kwalifikują się jako osoby bezrobotne, natomiast w rzeczywistości nie osiągają minimum socjalnego. Mając gospodarstwa o niewielkim areale, nie osiągają dochodów na minimalnym poziomie. Ludzie mieszkający na terenach dawnego PGR nie posiadają wykształcenia, gdyż przez całe dorosłe życie pracowali jako pracownicy fizyczni w gospodarstwach państwowych, natomiast po upadku PGR-ów zostali oni bez pracy i kwalifikacji zawodowych.

Źródła bezrobocia w Komorowie mają dwójakie podłoże, z jednej strony jest to związane z likwidacją jednostki wojskowej i znaczną redukcją jej stanu osobowego, osoby bezrobotne są w wieku starszym i mają trudności w znalezieniu pracy. Jednocześnie Gmina wynajmuje

mieszkania z zasobów wojskowych z przeznaczeniem na mieszkania socjalne dla najuboższych mieszkańców Gminy, którzy w większości nie posiadają stałych dochodów, co rzutuje na stałe zwiększanie się stopy bezrobocia w Komorowie.

Ubóstwo

Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka realizacją polityki społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej, zwany dalej GOPS, który jest samodzielną jednostką organizacyjną podległą Radzie Gminy.

Potrzeby osób korzystających z pomocy społecznej na terenie działania GOPS w Ostrowi Mazowieckiej zaspokajane są przez następujące formy pomocy:

- świadczenia pieniężne z pomocy społecznej;
- świadczenia niepieniężne m.in. posiłki, sprawienie pogrzebu, ubrania, schronienie;
- indywidualne programy pomocy;
- inne rodzaje pomocy i świadczeń, w tym zasiłki rodzinne, świadczenia opiekuńcze.

Formy pomocy społecznej realizowane przez GOPS w Ostrowi Mazowieckiej w latach 2010-2014 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4 Formy pomocy społecznej realizowane w latach 2010 – 2014

WYSZCZEGÓLNIENIE	Lata					
	2010	2011	2012	2013	2014	
Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia						
Liczba osób	1	1057	836	854	871	853
w tym: osoby długotrwale korzystające	2	780	630	640	640	598
Liczba rodzin	3	959	476	488	508	501
Liczba osób w rodzinach	4	3183	1680	1688	1694	1633
Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie						
Liczba osób	5	1032	816	849	867	827

w tym: osoby długotrwale korzystające	6	774	612	635	640	598
Wiek 0-17	7	x	x	x	492	462
Wiek produkcyjny	8	x	x	x	375	365
Liczba rodzin	9	934	456	483	508	501
Liczba osób w rodzinach	10	3111	1621	1674	1694	1633
Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie pieniężne						
liczba osób ogółem	11	609	254	263	343	341
liczba rodzin	12	563	243	249	329	328
Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie niepieniężne						
liczba osób ogółem	13	712	692	672	532	499
liczba rodzin	14	398	375	359	294	285

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej – lata 2010,2011,2012,2013,2014 Gminy Ostrów Mazowiecka

Na podstawie przeprowadzonej analizy stwierdzono, iż 58 % mieszkańców gminy posiada zarobki netto w przeliczeniu na jedną osobę w rodzinie, w wysokości do 456 zł.

W roku 2016 główną przyczyną, w związku z którą mieszkańcy wnioskują o pomoc z systemu pomocy społecznej było ubóstwo i bezrobocie. Były to dwa główne powody przyznania pomocy społecznej w Gminie Ostrów mazowiecka w latach 2014-2016.

Tabela 5 Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Ostrów Mazowiecka w latach 2014-2016

Problem	Liczba rodzin		
	2014	2015	2016
Ubóstwo	333	343	301
Sieroctwo	0	0	0
Bezdomność	5	3	2
Potrzeba ochrony macierzyństwa	92	100	90
W tym: rodziny wielodzietne	70	90	78
Bezrobocie	339	320	266
Niepełnosprawność	201	185	155
Długotrwała lub ciężka choroba	189	193	161

Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego ogółem	42	40	21
W tym: rodziny niepełne	24	28	16
W tym: rodziny wielodzietne	18	12	5
Przemoc w rodzinie	22	21	15
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0
Alkoholizm	28	27	18
Narkomania	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2	6	0
Trudności w integracji osób, które otrzymały statut uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0
Zdarzenie losowe	1	0	1
Sytuacja kryzysowa	1	0	0
Kłęsa żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Ogółem	1367	1368	1129

Komorowo jest największą i najliczniejszą miejscowością Gminy Ostrów Mazowiecka o dużym bezrobociu i dużej liczbie mieszkańców z niskimi dochodami, co przekłada się na większą, niż w innych miejscowościach liczbę osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców, co przedstawia poniższa tabela:

Tabela 6 Osoby korzystające z zasiłku w Gminie Ostrów Mazowiecka

Miejscowość	Liczba osób korzystających z zasiłku		
	Pomoc społeczna	Usługi opiekuńcze	Dożywianie dzieci
Antoniewo	1		2
Biel	11		11
Budy Grudzie	7		4
Dybki	4		18
Fidury	0		1
Nowa Grabownica	16		13
Stara Grabownica	5	1	3

Guty Bujno	7		1
Jasienica	4	2	
Jelenie	2		5
Jelonki	13		27
Kalinowo	4		16
Kalinowo Parcele	0		
Komorowo	23	2	22
Koziki	4		8
Koziki Majdan	10		23
Kuskowizna (Sagaje, Dudy, Kacpury)	17	2	15
Lipniki	0		3
Nowe Lubiejewo	3	2	1
Stare Lubiejewo	24	3	13
Nagoszewka	12		11
Nagoszewo	15	1	10
Nieskórz	8		3
Nowa Osuchowa	25	2	36
Stara Osuchowa	3	2	9
Pałapus	3		13
Podborze	10	2	2
Popielarnia	10	1	17
Pólki	1	1	4
Prosienica	0		5
Przyjmy k. Jelonek	4		3
Przyjmy k. Poręby	5	1	16
Rogóżnia	4		5
Sielc	1		4
Smolechów	5		
Stok	11		6

Sulęcín Kolonia	3		3
Ugniewo	46	4	34
Wiśńiewo	1	2	11
Zakrzewek	1		10
Zalesie	20		27

Gminny Ośrodek Społeczny ma pod swoją opieką Od 2015 roku 55 osób objętych tzw. Niebieską kartą.

Tabela 7 Liczba osób objętych Niebieską Kartą.

MIEJSCOWOŚĆ	Liczba założonych kart w 2015 roku
Nowe Lubiejewo	5
Stara Osuchowa	2
Koziki Majdan	1
Kalinowo	2
Komorowo	8
Stara Grabownica	3
Kuskowizna	3
Stare Lubiejewo	6
Nagoszewo	1
Koziki	3
Przyjmy k. Poręby	3
Zalesie	2
Kacpury	1
Nieszków	3
Ugniewo	3
Guty Bujno	1
Dybki	1
Nagoszewka Pierwsza	1
Lipniki	1
Nowa Osuchowa	1
Nowa Grabownica	1
Biel	1
Stok	1

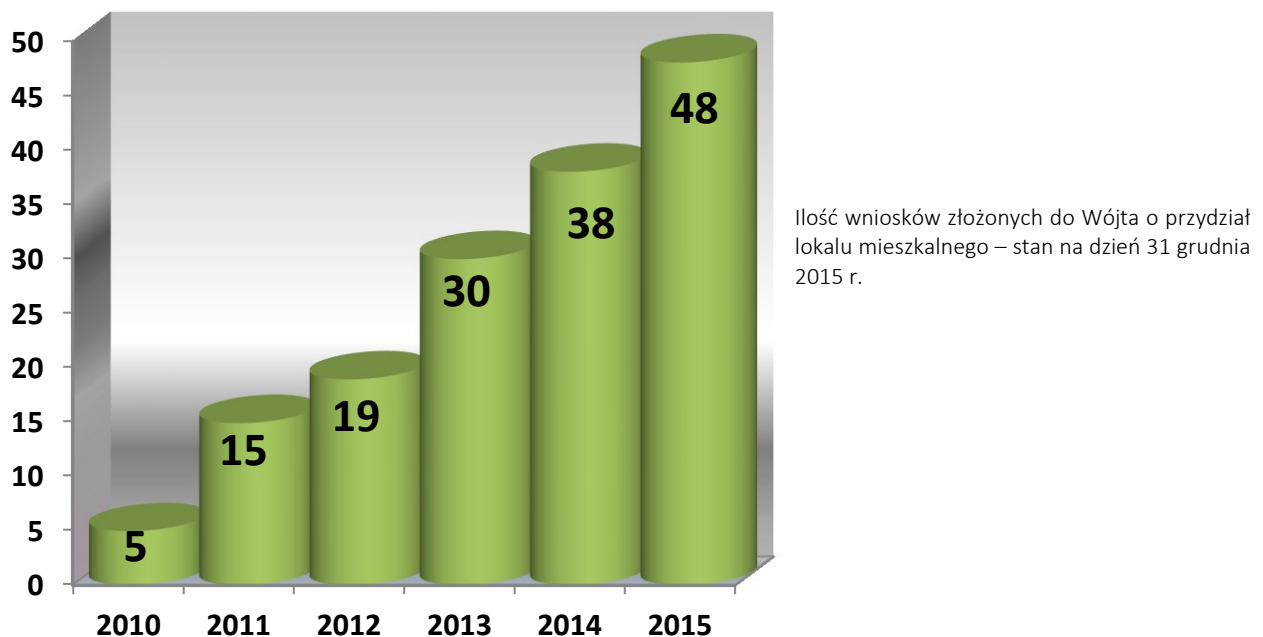
Pólki	1
RAZEM	55

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ostrowi Mazowieckiej

Jednym z przejawów wzrostu problemów społecznych w gminie może być rosnące zapotrzebowanie na mieszkania socjalne. Gmina Ostrów Mazowiecka w swoich zasobach komunalnych posiada ogółem 15 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni 672,06 m². Mieszkańcy ze względu na ubóstwo, niski stan dochodów, coraz częściej występują do Wójta Gminy Ostrów Mazowiecka o przyznanie mieszkania socjalnego. Koszty utrzymania mieszkania socjalnego, czynszu są znacznie niższe niż na rynku lokalnym. Dodatkowo mieszkańcy o niskich dochodach mogą ubiegać się o dodatek mieszkaniowy z GOPS lub doraźną jednorazową pomoc na opał.

Rysunek 3 Ilość złożonych wniosków o przydział lokalu mieszkaniowego

Ilość złożonych wniosków o przydział lokalu mieszkalnego

W Referacie Infrastruktury Gminnej na dzień 31.12.2015 r. zarejestrowanych było 48 wniosków oczekujących na przydział lokalu z zasobów komunalnych. Są to osoby i rodziny o niskich dochodach, bądź utrzymujące się z zasiłku Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Ponadto Gmina Ostrów Mazowiecka pośredniczy w wynajmowaniu lokali mieszkalnych z Wojskowej Agencji Mieszkaniowej. Obecnie Gmina zawarła 12 takich umów, a zapotrzebowanie mieszkańców ciągle wzrasta. Większość osób wynajmujących mieszkania to mieszkańcy Komorowa. Obecnie w kolejce na mieszkanie z WAM czeka 5 osób.

Brak nowego budownictwa – bloków mieszkalnych na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka oraz jak wskazują dane GOPS duże ubóstwo mieszkańców wpływa na zapotrzebowanie na lokale socjalne. W związku z małą liczbą mieszkań o małym metrażu ceny czynszów są dosyć wysokie i dlatego też mieszkańcy naszej Gminy szukają rozwiązań alternatywnych poprzez zwracanie się do Wójta Gminy Ostrów Mazowiecka o przyznanie lokalu socjalnego.

Przestępczość

Przestępczość stanowi jeden z ważniejszych czynników wpływających na jakość życia mieszkańców. Poczucie bezpieczeństwa stanowi jedno z podstawowych kryteriów oceny obszaru, w którym żyjemy, pracujemy i spędzamy czas.

Przestępczość jest poważnym problemem o różnych obliczach. Świadczy o bezradności metod pedagogicznych i o braku autorytetów. Przyczyn przestępczości należy upatrywać głównie w bezrobociu i powstałych różnicach społecznych.

Za zapewnienie bezpieczeństwa na terenie gminy odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Ostrowi Mazowieckiej. Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka nie działają posterunki policji.

Specyficzną formę przestępczości stanowi przemoc w rodzinie. Ze sprawozdań z realizacji Programu w poprzednim okresie programowania wynika, że do Zespołu Interdyscyplinarnego w Ostrowi Mazowieckiej w latach 2012-2015 wpłynęło 129 „Niebieskich Kart” część A.

Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka alkoholizm jest najbardziej rozpowszechnionym i rozpoznawalnym rodzajem uzależnienia. Nieodłącznymi problemami w przypadku osób uzależnionych są: ubóstwo, bezrobocie, dysfunkcje rodziny, długotrwała choroba, przestępczość.

Analiza poziomu przestępczości na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka może być opracowana na podstawie danych udostępnionych przez Komendę Powiatową Policji w Ostrowi Mazowieckiej. W 2015 roku na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka przeprowadzono aż 1301 interwencji.

Poziom przestępczości w miejscowościach wiejskich jest silnie skorelowany z wielkością wsi oraz istniejącymi w miejscowościach niezamieszkałymi i niezagospodarowanymi budynkami – niedokończony popegeerowski budynek mieszkalny w Zalesiu oraz zlikwidowany budynek administracji wojskowej w Komorowie. Budynki te stanowią miejsce nieformalnych spotkań dla osób reprezentujących patologiczne środowiska, gdzie często dochodzi do eskalacji przestępczości i czynów karalnych. Komorowo - miejscowość położona na styku gminy i miasta Ostrów Mazowieckich generuje zachowania patologiczne i wzrost przestępczości, co potwierdzają także działania miasta, które wskazało te tereny także jako obszar do rewitalizacji. Najwięcej czynów karalnych i wykroczeń popełnianych jest w największych miejscowościach w gminie tzn. Komorowo, Stare Lubiejewo, Ugniewo, jednak w Zalesiu ten problem także występuje w znacznym stopniu. Planowane działania Gminy takie jak zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego i remont budynku przy ul. Bociańskiego w Komorowie oraz termomodernizacja i remont budynku na terenie dawnego PGR w Zalesiu i stworzenie w tej miejscowości świetlicy pozwolą zminimalizować ryzyko wzrostu przestępczości na tych obszarach.

Tabela 8 Wykaz interwencji policyjnych przeprowadzonych przez KPP w Ostrowi Mazowiecka na terenie Gminy Ostrow Mazowiecka w 2015 r.

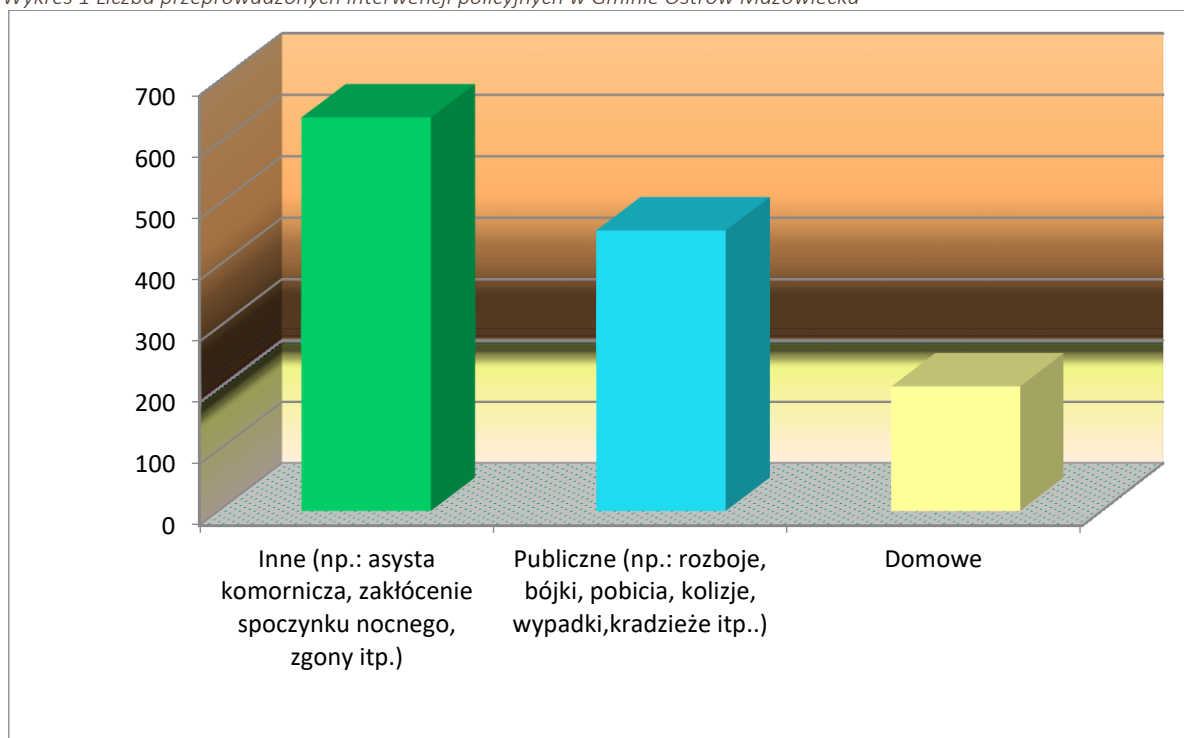
Lp.	Nazwa miejscowości	Rodzaj przeprowadzonej interwencji			Łączna liczba interwencji przeprowadzonych przez Komendę Powiatową Policji w Ostrowi Mazowieckiej w 2015 r.
		Inne (np.: asysta komornicza, zakłócenie spoczynku nocnego, zgony itp.)	Publiczne (np.: rozboje, bójki, pobicia, kolizje, wypadki, kradzieże itp..)	Domowe	
1	Antoniewo	2	1	1	4
2	Biel	16	6	1	23
3	Budy-Grudzie	9	2	2	13
4	Dybki	16	52	8	76
5	Fidury	1			1
6	Guty-Bujno	17	7	8	32
7	Jasienica	14	7	2	23
8	Jelenie	6	4	3	13
9	Jelonki	11	7	1	19
10	Kalinowo	15	3	1	19
11	Kalinowo-Parcele	1			1
12	Komorowo	105	35	31	171
13	Koziki	5	2	6	13
14	Koziki-Majdan	4	2	5	11
15	Kuskowizna	29	6	19	54
16	Lipniki	3	1		4
17	Nagoszewka	8	7	4	19
18	Nagoszewo	14	12	1	27
19	Nieskórz	21	12	2	35
20	Nowa Grabownica	12	9	5	26
21	Nowa Osuchowa	46	17	11	74

22	Nowe Lubiejewo	9	4	3	16
23	Pałapus	9	1	3	13
24	Podborze	6	28	—	34
25	Popielarnia	1	—	—	1
26	Pólki	1			1
27	Prosimienica	19	88	1	108
28	Przyjmy	4	1	—	5
29	Przyjmy k. Poręby	13	26	6	45
30	Rogóżnia	3	2	1	6
31	Sielc	13	20	2	35
32	Smolechy	6	1	4	11
33	Stara Grabownica	21	7	11	39
34	Stara Osuchowa	4	—	1	5
35	Stare Lubiejewo	68	43	25	136
36	Stok	13	5	4	22
37	Sulęcín-Kolonia	2	6	1	9
38	Ugniewo	78	28	19	125
39	Wiśńiewo	4	—	—	4
40	Zakrzewek	1	—	—	1
41	Zalesie	11	5	11	27
RAZEM		641	457	203	1301

Tabela 9 Liczba przeprowadzonych interwencji policyjnych w Gminie Ostrów Mazowiecka

Liczba przeprowadzonych interwencji policyjnych w Gminie Ostrów Mazowiecka w roku 2015		
Inne (np.: asysta komornicza, zakłócenie spoczynku nocnego, zgony itp.)	Publiczne (np.: rozboje, bójki, pobicia, kolizje, wypadki, kradzieże itp..)	Domowe
641	457	203

Wykres 1 Liczba przeprowadzonych interwencji policyjnych w Gminie Ostrów Mazowiecka

Bezpieczeństwo

Na terenie gminy występuje zróżnicowane zagrożenie pożarowe, związane głównie z:

- prowadzoną działalnością gospodarczą w małych i dużych zakładach przemysłowych i usługowych,
- prowadzoną działalnością gospodarczą, w tym rolną,
- zasobami leśnymi występującymi na terenie gminy, przede wszystkim w sąsiedztwie pól uprawnych (wypalanie traw).

Do głównych przyczyn pożarów zaliczyć należy:

- nieostrożność osób dorosłych z papierosami, zapalnikami i otwartym ogniem,
- wady urządzeń oraz instalacji elektrycznej,
- wady urządzeń grzewczych na paliwo stałe,
- wady środków transportu,
- podpalenia.

Do szczególnie niebezpiecznych zdarzeń należą pożary budynków gospodarczych i inwentarskich na terenach wiejskich, gdzie zachodzi konieczność ewakuacji zwierząt i mienia. Należy zwrócić tutaj uwagę na zwartą i palną zabudowę, co sprzyja rozwojowi pożaru.

Na przełomie lat zanotowano znaczny wzrost występowania na obszarze gminy tzw. miejscowych zagrożeń. Wśród ich przyczyn dominującą pozycję zajmują:

- niezachowanie zasad bezpieczeństwa ruchu środków transportu,
- huragany, silne wiatry,
- gwałtowne opady atmosferyczne.

Tabela 10 Liczba pożarów i miejscowych zagrożeń na terenie gminy w latach 2010 – 2015

Wyszczególnienie	Pożary	Miejscowe zagrożenia	Alarmy fałszywe	Ogółem
2010	35	112	1	148
2011	55	112	1	168
2012	62	100	0	162
2013	40	96	0	136

2014	56	82	2	140
2015	75	90	7	172

Źródło: Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Ostrowi Mazowieckiej: „Analiza sytuacji pożarowej na terenie powiatu ostrowskiego za 2015 rok”.

Z powyższych danych statystycznych wynika, iż na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka nastąpił wzrost ilości zdarzeń w stosunku do roku ubiegłego o 32 zdarzenia i była to najwyższa liczba zanotowanych zdarzeń na przestrzeni pięciu ostatnich lat.

Tabela 11 Liczba alarmów wymagających interwencji strażackiej

Powiat /gmina	Pożary	Miejscowe zagrożenia	Alarmy fałszywe	Ogółem
Andrzejewo	7	16	0	23
Boguty - Pianki	13	26	0	39
Brok	30	49	2	81
Małkinia Górna	132	77	4	213
Nur	14	55	1	70
m. Ostrów Mazowiecka	127	106	11	244
Ostrów Mazowiecka	75	90	7	172
Stary Lubotyń	8	11	0	19
Szulborze Wielkie	2	7	0	9
Wąsewo	16	14	2	32
Zaręby Kościelne	12	21	3	36
RAZEM	436	472	30	938
RAZEM	938			

Gmina Ostrów Mazowiecka wprowadzając Program Rewitalizacji skupia się na profilaktyce bezpieczeństwa mieszkańców. Przez Komorowo przebiega droga gminna o dużym natężeniu ruchu, która łączy miasto Ostrów Mazowiecka z drogą na Mazury, a w przyszłości będzie to także połączenie z planowaną drogą Via Baltica. Przy drodze tej znajduje się jedyne w Gminie Przedszkole Samorządowe, całodobowy dom opieki dla osób starszych, apteka, a także wojskowo – cywilny Kościół Parafialny. Dużym zagrożeniem jest także znajdujący się w pobliżu skład chemiczny jednostki wojskowej oraz wojskowa jednostka kartograficzna, przez co zwiększony jest ruch samochodów wojskowych. Wszystkie te miejsca generują zagrożenia

zarówno dla pieszych użytkowników tej drogi, jak i samochodów z niej korzystających. Poprzez poszerzenie chodnika, budowę bezpiecznych przejść dla pieszych i rowerzystów znacząco zwiększy się bezpieczeństwo zarówno dzieci uczęszczających do Przedszkola, jak i pozostałych mieszkańców. W przypadku interwencji, skróci się także czas przejazdu straży pożarnej. Dzięki tym działaniom ruch samochodowy, przez Komorowo będzie się odbywał płynnie, a piesi będą korzystać z szerokiego, bezpiecznego chodnika. W Komorowie znajdują się także dwa osiedla mieszkaniowe, gdzie na małym terenie mieszka bardzo duże skupisko ludzi. Jest to także niekorzystnym czynnikiem dla bezpieczeństwa.

Poniższa tabela przedstawia ilość interwencji policji oraz straży pożarnych w 2015 roku w ujęciu całej Gminy, co obrazuje jak bardzo potrzebne są działania Gminy w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa na rewitalizowanych terenach:

Tabela 12 Ilość interwencji policji oraz straży pożarnych w 2015 roku.

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba interwencji KPP w Ostrowi Mazowieckiej	Liczba interwencji OSP
1	Antoniewo	4	0
2	Biel	23	6
3	Budy-Grudzie	13	9
4	Dybki	76	13
5	Fidury	1	1
6	Guty-Bujno	32	0
7	Jasienica	23	3
8	Jelenie	13	6
9	Jelonki	19	7
10	Kalinowo	19	7
11	Kalinowo-Parcele	1	0
12	Komorowo	171	29
13	Koziki	13	2
14	Koziki-Majdan	11	2
15	Kuskowizna	54	5
16	Lipniki	4	0
17	Nagoszewka	19	49
18	Nagoszewo	27	6
19	Nieskórz	35	14
20	Nowa Grabownica	26	2

21	Nowa Osuchowa	74	5
22	Nowe Lubiejewo	16	1
23	Pałapus	13	3
24	Podborze	34	17
25	Popielarnia	1	1
26	Pólki	1	0
27	Prosienica	108	8
28	Przyjmy	5	0
29	Przyjmy k. Poręby	45	4
30	Rogóżnia	6	6
31	Sielc	35	4
32	Smolechy	11	1
33	Stara Grabownica	39	7
34	Stara Osuchowa	5	0
35	Stare Lubiejewo	136	9
36	Stok	22	2
37	Sulęcín-Kolonia	9	3
38	Ugniewo	125	12
39	Wiśniewo	4	1
40	Zakrzewek	1	1
41	Zalesie	27	2
RAZEM		1301	244

Na terenach objętych Programem Rewitalizacji zostaną wyremontowane pustostany, które będą zaadoptowane na świetlice wiejskie. Będą to miejsca, w których organizowane będą szkolenia przeciwpożarowe, instruktaże jak zapobiegać przestępczości, przemocy w rodzinie, czy nawet kursy samoobrony i tym podobne, wychodzące naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców. Takie działania prewencyjne przyczynią się do zwiększenia bezpieczeństwa na obszarze zarówno Zalesia, jak i Komorowa.

Poziom edukacji

Do oceny poziomu edukacji wykorzystano wyniki egzaminu w klasach III gimnazjów. Dla ujednolicenia informacji zaproponowano wskaźnik opisujący średni wynik obejmujący: część polonistyczną, część historyczną, część matematyczną oraz część przyrodniczą.

Tabela 13 Średnie wyniki egzaminu w klasach III gimnazjów na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka

	Część polonistyczna	Część historyczna	Część matematyczna	Część przyrodnicza
PG Jasienica (obejmujące: Jasienica, Ugniewo, Kalinowo, Kalinowo Parcele, Niesków, Smolechy, Guty Bujno, Budy Grudzie, Pałapus, Podborze, Prosimienica)	60,40	62,20	48,00	48,30
PG Jelonki (obejmujące: Przyjmy k. Jelonek, Jelonki, Jelenie, Zalesie, Sulęcín- Kolonia)	56,30	58,70	39,50	43,70
PG Komorowo (obejmujące: Komorowo, Sielc, Koziki, Koziki Majdan, Pólki, Popielarnia, Nowe Lubiejewo, Stare Lubiejewo, Rogóznia, Stok, Antoniewo, Fidury, Lipniki, Zakrzewek)	57,10	63,10	57,90	50,50
PG Nagoszewo (obejmujące: Dybki, Dudy, Stara Osuchowa, Nowa Osuchowa, Dudy, Kuskowizna, Sagaje, Biel, Stara Grabownica, Nowa Grabownica, Przyjmy k. Poręby, Nagoszewo, Nagoszewka Pierwsza, Nagoszewka Druga, Turka, Kacpury, Sagaje, Wiśniewo)	59,10	59,60	41,50	44,90
Średnia dla gminy	58,60	61,40	48,20	47,50
Średnia dla powiatu	60,40	61,30	46,00	46,90
Średnia dla województwa	64,70	65,90	51,20	52,10

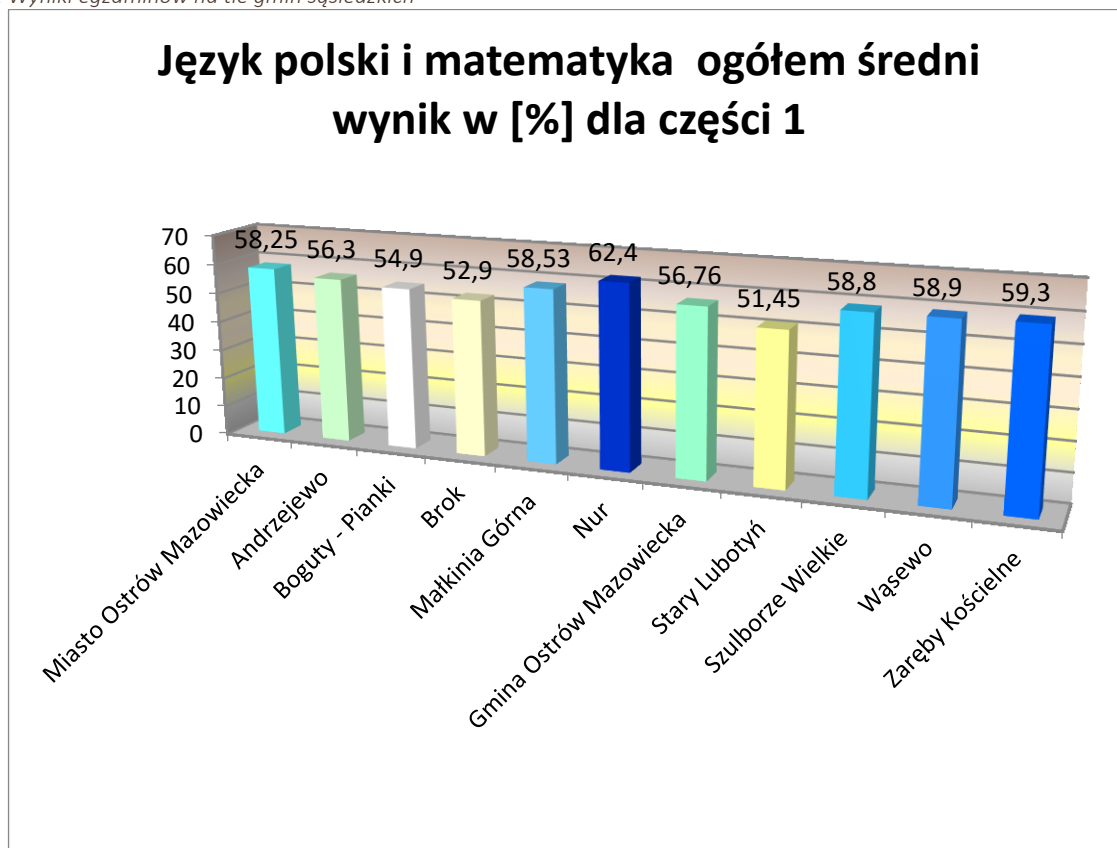
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka.

Osiągnięte przez uczniów wyniki odbiegają znacząco od wartości średnich dla powiatu ostrowskiego i województwa mazowieckiego.

Tabela 14 Wyniki egzaminów na tle gmin sąsiedzkich

Powiat	Gmina	Język polski i matematyka ogółem średni wynik w [%] dla części 1
ostrowski	Miasto Ostrów Mazowiecka	58,25
ostrowski	Andrzejewo	56,3
ostrowski	Boguty – Pianki	54,9
ostrowski	Brok	52,9
ostrowski	Małkinia Górna	58,53
ostrowski	Nur	62,4
ostrowski	Gmina Ostrów Mazowiecka	56,76
ostrowski	Stary Lubotyń	51,45
ostrowski	Szulborze Wielkie	58,8
ostrowski	Wąsewo	58,9
ostrowski	Zaręby Kościelne	59,3

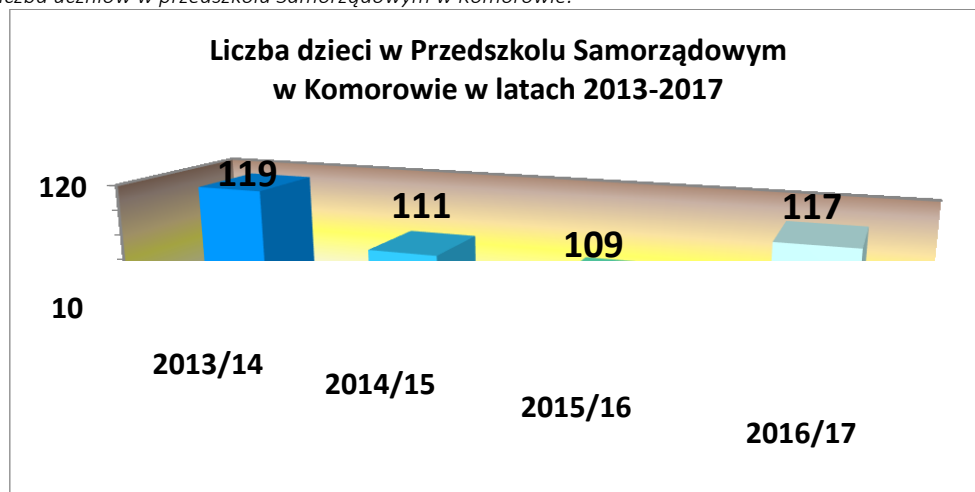
Wykres 2 Wyniki egzaminów na tle gmin sąsiedzkich

Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka funkcjonuje jedno Przedszkole Samorządowe w Komorowie. Przedszkole obecnie przystosowane jest do przyjęcia 100 dzieci, lecz obecnie przyjęta liczba dzieci przewyższa tą ilość. Zwiększenie bazy lokalowej przyczyni się do poprawy

jakości edukacji w przedszkolu, ponieważ stworzone zostaną nowoczesne sale zajęciowe, do których zostaną zakupione nowoczesne pomoce dydaktyczne. Mając na uwadze średnie wyniki z egzaminów uczniów gminnych szkół, które odbiegają od średnich dla Powiatu Ostrowskiego i województwa mazowieckiego planujemy podnieść jakość edukacji już na pierwszym etapie, co przełoży się na wyższy poziom edukacji na kolejnych szczeblach. Miejscowość Komorowo obecnie objęta obszarem rewitalizacji, a wskazany obszar zdegradowany łączy się z obszarem zdegradowanym wskazanym w Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Ostrow Mazowiecka na lata 2016-2023. W związku z bliską odległością do SP w Komorowie część rodziców zwraca się z prośbą o przyjęcie dziecka w przedszkolu w Komorowie.

Wykres 3 Liczba uczniów w przedszkolu Samorządowym w Komorowie.

Poziom kapitału społecznego

Średni poziom kapitału społecznego na terenie Gminy Ostrow Mazowiecka został zmierzony frekwencją wyborczą w czasie wyborów parlamentarnych w 2015 r. Prawo wyborcze jest jedną z podstawowych form uczestnictwa w życiu publicznym obywatela, zagwarantowaną przez Konstytucję RP z 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483).

Jak wynika z poniżej przedstawionej tabeli mieszkańcy Gminy Ostrow Mazowiecka dość niechętnie korzystają z przysługującego im prawa. Najniższą frekwencję zanotowały obwody głosowania - Jelonki 39,43 % (obejmujące: Zalesie, Jelonki, Jelenie, Przyjmy k. Jelonek, Sulęcín-Kolonia), Nieskórz - 38,55% (obejmujące: Nieskórz, Biel), Dudy - 38,51% (obejmujące: Kuskowizna, Nowa Grabownica, Stara Grabownica).

Tabela 15 Frekwencja wyborcza w wyborach w 2015r. do Sejmu do Senatu RP

	Gmina Ostrów Mazowiecka	Powiat ostrowski	Województwo mazowieckie
Wybory do Sejmu RP	42,67 %	47,46 %	58,71 %
Wybory do Senatu RP	42,68 %	47,46 %	58,70 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej www.pkw.gov.pl

Organizacje pozarządowe

Kapitał społeczny to wyznawane normy, wartości, sieci powiązań, zaangażowanie, zaufanie. Odpowiednio wykorzystany, może przyczynić się budowy i rozwoju lokalnej wspólnoty. Dużą rolę w rozwoju kapitału społecznego mają organizacje pozarządowe. Organizacje te, poza realizacją zadań publicznych, integrują społeczeństwo wokół wspólnych wartości i celów, zapobiegają zachowaniom niepożądanym, jak również łagodzą społeczne napięcia i konflikty.

Obecnie na terenie Gminy funkcjonuje pięć spółek wodnych, których celem jest wykonywanie, a także utrzymanie i eksploatacja urządzeń melioracji wodnych. Pierwszą spółką działającą na terenie Gminy, była Spółka Wodna Jasienica działająca w obrębie sołectwa Nieszków, Jasienica, Kalinowo, Kalinowo Parcel, Guty-Bujno, Ugniewo i Smolechy. Kolejne spółki wodne zawiązały się w Prosienczy i Kuskowiznie (sołectwa Dudy, Kacpury, Sagaje). Spółka Wodna „Tuchelka” działa na terenie sołectw Nagoszewka Pierwsza, Nagoszewka Druga i Nagoszewo. Najmłodszą gminną spółką wodną jest powstała w 2013 roku spółka „Wiśniewo Wymakracz”.

Reaktywowane są także Koła Gospodyń Wiejskich, które nie tylko kultywują lokalne tradycje, ale także inicjują kulturalne życie w danej wsi, organizują spotkania integracyjne mieszkańców, wspólne wigilie, śniadania wielkanocne, czy też inne imprezy okolicznościowe. Członkowie Kół Gospodyń Wiejskich biorą czynny udział we wszystkich uroczystościach organizowanych na terenie Gminy, takich jak np. Dożynki.

Wykaz Kół Gospodyń Wiejskich, Stowarzyszeń i Kółek Rolniczych spełniających rolę integrującą społeczeństwo lokalne przedstawia tabela poniżej.

Tabela 16 Stowarzyszenia, Kółka Rolnicze, Koła Gospodyń Wiejskich działających na terenie Gminy

Lp.	Nazwa	Prezes
1.	Stowarzyszenie „Ugniewo Razem”	Janusz Ambroziak
2.	Koło Gospodyń Wiejskich w Nieskórzu	Hanna Kańkowska
3.	Koło Gospodyń Wiejskich w Jeleniach	Grażyna Szczubetek
4.	Koło Gospodyń Wiejskich w Nagoszewie	Renata Czarnecka
5.	Koło Gospodyń Wiejskich w Stoku	Ewa Kowalska
6.	Koło Gospodyń Wiejskich w Komorowie	Joanna Zając
7.	Koło Gospodyń Wiejskich w Nowej Grabownicy	Ewelina Tyszka
8.	Koło Gospodyń Wiejskich w Przyjmy k. Poręby	Agnieszka Puścian
9.	Kółko rolnicze „Babskie rządy” w Pałapusie	Urszula Zwierzyńska
10.	Koło Gospodyń Wiejskich w Bieli	Aneta Wilk
11.	Kółko Rolnicze „Grabowianka” w Starej Grabownicy	Marta Piotrak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów z Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka

W miejscowości Komorowo funkcjonują cztery Stowarzyszenia ściśle związane z tą miejscowością, których głównym celem jest podtrzymywanie historii, tradycji Komorowa oraz podejmowanie działań służących przywrócenie świetności byłych terenów powojkowych.

Tabela 17 Lista stowarzyszeń działających na terenie gminy

Lp.	Nazwa	Prezes
1.	Towarzystwo Przyjaciół Komorowa	Bogumił Brzózka
2.	Polski Związek Wędkarski Koło nr 34 przy Klubie Garnizonowym	Lech Czudowski
3.	Związek Żołnierzy Wojska Polskiego	Henryk Faderewski
4.	Ostrów Biega	Dariusz Romejko
5.	Nasza Szansa	Sylwia Brzostek
6.	Razem w Przyszłość	Leszek Szulkowski

Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka funkcjonuje 16 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, z których trzy (Nagoszewka, Nieskórz i Komorowo) zostały włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego.

Tabela 18 Wykaz jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w Gminie Ostrów Mazowiecka

Lp.	OCHOTNICZE STRAŻE POŻARNE
1.	Ochotnicza Straż Pożarna Guty Bujno
2.	Ochotnicza Straż Pożarna Jasienica
3.	Ochotnicza Straż Pożarna Jelonki
4.	Ochotnicza Straż Pożarna Kalinowo
5.	Ochotnicza Straż Pożarna Komorowo
6.	Ochotnicza Straż Pożarna Stare Lubiejewo
7.	Ochotnicza Straż Pożarna Nagoszewka
8.	Ochotnicza Straż Pożarna Nagoszewo
9.	Ochotnicza Straż Pożarna Nieskórz
10.	Ochotnicza Straż Pożarna Nowa Osuchowa
11.	Ochotnicza Straż Pożarna Prosienica
12.	Ochotnicza Straż Pożarna Przyjmy k. Poręby
13.	Ochotnicza Straż Pożarna Sielc
14.	Ochotnicza Straż Pożarna Stok
15.	Ochotnicza Straż Pożarna Koziki
16.	Ochotnicza Straż Pożarna Ugniewo

Źródło: Materiały własne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka, stan na 31.03.2016 r.

Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka najczęściej do interwencji w 2015 roku wyjeżdżały OSP Nagoszewka, OSP Komorowo, oraz OSP Nieszków. Najczęściej są to pożary i miejscowe zagrożenia. W Zalesiu nie funkcjonuje jednostka OSP, jednak działania Gminy związane z remontem i termomodernizacją budynku po dawnym PGR-rze mogą zainspirować mieszkańców do założenia jednostki OSP, co będzie miało istotny wpływ dla zwiększenia bezpieczeństwa.

Tabela 19 Ochotnicze Straże Pożarne działające na terenie gminy

Jednostka	KSRG	Rejon działania					
		Pożary	Miejscowe zagrożenia	Alarmy fałszywe	Ćwiczenia	Zabezpieczenie	Razem
OSP Nagoszewka	TAK	21	25	0	1	2	49
OSP Komorowo	TAK	14	6	1	0	8	29
OSP Nieszków	TAK	11	2	0	1	0	14
OSP Kalinowo	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Jasienica	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Przyjmy	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Jelonki	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Nowa Osuchowa	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Stok	NIE	2	0	0	0	0	2
OSP Guty - Bujno	NIE	0	0	0	0	0	0
OSP Nagoszewo	NIE	0	0	0	0	0	0

Poziom kapitału ludzkiego

Na terenie gminy w 2015 r., w 41 sołectwach, 46 wsiach i 1 osiedlu, mieszka 12 808 osób, przy średniej gęstości zaludnienia 48 osób/km².

Tabela 20 Liczba ludności w poszczególnych obszarach na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka w 2015 r.

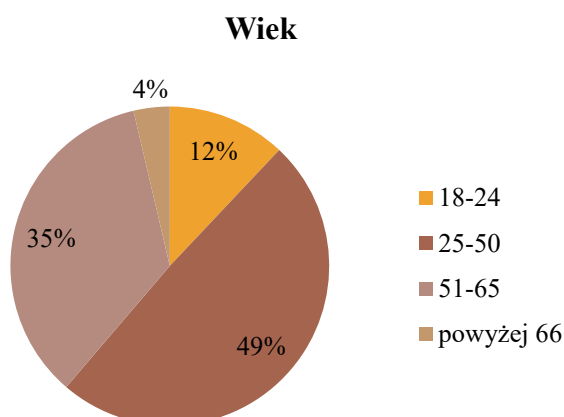
Miejscowość	Liczba ludności	Miejscowość	Liczba ludności
Antoniewo	49	Nowa Osuchowa	411
Biel	313	Nowe Lubiejewo	144
Budy Grudzie	133	Pałapus	163
Dudy	53	Podborze	462
Dybki	259	Popielarnia	125
Fidury	28	Pólki	108
Guty-Bujno	155	Prosienica	190
Jasienica	384	Przyjmy k. Jelonek	86
Jelenie	227	Przyjmy k. Poręby	337
Jelonki	309	Rogóźnia	268
Kacpury	54	Sagaje	17
Kalinowo	502	Sielc	347
Kalinowo- Parcele	98	Smolech	160
Komorowo	2057	Stara Grabownica	358
Koziki	129	Stara Osuchowa	164
Koziki Majdan	156	Stare Lubiejewo	761
Kuskowizna	283	Stok	102
Lipniki	31	Sulęcín Kolonia	89
Nagoszewka Druga	321	Turka	100
Nagoszewka Pierwsza	222	Ugniewo	964
Nagoszewo	263	Wiśniewo	172
Nieskórz	453	Zakrzewek	60
Nowa Grabownica	219	Zalesie	282

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka.

W porównaniu z 2010 rokiem największy spadek ludności zanotowano w następujących miejscowościach: Nowa Osuchowa (29), Stare Lubiejewo (28), Zalesie (23), Guty Bujno (19).

Najliczniejszą grupę wiekową w 2015 roku stanowiły osoby w wieku pomiędzy 25 a 50 rokiem życia. Następnymi w kolejności są osoby w wieku 51-65 lat, 18-24 lat, oraz powyżej 60 roku życia.

Wykres 4 Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka

Również na podstawie analizy danych GUS z ostatnich 5 lat można zauważyć, że w Gminie Ostrów Mazowiecka liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym systematycznie maleje, w konsekwencji liczba ludności Gminy będzie malała przy założeniu, że tendencja ta się nie zmieni w kolejnych latach. W analizowanym okresie wzrosła natomiast i systematycznie wzrasta liczba ludności w wieku produkcyjnym, co wynika z krajowych trendów demograficznych. Świadczy to o starzeniu się społeczeństwa na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka, co przedstawia poniższa tabela:

Tabela 21 Struktura wiekowa ludności w Gminie Ostrów Mazowiecka

Nazwa miejscowości	Liczba ludności (ogółem w miejscowości) ³	Liczba ludności w wieku:		
		przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym
Antoniewo	49	11	30	8
Biel	313	57	209	47
Budy – Grudzie	133	19	93	21
Dybki	259	52	164	43
Fidury	28	3	17	8
Nowa Grabownica	219	46	139	34
Stara Grabownica	358	56	241	61

³ Dane wg stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.

Guty – Bujno	155	23	100	32
Jasienica	384	70	236	78
Jelenie	227	42	134	51
Jelonki	309	70	213	26
Kalinowo	502	114	297	91
Kalinowo – Parcele	98	18	58	22
Komorowo	2057	395	1368	294
Koziki	129	26	78	25
Koziki – Majdan	156	50	86	20
Kuskowizna	283	62	173	48
Lipniki	31	7	11	13
Nowe Lubiejewo	144	26	90	28
Stare Lubiejewo	761	147	492	122
Nagoszewka I	222	36	145	41
Nagoszewka II	321	61	205	55
Nagoszewo	263	48	160	55
Niesków	453	65	285	103
Nowa Osuchowa	411	78	259	74
Stara Osuchowa	164	34	92	38
Pałapus	163	39	85	39
Podborze	462	119	282	61
Popielarnia	125	36	71	18
Prosimienica	190	30	119	41
Przyjmy	86	23	49	14
Przyjmy k. Poręby	337	65	220	52
Rogóżnia	268	53	177	38
Sielec	347	79	213	55
Smolechy	160	37	104	19
Stok	342	65	209	68
Sulęcín – Kolonia	89	22	57	10
Ugniewo	964	209	609	146

Wiśniewo	172	41	93	38
Zakrzewek	60	17	33	10
Zalesie	282	59	173	50

Na obu obszarach objętych programem rewitalizacji obserwuje się dużą liczbę osób w wieku produkcyjnym, przy jednoczesnym dużym poziomie bezrobocia. Po wprowadzeniu projektów przedstawionych w programie rewitalizacji znacznie zwiększy się szansa na to, że osoby bezrobotne w wieku produkcyjnym znajdą zatrudnienie w swoim miejscu zamieszkania. Szanse na rozwój zarówno Komorowa, jak i Zalesia stwarzają projekty realizowane w sferach: społecznej, poprzez zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców, gospodarczej, poprzez stworzenie dodatkowych miejsc pracy oraz przestrzennej i środowiskowej, poprzez budowę placów zabaw i terenów rekreacyjno – wypoczynkowych.

W 2015 roku w Gminie Ostrów Mazowiecka dominowały osoby z wykształceniem średnim – 43% populacji Gminy. Kolejną pod względem liczebności grupę stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem wyższym – 35% oraz osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 16%. Wykształcenie niepełne podstawowe, podstawowe oraz gimnazjalne posiadało – 6% osób.

Na podstawie *Prognozy dla powiatu ostrowskiego na lata 2011 – 2035* opracowanej przez GUS prognozuje się, że w latach 2016 – 2024 zarówno liczba urodzeń żywych, jak i liczba zgonów przyjmie trend malejący. W konsekwencji przyrost naturalny na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka będzie ujemny i malejący.

Poziom dostępności do usług

Gmina Ostrów Mazowiecka ze względu na swoje rozproszenie posiada utrudniony dostęp do różnorodnych usług podstawowych lub ponadpodstawowych.

Obszarami o charakteryzującymi się niekorzystną sytuacją w zakresie dostępności do usług są miejscowości położone na obrzeżach gminy tj. Zalesie, Dybki, Przyjmy k. Poręby, Prosenica, Niesków. Miejscowości te oddalone są od najbliższego miasta o około 15 do 20 km.

Problem ten dotyczy najbardziej osoby starsze, które poprzez niski poziom obsługi komunikacyjnej mają utrudniony dostęp do różnorodnych usług dostępnych w miastach. Komunikacja podmiejska występuje tylko w miejscowości Komorowo, dzięki której mieszkańcy tej miejscowości mogą bezpośrednio dotrzeć do sąsiadującego miasta Ostrów Mazowiecka , gdzie znajduje się szpital, urzędy oraz instytucje kultury.

Na terenie Gminy ostrów mazowiecka funkcjonują 3 ośrodki zdrowia w miejscowości Komorowo, Jelenie i Jasienica pozostali mieszkańcy korzystają z przychodni w mieście Ostrów Mazowiecka

Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka funkcjonują 3 ośrodki zdrowia w miejscowości Komorowo, Jelenie i Jasienica pozostali mieszkańcy korzystają z przychodni w mieście Ostrów Mazowiecka. Na terenie Gminy znajdują się 5 kościołów. Ze względu na dużą rozległość Gminy Ostrów Mazowiecka słabo rozwinięta jest przedsiębiorczość. Mieszkańcy Gminy Ostrów Mazowiecka w większości korzystają z usług w mieście, tj. apteki, fryzjer, sklepy, stacje paliw itp.

Gmina Ostrów Mazowiecka ma dobrze rozwiniętą sieć bibliotek. Główna siedziba Gminnej Biblioteki Publicznej w Ostrowi Mazowieckiej z siedzibą w Nagoszewie oraz Filiami w Komorowie, Jelonkach, Jasienicy i Ugniewie. Ponadto na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka trzy Centa Kształcenia, gdzie mieszkańcy mogą skorzystać z komputerów z dostępem do bezpłatnego Internetu. Pozostałe instytucje tj. Kino, basen, szkoły tańca znajdują się w pobliskim mieście.

Potencjał dziedzictwa kulturowego

Gmina Ostrów Mazowiecka jest dość uboga w zabytki. Najciekawsze obiekty znajdują się na obszarach wyznaczonych do rewitalizacji do których należą:

- Murowany dworek i parku z końca XIX w. w Starym Lubiejewie;
- murowany dworek z końca XIX w. w Komorowie;
- drewniany dworek oraz pozostałości parku i gospodarstwa z początku XX w. w Zalesiu;

- kościół neogotycki z końca XIX w. i stary cmentarz w Jasienicy;
- kościół garnizonowy z początku XX w. w Komorowie;
- budynki koszarowe i inne obiekt dawnej Szkoły Podchorążych Piechoty w Komorowie, w tym kilkanaście pomników polskich królów, dowódców i innych zasłużonych; obiekty pochodzą z okresu 1890 r. – 1939 r.;
- kościół z połowy XX w., plebania z początku XX w. i neogotycka kaplica z XIX w. cmentarna w Jelonkach.

Największym potencjałem dziedzictwa kulturowego wśród 46 miejscowości leżących na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka charakteryzuje się Komorowo (dawny teren powojaskowy).

Dodatkowo na terenie tym zachowały się piękne, stare budynki, które na dzień dzisiejszy wymagają zaadaptowania na cele mieszkalne, kulturalne oraz przemysłowe. W ich otoczeniu znajdują się również liczne pomniki, które w dużej mierze zostały poddane renowacji i wymagają jeszcze wykonania zagospodarowania wokół ich terenu.

Rysunek 4 Pomnik Generała Ignacego Prądzyńskiego i Generała Wojciecha

ŹRÓDŁO: MATERIAŁY GMINY OSTRÓW MAZOWIECKA

Przedsiębiorczość

Zgodnie ze wskazaniem zawartym w Ustawie o rewitalizacji stan kryzysowy danego obszaru może wynikać również z niskiego poziomu przedsiębiorczości na analizowanym terenie. Dobrze rozwinięta sfera działalności gospodarczej zależy najczęściej od potencjału kapitału ludzkiego w zakresie działalności indywidualnej, ale także jest wypadkową takich zmiennych jak położenie czy wsparcie władz gminnych w sferze rozwoju lokalnej przedsiębiorczości.

Na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka prowadzonych jest 512 działalności gospodarczych, w tym 472 prowadzone przez osoby zamieszkujące gminę.

Ilość zarejestrowanych działalności gospodarczych na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka			
Miejscowość	Ilość	Miejscowość	Ilość
Antoniewo	4	Nowa Osuchowa	16
Biel	16	Nowe Lubiejewo	5
Budy Grudzie	0	Pałapus	5
Dudy	0	Podborze	36
Dybki	7	Popielarnia	3
Fidury	1	Pólki	2
Guty-Bujno	0	Prosienica	6
Jasienica	22	Przyjmy k. Jelonek	1
Jelenie	6	Przyjmy k. Poręby	6
Jelonki	19	Rogóżnia	8
Kacpury	0	Sagaje	0
Kalinowo	25	Sielc	10
Kalinowo- Parcele	0	Smolechy	11
Komorowo	107	Stara Grabownica	25
Koziki	1	Stara Osuchowa	4
Koziki Majdan	0	Stare Lubiejewo	33
Kuskowizna	11	Stok	19
Lipniki	4	Sulęcín Kolonia	0
Nagoszewka Druga	18	Turka	0
Nagoszewka Pierwsza	15	Ugniewo	56
Nagoszewo	18	Wiśniewo	6
Nieskórz	11	Zakrzewek	6
Nowa Grabownica	6	Zalesie	0

W Komorowie zarejestrowanych jest najwięcej w Gminie działalności gospodarczych. Rewitalizacja dodatkowo umożliwi rozwój przedsiębiorczości na terenie Komorowa, ponieważ zostanie wykorzystany potencjał tej miejscowości w różnych sferach. Zalesie natomiast jest ubogie w przemysł, co z kolei otwiera możliwości stworzenia dodatkowych bodźców dla mieszkańców chcących założyć działalność gospodarczą.

Jakość środowiska

Teren Gminy charakteryzuje się stosunkowo wysokim poziomem czystości środowiska. Gmina ma charakter wiejski i posiada dużą ilość lasów, w tym ponad 100 km² stanowią lasy Puszczy Białej oraz terenów rolniczych. Aż 2/3 jej powierzchni obejmuje obszar chroniony sieci NATURA 2000, co wpływa na korzystny mikroklimat, dobrą jakość środowiska przyrodniczego, dobre warunki do produkcji zdrowej żywności i lokalizacji „czystego przemysłu” oraz unikatową różnorodność systemu przyrodniczego.

Jednym z zagrożeń dla jakości środowiska przyrodniczego, atmosferycznego i akustycznego na terenie Gminy jest transport. Przebiegają tutaj drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne. Zanieczyszczenia komunikacyjne oddziałują lokalnie, a ich uciążliwość może być znaczna szczególnie w sąsiedztwie dróg o dużym natężeniu ruchu. Zagrożeniem środowiska są również rurociągi paliwowe i linie energetyczne.

Przez teren Gminy przebiegają drogi krajowe i wojewódzkie o zróżnicowanym znaczeniu:

- Droga krajowa nr 8 granica państwa – Kudowa-Zdrój – Kłodzko – Ząbkowice Śląskie – Wrocław – Oleśnica – Syców – Kępno – Złoczew – Sieradz – 1 (węzeł „Rzgów”) – Piotrków Trybunalski – Rawa Mazowiecka – Warszawa – Radzymin – Wyszaków – Ostrów Mazowiecka – Zambrów – Białystok – Korycin – Augustów – Raczek – Suwałki – Budzisko – granica państwa, która stanowi odcinek międzynarodowej trasy E67 i jest ważnym szlakiem komunikacyjnym łączącym wschód z zachodem państwa,
- Droga krajowa nr 60 Łęczyca – Kutno – Gostynin – Łąck – Płock – Bielsk – Drobin – Ciechanów – Różan – Ostrów Mazowiecka,
- Droga krajowa nr 50 Ciechanów – Płońsk – Wyszogród – Ruszki – Sochaczew –

Mszczonów – Grójec – Góra Kalwaria – Kołbiel – Mińsk Mazowiecki – Łochów – Ostrów Mazowiecka,

- Droga wojewódzka nr 677 Łomża – Śniadowo – Ostrów Mazowiecka,
- Droga wojewódzka nr 627 Ostrołęka – Ostrów Mazowiecka – Małkinia – Kosów Lacki – Sokołów Podlaski.

Wśród miejscowości narażonych na największe zanieczyszczenie środowiska należy wymienić miejscowości leżące w bezpośrednim ich sąsiedztwie tj. m. in.: Dybki, Nagoszewka, Nagoszewo, Jelonki, Jelenie, Komorowo.

Na terenie Gminy odnotowuje się co roku problem związany z „dzikimi wysypiskami śmieci”. Są to miejsca niezabezpieczone i nieprzystosowane do składowania odpadów, stanowiące szczególne niebezpieczeństwo dla środowiska i człowieka. Miejscami gdzie coraz częściej można się z nimi spotkać są stare, opuszczone, niszczące budynki oraz zaniedbana aleja pomników w miejscowości Komorowo. Wśród takich miejsc można wskazać teren popegeerowski w Zalesiu oraz teren powojenny w Komorowie. Zniszczone, zaniedbane budynki znajdują się na pograniczu dwóch obszarów wskazanych do rewitalizacji, gminy Ostrów Mazowiecka oraz miasta Ostrów Mazowiecka. Duże skupisko rodzin z problemami (alkoholowymi, oraz młodzieży) powoduje, że spotykają się oni przy opuszczonym budynku, niszczą go poprzez malowanie ścian, wypisywanie wyzwisk, wyrzucanie śmieci np. butelek po piwie itp. Przez co miejsce to staje się bardzo zaniedbane.

Zagrożeniem, które w ostatnim czasie wzmoгло się na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka jest wzmożone występowanie barszczu Sosnowskiego (głównie Komorowo oraz Stare Lubiejewo). Jest to poważne zagrożenie zarówno dla środowiska, jak i zdrowia mieszkańców. Barszcz Sosnowskiego występuje na pustych niezagospodarowanych placach w pobliskim otoczeniu chodników.

5. Obszary zdegradowane

Obszar zdegradowany to przestrzeń, w której koncentrują się negatywne zjawiska społeczne, w szczególności bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i

kulturalnym. Ponadto, musi na nim występować, co najmniej jedno z następujących negatywnych zjawisk: gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne.

W związku z powyższym poddano analizie terenu całej Gminy Ostrów Mazowiecka. Przeprowadzona diagnoza pokazała występowanie negatywnych zjawisk w miejscowościach: Komorowo oraz Zalesie. Najważniejszymi problemami wskazanych obszarów są:

- w sferze społecznej: migracja młodych mieszkańców, niedostatecznych poziom uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym i kulturalnym, słaba aktywność społeczna oraz brak integracji społecznej;
- w sferze gospodarczej: zły stan zasobów historycznych, zabytkowych, kulturowych oraz niedostateczna liczba miejsc pracy;
- w sferze przestrzennej i środowiskowej: niska estetyka przestrzeni publicznej, zły stan techniczny budynków mieszkalnych komunalnych, niedostateczna infrastruktura drogowa i komunikacyjna, bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych, a przede wszystkim niedostateczna ilość i stan terenów rekreacyjno–wypoczynkowych.

Rysunek 5 Obszar Zalesia i Komorowa na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka

Obszary zdegradowane – Komorowo i Zalesie wyróżniają się spośród innych miejscowości Gminy Ostrów Mazowiecka tym, że znajdują się w nich zniszczone, niezagospodarowane budynki, które kumulują niekorzystne zjawiska, takie jak przestępczość, narkomania, zaśmiecanie i dewastacja budynków i ich okolic. Sytuacje te powodują, że miejscowości te odbierane są jako niebezpieczne i mało atrakcyjne. Program rewitalizacji ma na celu zagospodarowanie zarówno budynków popegeerowskich w Zalesiu jak i powojennych w Komorowie wraz z terenami okolicznymi. Stworzenie miejsc integracji mieszkańców oraz stworzenie oferty kulturalnej i działania z zakresu aktywizacji osób starszych będzie miało wpływ na pozytywne postrzeganie Komorowa i Zalesia przez obecnych i nowych mieszkańców. Zarówno Komorowo jak i Zalesie posiadają dodatkowy potencjał, który należy wykorzystać, aby miejsca te stały się bardziej atrakcyjne. Są to:

Potencjał miejscowości Komorowo wzbogacony jest:

- dużą liczbą mieszkańców w wieku produkcyjnym;
- bliskim sąsiedztwem miasta Ostrów Mazowiecka;
- stworzeniem nowych miejsc w przedszkolu samorządowym dla dzieci;
- stworzeniem nowych miejsc pracy i rozwoju przedsiębiorczości;
- miejsce potencjalnie atrakcyjne turystycznie poprzez specyficzną historię miejscowości.

Potencjał miejscowości Zalesie wzbogacony jest:

- spokojną, wiejską atmosferą, której nie zakłóca żaden większy ciąg komunikacyjny;
- istnienie parku i wiekowej alei drzew;
- otwartość i chęć do współpracy w zakresie uatrakcyjnienia miejscowości mieszkańców;
- duża ilość niezagospodarowanych działek budowlanych, usługowych i rekreacyjnych.

6. Obszary rewitalizacji

Rewitalizacja przyczyni się do wyeliminowania problemów oddziałujących na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną i środowiskową. Terenom zostaną przywrócone lub nadane nowe funkcje społeczne, gospodarcze, edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne. Wszystkie inwestycje w infrastrukturę społeczną i techniczną tworzą materialną bazę, stanowiącą potencjalny fundament dla rozwoju kapitału społecznego gmin, a w perspektywie długoterminowej mogą wyraźnie wesprzeć rozwój społeczno – ekonomiczny tych obszarów oraz wpłynąć na ich wzrost konkurencyjności. Głównymi celami społecznymi uzyskanymi dzięki procesowi rewitalizacji będzie odczuwalna poprawa jakości (warunków) życia mieszkańców, zmniejszanie napięć społecznych oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez budowę nowej infrastruktury technicznej, uporządkowanie i przywrócenie estetyki otoczenia, nadanie obszarom nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do ich rozwoju poprzez eliminację czynników prowadzących do wykluczenia społecznego.

Przewiduje się, że podjęte na tym terenie działania przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym występującym na zamieszkałych obszarach rewitalizacji.

Obowiązująca Ustawa nakłada na gminę ograniczenia, które nie pozwalają objąć procesem rewitalizacji większego obszaru niż 20% powierzchni gminy zamieszkiwanego przez nie więcej niż 30% mieszkańców.

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji, jako obszary rewitalizacji wybrano tereny cechujące się największą koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz zdegradowane obszary popegeerowskie oraz powojkowe do nich przylegające, mogące przyczynić się do ich wzrostu, o istotnym znaczeniu dla rozwoju Gminy Ostrów Mazowiecka, na których gmina zamierza prowadzić działania rewitalizujące.

Analiza negatywnych zjawisk społeczno – ekonomicznych na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka wykazała ich koncentrację w miejscowościach Komorowo (teren powojkowy) i Zalesie (teren popegeerowski). Są to słabo zrekultywowane tereny, położone wśród terenów zurbanizowanych i wymagają działań zmierzających do ponownego ich wykorzystania.

Postępująca degradacja i marginalizacja tego obszaru hamuje zrównoważony rozwój gminy i w konsekwencji prowadzi do obniżenia jakości przestrzeni oraz pogorszenia komfortu życia mieszkańców.

Program rewitalizacji stanowi szansę na ich adaptację do istniejących uwarunkowań i kierunków rozwoju gminy. Dlatego tereny popegeerowskie (Zalesie) oraz powojkowe (Komorowo) zostały zdefiniowane jako obszary rewitalizacji.

Tak przyjęty obszar rewitalizacji wyróżnia się wysokim potencjałem gospodarczym, a także walorami kulturowymi (nagromadzenie obiektów zabytkowych o dużej wartości), przyrodniczymi (tereny zielone) i rekreacyjnymi (tereny spacerowe). Właściwe zagospodarowanie tego obszaru może przyczynić się do aktywizacji społeczności lokalnej całej gminy.

Efektem przeprowadzonego procesu rewitalizacji mają być zrealizowane następujące cele w sferze przestrzennej:

- poprawa stanu infrastruktury drogowej,
- renowacja obiektów zabytkowych,
- poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej obszaru,
- poprawa estetyki budynków,
- poprawa ładu przestrzennego na terenie wyznaczonego obszaru.

Zalesie

Zalesie to dawny teren popegeerowski. W latach 2010-2015 zanotowano największy spadek liczby ludności w miejscowości Zalesie, który wyniósł 23. Mieszkańców wsi Zalesie charakteryzuje niska aktywność społeczna, nie występują tam organizacje pozarządowe.

Zalesie postrzegane jest jako miejscowość mało atrakcyjna poprzez znajdujące się tam stare i niezadbane budynki po PGR, które ulegają ciągłej degradacji oraz niszczone są przez wandalów. Dostrzegalne jest również niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną, brak jest miejsc rekreacji fizycznej i integracji społecznej, w miejscowości nie ma kościoła, szkoły ani świetlicy wiejskiej. Obecnie w Zalesiu brak jest miejsca gdzie jego mieszkańcy mogliby odpocząć i spędzić w sposób ciekawy i aktywny swój wolny czas.

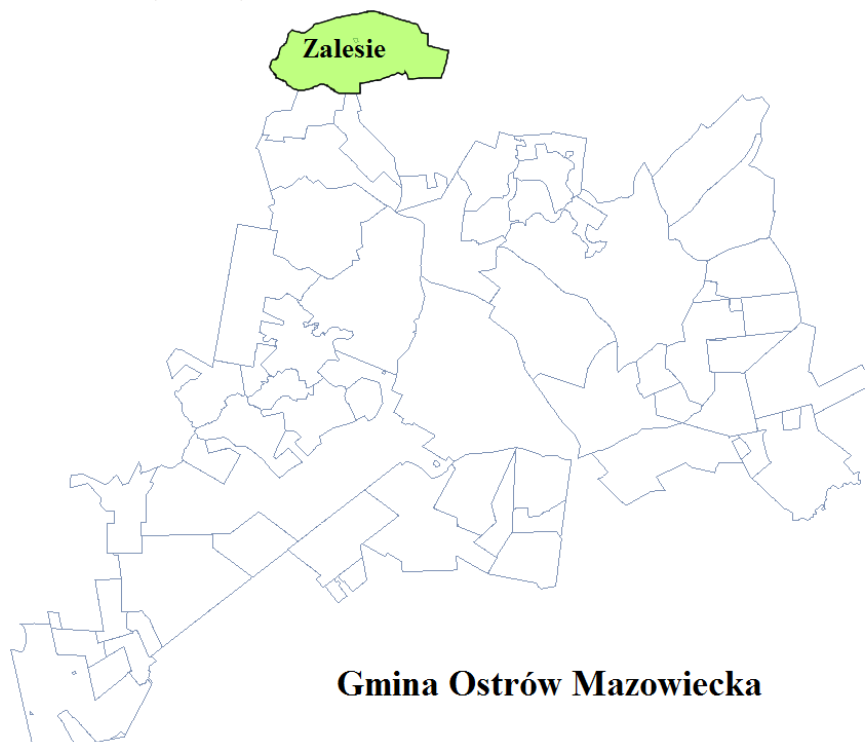
Zauważalne jest również wykluczenie osób starszych poprzez niski poziom obsługi komunikacyjnej. Osoby te ze względu na znacznie oddalenie od miasta (około 15 km) nie mają dostępu do podstawowych oraz ponadpodstawowych różnego rodzaju usług, nie mogą liczyć na ciekawe i atrakcyjne sposoby na szeroko rozumiane życie kulturalne i rekreacyjne.

Ponadto widoczny jest niski stopień przedsiębiorczości według danych Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej na rok 2015 na terenie Zalesia zarejestrowanych było zaledwie 5 podmiotów.

Miejscowość to charakteryzuje również niski poziom kapitału społecznego oraz ludzkiego. Na terenie Zalesia nie działają żadne organizacje pozarządowe.

W miejscach popegeerowskich zauważalny jest również zły stan środowiska. Zapomniane miejsca popegeerowskie obecnie są niejako wysypiskami śmieci.

Rysunek 6 Obszar Zalesia na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka

Komorowo

Komorowo jest największym sołectwem Gminy Ostrów Mazowiecka. Komorowo jako centralna część gminy jest ważne z uwagi na koncentrację potencjału gospodarczego i usługowego.

Teren Komorowa to dawny teren powojkowy. Niestety teren ten obecnie jest zaniedbany i nie jako zapomniany.

Na terenie, który planuje się objąć procesem rewitalizacji znajdują się zabytkowe budynki wojskowe. W latach 1891-1893 na terenie Komorowa władze carskie rozpoczęły budowę koszar wojskowych, zwanych „Sztabem Saltinowskim”. W okresie I wojny światowej koszary były zajmowane przez tylne oddziały wojsk niemieckich walczących na froncie wschodnim. W roku 1939 wojska niemieckie zatrzymując się na terenie koszar, zorganizowały tam szpital polowy, a następnie w latach 1944 wycofując się spaliły większość tego terenu. Ze wspaniałego przedwojennego kompleksu wojskowego do dziś pozostały jedynie 2 budynki z czerwonej cegły

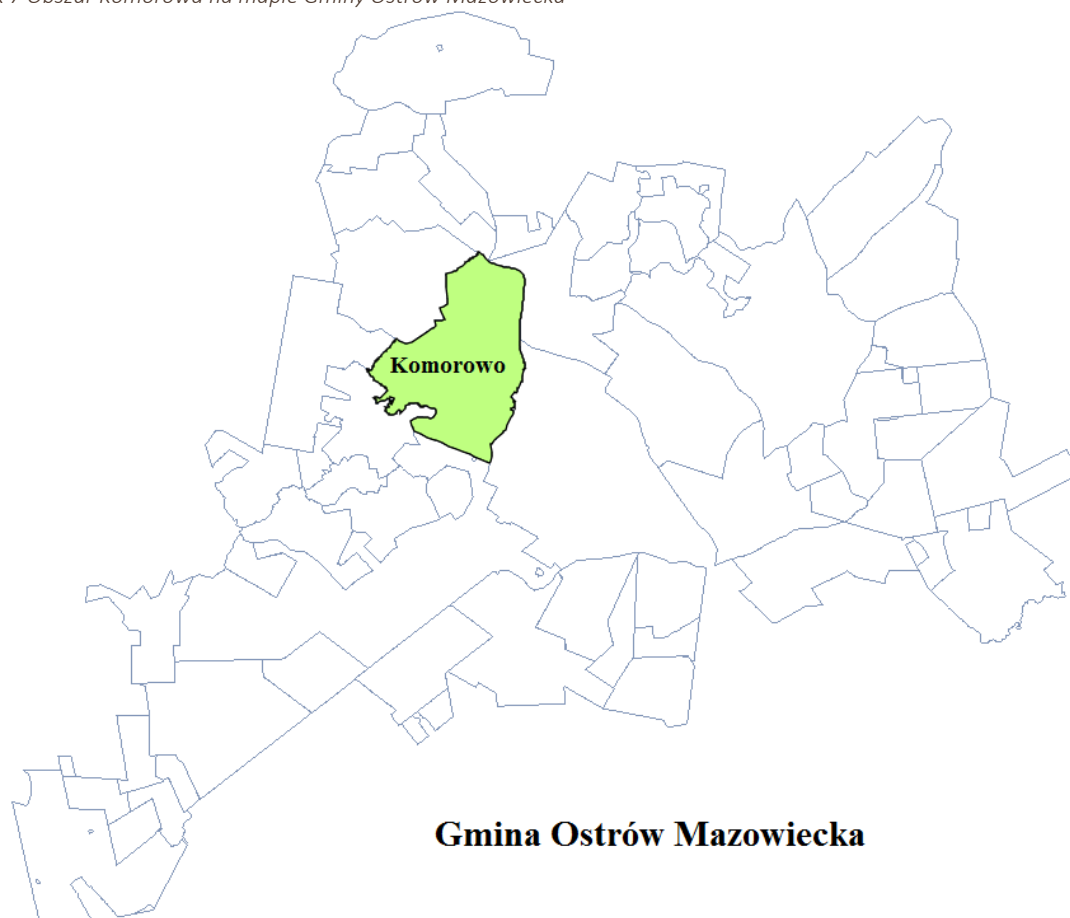
oraz pomniki postaci historycznych Powstania Listopadowego. Większość obiektów nie była gruntownie modernizowana i wymaga podjęcia pilnych działań umożliwiających zachowanie walorów architektonicznych i wykorzystanie ich potencjału, a tym samym powstrzymanie ich dalszej degradacji. Kluczowym w przypadku tego terenu jest znalezienie odpowiedniego przeznaczenia, jego wtórne zagospodarowanie, aby obszar ten był zdolny do generowania nowych aktywności.

Pomimo, iż w Komorowie działają organizacje pozarządowe tj. Ochotnicza Straż Pożarna oraz Kółko Rolnicze na terenie miejscowości brak jest miejsca służącego integracji społecznej oraz wspólnych spotkań. Brak miejsc budujących wspólnotę lokalną stanowi barierę uniemożliwiającą rozwój tych organizacji. Ze względu na dużą dynamikę budownictwa jednorodzinnego istnieje potrzeba poszerzenia usług przedszkolnych, w tym adaptacji dodatkowych pomieszczeń w istniejącym budynku Przedszkola Samorządowego.

Problemem na terenie Komorowa jest jakość środowiska. Przez Komorowo przebiega droga wojewódzka nr 627. Przez co miejscowość ta jest szczególnie narażona na zanieczyszczenia komunikacyjne.

Ogromnym zagrożeniem zarówno dla środowiska jak i zdrowia mieszkańców jest występowanie barszczu Sosnowskiego.

Rysunek 7 Obszar Komorowa na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka

Powierzchnia i liczba mieszkańców w obszarze rewitalizacji

Wielkość obszarów rewitalizacji zweryfikowano dla określenia zgodności z Ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. oraz Wytycznymi Ministra Infrastruktury i Rozwoju „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”.

Tabela 22 Podstawowe wskaźniki dotyczące obszaru zdegradowanego

	Powierzchnia (ha)	Udział w powierzchni Gminy (%)	Liczba mieszkańców	Udział w liczbie mieszkańców Gminy (%)
Gmina Ostrów Mazowiecka	28 400	100	12 808	100
Obszar Komorowo	1 409	4,96	2 057	16,06
Obszar Zalesie	1 102	3,88	282	2,20
Łącznie	2 511	8,84	2 339	18,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka

Jak wynika z powyższej tabeli obszar zdegradowany, wyznaczony do rewitalizacji łącznie stanowi 8,84 % powierzchni Gminy i jest zamieszkanym przez 18,26 % jej mieszkańców. W wyniku przeprowadzonej diagnozy z obszaru zdegradowanego wyznaczono obszary rewitalizacji, które określono jako obszar popegeerowski w Zalesiu oraz obszar powojenny w Komorowie. Tym samym wyznaczony obszar zdegradowany jaki i rewitalizacji nie przekracza progów 20 % powierzchni gminy i 30 % ludności gminy.

7. Szczegółowe dane dotyczące obszarów problemowych Gminy Ostrów Mazowiecka

Dane pogłębiające obszar rewitalizacji przedstawiają wyniki przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz pogłębiających te problematykę wywiadów kwestionariuszowych przedstawione w rozdziale „Mechanizmy partycypacji społecznej”. Poniższa tabela zawiera szczegółowe dane dotyczące zjawisk problemowych na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka. Na ich podstawie, a także głosu interesariuszy, biorących udział w spotkaniach konsultacyjnych wyznaczony został obszar rewitalizacji. Pod uwagę poza twardymi wskaźnikami został wzięty lokalny potencjał miejsc oraz doświadczenie Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka. Komórki oznaczone **kolorem czerwonym** oznaczają występowanie zjawiska w stopniu wpływającym na degradację miejscowości.

Z poniższej tabeli wynika, że obszary zdegradowane to: Zalesie i Komorowo.

Tabela 23 Zestawienie danych dotyczących Gminy Ostrów Mazowiecka

Nazwa miejscowości	Liczba ludności według stanu na dzień 31.12.2015 r.	Liczba ludności według stanu na dzień 31.12.2010 r.	Zmiana liczby ludności (2015 r. do 2010 r.)	Ilość azbestu pozostającego do unieszkodliwienia [kg]	Odległość od najbliższego miasta [km]	Liczba podmiotów gospodarczych	Liczba osób przypadających na jedną prowadzoną działalność gospodarczą	Liczba uczniów otrzymujących stypendia socjalne	Liczba działających na terenie miejscowości organizacji pozarządowych	Liczba interwencji przeprowadzonych przez Komendę Powiatową Policji w Ostrowi Mazowieckiej w 2015r.	Liczba założonych niebieskich kart	Liczba osób korzystających z zaszków pomocy społecznej	Liczba dzieci korzystających z dożywiania	Liczba bezrobotnych z wykształceniem podstawowym	Miejscowości przez które przebiegają drogi krajowe lub wojewódzkie	Miejsca występowania barszczu Sosnowskiego na podstawie wniosków o jego	Wyjazdy jednostek OSP
Antoniewo	49	45	4	29742	8	4	12,25	0	0	9	0	1	2	0	NIE	NIE	
Biel	313	303	10	104686	6	14	22,36	17	1	29	1	11	11	9	TAK	TAK	
Budy Grudzie	133	128	5	79038	8	0	-	4	0	17	0	7	4	6	NIE	NIE	
Dybki	259	259	0	47850	17	8	32,38	11	0	100	1	4	18	1	TAK	NIE	
Fidury	28	33	-5	59617	12	1	28,00	0	0	1	0	0	1	0	NIE	NIE	
Nowa Grabownica	219	226	-7	22113	8	6	36,50	4	1	33	1	16	13	5	TAK	NIE	
Stara Grabownica	358	366	-8	96187	4	26	13,77	3	1	47	3	5	3	7	NIE	NIE	
Guty Bujno	155	174	-19	165498	13	0	-	3	2	37	1	7	1	3	NIE	NIE	

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

MINISTERSTWO
ROZWOJU

Mazowsze.
serce Polski

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Jasienica	384	387	-3	302535	13	22	17,45	6	1	33	0	4	0	2	NIE	NIE	
Jelenie	227	238	-11	190193	10	5	45,40	5	1	15	0	2	5	2	TAK	NIE	
Jelonki	309	296	13	154004	14	25	12,36	8	1	28	0	13	27	5	TAK	NIE	
Kalinowo	502	495	7	285230	10	25	20,08	12	1	23	2	4	16	1	NIE	TAK	
Kalinowo Parcele	98	96	2	95026	12	0	-	2	0	1	0	0	0	1	NIE	NIE	
Komorowo	2057	2045	12	269514	4	104	19,78	14	3	223	8	23	22	25	TAK	TAK	29
Koziki	129	134	-5	69439	10	1	129,00	4	1	21	3	4	8	4	NIE	NIE	
Koziki Majdan	156	146	10	98041	12	0	-	16	0	17	1	10	23	6	NIE	TAK	
Kuskowizna	407	417	-10	75339	6	16	25,44	9	0	69	3	17	15	15	NIE	NIE	
Lipniki	31	29	2	51579	10	4	7,75	0	0	7	1	0	3	0	NIE	NIE	
Nowe Lubiejewo	144	136	8	109218	8	5	28,80	0	0	22	5	3	1	8	NIE	NIE	
Stare Lubiejewo	761	789	-28	346938	5	34	22,38	5	1	154	6	24	13	10	TAK	TAK	
Nagoszewka	543	562	-19	324544	10	33	16,45	5	2	47	1	12	11	16	NIE	NIE	49
Nagoszewo	363	383	-20	307604	11	27	13,44	12	2	103	1	15	10	5	NIE	NIE	
Nieszków	453	464	-11	294899	11	12	37,75	1	2	41	3	8	3	9	NIE	NIE	14
Nowa Osuchowa	411	440	-29	32912	14	15	27,40	27	1	76	1	25	36	2	NIE	TAK	
Stara Osuchowa	164	167	-3	32903	19	5	32,80	3	0	6	2	3	9	5	NIE	NIE	
Pałapus	163	158	5	163988	9	5	32,60	4	1	16	0	3	13	3	NIE	NIE	

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

MINISTERSTWO
ROZWOJU

Mazowsze.
serce Polski

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Podborze	462	449	13	171713	7	41	11,27	3	0	92	0	10	2	5	TAK	TAK	
Popielarnia	125	119	6	85943	8	2	62,50	0	0	5	0	10	17	1	NIE	NIE	
Półku	108	103	5	85140	8	2	54,00	3	0	1	1	1	4	0	NIE	NIE	
Prosienica	190	207	-17	264246	15	6	31,67	5	1	154	0	0	5	1	TAK	NIE	
Przyjmy k. Jelonek	86	88	-2	68311	10	0	-	2	0	5	0	4	3	0	TAK	NIE	
Przyjmy k. Poręby	337	341	-4	84906	17	6	56,17	9	2	70	3	5	16	3	TAK	NIE	
Rogóżnia	268	281	-13	94215	5	6	44,67	7	0	9	0	4	5	5	NIE	TAK	
Sielc	347	347	0	251750	7	8	43,38	14	1	38	0	1	4	4	TAK	NIE	
Smolechy	160	153	7	122210	10	11	14,55	1	0	13	0	5	0	2	NIE	NIE	
Stok	342	352	-10	260942	8	17	20,12	2	2	33	1	11	6	8	TAK	NIE	2
Sulęcín Kolonia	89	81	8	53391	7	0	-	4	0	13	0	3	3	2	TAK	TAK	
Ugniewo	964	931	33	361601	5	55	17,53	17	2	154	3	46	34	22	NIE	NIE	
Wiśniewo	172	174	-2	57235	16	6	28,67	5	0	5	0	1	11	3	NIE	NIE	
Zakrzewek	60	58	2	72639	10	0	-	10	0	2	0	1	10	3	NIE	NIE	
Zalesie	282	305	-23	278540	15	5	56,40	1	0	40	2	20	27	14	NIE	NIE	

Źródło: opracowanie własne Urzędu Gminy na podstawie uzyskanych danych

Trzy ostatnie kolumny, tj. miejscowości przez które przebiegają drogi krajowe lub wojewódzkie, miejsca występowania barszczu Sosnowskiego oraz wyjazdy jednostek OSP stanowią wskaźniki dodatkowe, które nie decydują bezpośrednio o wynikach analizy, ale stanowią jej istotne uszczegółowienie.

Pomimo tego, że miejscowości wskazane do rewitalizacji nie we wszystkich obszarach wypadają niekorzystnie, to fakt, że są to tereny powojenne i popegeerowskie sprawia, że niejako „zatrzymały się one w czasie”. Zarówno Komorowo, jak i Zalesie potrzebują bodźca zewnętrznego, aby zacząć dostosowywać się do panujących w świecie warunków. Bodźcem tym będzie rewitalizacja, która stworzy nowe miejsca pracy, miejsca integracji społecznej oraz miejsca pozwalające zagospodarować czas dzieci i młodzieży. Dzięki zrewitalizowaniu tych terenów staną się one bardziej atrakcyjne dla młodych ludzi. Wybierając miejsca do rewitalizacji ważnym czynnikiem był potencjał danych miejscowości i wizja tego, jak w przyszłości dane miejsce może funkcjonować.

Teren Komorowa jest zamieszkały przez największą liczbę osób, jest to teren bliskiego sąsiedztwa z miastem Ostrów Mazowiecka, dlatego też liczba mieszkańców utrzymuje się na stałym poziomie. Bliska odległość miasta powoduje, że wielu nowych mieszkańców decyduje się na osiedlenie na tym terenie. Fakt, iż przez teren Komorowa przebiega droga wojewódzka ma istotny wpływ na potencjalny rozwój przemysłu oraz na atrakcyjność tego miejsca dla nowych mieszkańców, dlatego też po przeprowadzeniu rewitalizacji Komorowo stanie się miejscem atrakcyjnym dla młodych, energicznych osób, które będą się tutaj osiedlać. Istotne znaczenie ma także to, że w Komorowie działa przedszkole samorządowe, co potencjalnie może być czynnikiem korzystnym przy wyborze przez młodych ludzi miejsca zamieszkania. Zaadaptowanie terenu wokół pomników w przyszłości może zaowocować zainteresowaniem przez szkoły z innych części województwa mazowieckiego, mogą odbywać się tu wycieczki i „żywe lekcje historii”. Wzrost zainteresowania przez inne szkoły tym terenem może mieć wpływ na rozwój turystyki i handlu, np. pamiątkami na tym obszarze.

Zalesie jest miejscowością typowo wiejską, ostoją mazowieckiej wsi w otoczeniu lasów. Mieszkańcy Zalesia po likwidacji PGR-ów nie podejmowali starań, aby samemu znaleźć miejsce zatrudnienia, jednak każdą inicjatywę Gminy przyjmują z ogromnym entuzjazmem. Rewitalizacja obszaru Zalesia będzie odpowiedzią na oczekiwania mieszkańców, którzy chcą

zmian na lepsze, aby została przywrócona świetność Zalesia jak za czasów PGR-ów. Specyfika terenu Zalesia pozwoli na stworzenie kompleksu integracyjno – rekreacyjno – mieszkaniowego.

8. Powiązanie z dokumentami strategicznymi

Dokument	Powiązanie z Programem Rewitalizacji
Poziom Powiatu	
Strategia Rozwoju Powiatu Ostrowskiego na lata 2013 – 2022	Cel strategiczny 1 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu
	Cel strategiczny 2 Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i potencjału inwestycyjnego powiatu ostrowskiego
	Cel strategiczny 3 Promocja atrakcyjności turystycznej powiatu ostrowskiego
	Cel strategiczny 4 Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego i ochrona środowiska
Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Ostrowskiego na lata 2016-2022	Cel główny Wzmocnienie systemu wsparcia dla osób i rodzin, poprzez rozwój infrastruktury społecznej i działania w zakresie zapobiegania wykluczeniu społecznemu
	Cel szczegółowy Poprawa infrastruktury społecznej
	Cel szczegółowy Zapewnienie równego dostępu do udziału w życiu społecznym mieszkańcom powiatu
Poziom lokalny	
Strategia Rozwoju Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016 - 2024	Cel strategiczny 1 Rozwój gospodarki komunalnej i społecznej

	Cel strategiczny 2 Rozwój turystyki, rekreacji i sportu Cel strategiczny 3 Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości Cel strategiczny 4 Poprawa jakości życia mieszkańców gminy
Strategia rozwiązywania problemów społecznych na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016 – 2024	Cel strategiczny 1 Łagodzenie skutków bezrobocia Gminy Ostrów Mazowiecka Cel strategiczny 2 Zapobieganie wykluczeniu społecznemu rodzin z terenu Gminy Ostrów Mazowiecka dotkniętych ubóstwem Cel strategiczny 3 Zapewnienie wsparcia dla osób starszych i ich aktywizacja Cel strategiczny 4 Poprawa warunków społecznego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej Cel strategiczny 5 Umacnianie rodzin z terenu Gminy Ostrów Mazowiecka w ich prawidłowym funkcjonowaniu
Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2016 rok	Cel operacyjny 1 Rozwijanie współpracy na rzecz przerwania procesu degradacji osób uzależnionych i ich rodzin oraz osób zagrożonych uzależnieniem Cel operacyjny 2 Zwiększenie liczby ofert skierowanych do środowisk trudnych w dziedzinach pomocy psychologicznej, edukacyjnej, rekreacji, sportu oraz podnoszenie kwalifikacji własnych Cel operacyjny 3 Kreowanie modelu życia bez nałogów i promowanie postaw społecznych ważnych

	dla profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych poprzez zwiększenie ofert profilaktyczno-edukacyjnych skierowanych do młodzieży Cel operacyjny 4 Rozwijanie edukacji publicznej na temat szkodliwości uzależnień
Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Ostrów Mazowiecka na lata 2016 – 2018	Cel główny Stworzenie warunków do prawidłowego wypełniania przez rodziny funkcji opiekuńczo- wychowawczych na terenie gminy Ostrów Mazowiecka Cel szczegółowy 1 Podejmowanie działań profilaktycznych sprzyjających umacnianiu rodziny Cel szczegółowy 2 Wspieranie rodzin dysfunkcyjnych
Program współpracy Gminy Ostrów Mazowiecka z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2016	Cel główny Budowanie i umacnianie partnerstwa pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi oraz wspieranie inicjatyw, nowatorskich pomysłów i rozwiązań zwiększających świadomość społeczeństwa obywatelskiego
Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Ostrów Mazowiecka na rok 2016	Cel główny Aktywizacja instytucji, organizacji, stowarzyszeń i ludności gminy w obszarze promocji zdrowego stylu życia, ze szczególnym zwróceniem uwagi na przeciwdziałanie narkomanii Cel operacyjny 1 Zainteresowanie młodzieży aktywnymi formami spędzania czasu wolnego (sport, zajęcia pozalekcyjne, świetlicowe, zielone szkoły, wypoczynek zimowy i letni) Cel operacyjny 2 Zwiększenie liczby ofert skierowanych do środowisk trudnych w dziedzinach pomocy psychologicznej, edukacyjnej, rekreacji i sportu Cel operacyjny 3

	Kreowanie modelu życia bez nałogów i promowanie postaw społecznych ważnych dla profilaktyki narkotykowej poprzez zwiększenie ofert profilaktyczno-edukacyjnych skierowanych do młodzieży
--	--

Należy także zaznaczyć, że Program Rewitalizacji zgodny jest z dokumentem pn. „Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz z dokumentami regionalnymi, tj. Strategia Województwa Mazowieckiego do roku 2030:

- Cel rozwojowy: Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowej technologii;
- Cel rozwojowy: Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki;
- Cel rozwojowy: Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia.

9. Wizja wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego (planowany efekt rewitalizacji)

Wizja

Podstawą do sformułowania wizji wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego była przede wszystkim dogłębna analiza sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Ostrów Mazowiecka. Cel rewitalizacji oraz poszczególne kroki związane z jego realizacją zaprowadzić powinny do gospodarczego i społecznego ożywienia Gminy.

Wizja jest jednym z głównych elementów wpływających na kierunek procesu rewitalizacji. Nakreśla pożądany stan docelowy, do którego należy dążyć, podporządkowując mu jednocześnie wszystkie działania. Rewitalizacja obszarów kryzysowych Gminy Ostrów Mazowiecka przebiegać będzie w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju, zakładające równowagę pomiędzy:

- rozwojem społecznym – którego przykładem może być obniżenie poziomu przestępczości lub aktywizacja osób starszych;
- rozwojem gospodarczym – na przykład tworzenie nowych miejsc pracy lub uatrakcyjnienie obszaru dla potencjalnych inwestorów;
- rozwojem infrastrukturalnym – dla przykładu remonty dróg, konserwacja zabytkowych obiektów.

Proponowana wizja wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego brzmi:

*Gmina Ostrów
Mazowiecka
oparta o
rewitalizację
obszarów
miejscowości
Zalesie i
Komorowo
jako miejsce*

- *atrakcyjne dla młodych mieszkańców, przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu, w tym osób starszych,*
- *dbające o infrastrukturę mieszkaniową, a także wysokiej jakości reprezentacyjną przestrzeń publiczną, atrakcyjną dla mieszkańców,*
- *posiadające tereny i obiekty otwarte na biznes, kulturę, naukę i działania sektora obywatelskiego,*
- *Wspierające rozwój społeczno-gospodarczy obszarów popegeerowskich i powojaskowych,*
- *posiadające zadbaną i uporządkowaną przestrzeń publiczną, na którym zmniejszeniu ulegają zdiagnozowane problemy środowiskowe.*

Po przeprowadzeniu założonych działań rewitalizacyjnych, Gmina Ostrów Mazowiecka będzie obszarem, którego obszary Zalesie i Komorowo przyciągną do siebie ludzi. W związku z tym nastąpi wyraźna poprawa aktualnego (na rok 2016) wizerunku obszaru rewitalizacji. Przyczyni się do tego ogólne ożywienie społeczne, przestrzenne, gospodarcze i środowiskowe. Taki stan spowoduje, że zarówno rewitalizowany obszar, jak i cała Gmina Ostrów Mazowiecka, będzie postrzegana jako atrakcyjna do zamieszkania, prowadzenia działalności gospodarczej oraz spędzania wolnego czasu.

Po procesie rewitalizacji Zalesie jest nie tylko miejscem atrakcyjnym turystycznie, ale przede wszystkim poprawiła się sytuacja życiowa mieszkańców, którzy z zaangażowaniem korzystają z efektów działań rewitalizacyjnych, zlokalizowanych na jego terenie usług i twórczych inicjatyw mieszkańców. W przestrzeni publicznej panuje ład, który zachęca mieszkańców do aktywnego wypoczynku poza domem. Dzięki temu następuje zacieśnienie więzi sąsiedzkich oraz promowanie obszaru o zasięgu lokalnym. Organizacje pozarządowe swoje siedziby lokalizują właśnie na tym obszarze. Otaczająca infrastruktura jest zadbaną i utrzymaną w dobrym stanie, a okolica czysta, bez nielegalnych składowisk śmieci co wpływa na zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska i poprawę estetyki obszaru. Komorowo staje się miejscem bezpiecznym i atrakcyjnym do zamieszkania. Mieszkańcy odczuwają wyraźną poprawę jakości

życia. Współpracując ze sobą we wspólnej przestrzeni publicznej tworzą nową jakość życia sąsiedzkiego. Dzięki realizowanym działaniom rewitalizacyjnym, przeciwdziałającym wykluczeniu społecznemu, nie mają problemu ze znalezieniem pracy. Rewitalizacja prowadzona w przestrzeni publicznej staje się pozytywnym aspektem mającym wpływ na lokalizowanie nieruchomości i inwestycji przez prywatnych właścicieli i inwestorów na terenie wyznaczonym do rewitalizacji. Dzięki polepszającej się komunikacji sąsiedzkiej mieszkańcy chętniej opuszczają swoje domy, by aktywnie uczestniczyć w lokalnym życiu publicznym. Na nieustannie polepszającą się jakość przestrzeni publicznej wpływa również konsekwentna polityka w zakresie komunikacyjnym, która stworzy pozytywne preferencje dla ruchu pieszo – rowerowego, dzięki czemu znaczna część mieszkańców zamieni samochody na rowery. W konsekwencji poprawi się jakość powietrza, co z kolei wpłynie pozytywnie na zdrowie mieszkańców. Obszar staje się atrakcyjny turystycznie. Mieszkańcy poprzez możliwość spędzania wolnego czasu w przestrzeni publicznej czują większą przynależność lokalną i wspólnie dbają o rewitalizowaną przestrzeń.

Dzięki powyższemu, **Gmina Ostrów Mazowiecka** stanie się miejscem atrakcyjnym do zamieszkania, posiadającym zaplecze rekreacyjne, inwestycyjne oraz związane z budownictwem wielorodzinnym. Dzięki zaangażowaniu mieszkańców posiada zadbaną przestrzeń publiczną. Poprawa elementów przyrodniczych, dzięki pielęgnacji i uzupełnianiu zieleni miejskiej, oddziałuje pozytywnie na warunki życia lokalnej społeczności. Taki stan wpływa pozytywnie na przestrzeń działalności gospodarczej, aktywności stowarzyszeń i wzmocnienie lokalnego potencjału. Podjęta podczas realizacji Programu Rewitalizacji współpraca z interesariuszami będzie kontynuowana po czasie trwania procesu rewitalizacji.

Misja

W celu osiągnięcia przedstawionego wyżej wizji pożądanego po procesie rewitalizacji stanu docelowego ma służyć misja, czyli ogólny kierunek działań rewitalizacyjnych w planowanym przedziale czasu. Ważne jest wskazanie obszarów najistotniejszych dla procesu rewitalizacji. Stanowi ona o sposobie osiągnięcia stanu docelowego - wyrażonego w wizji wyprowadzenia

obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego. Misja usprawnia osiągnięcie wyznaczonego celu poprzez dobór i wykonanie poszczególnych działań.

W misji ujęto wartości ważne dla Gminy Ostrów Mazowiecka, których zadaniem jest ujednolichenie sposobów działania władz w sprawach, które są szczególnie istotne dla społeczności lokalnej.

Misja procesu rewitalizacji zdegradowanych obszarów Gminy Ostrów Mazowiecka brzmi następująco:

Misją Gminy Ostrów Mazowiecka jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez aktywizację społeczno-zawodową oraz poprawę infrastruktury technicznej i mieszkaniowej.

Gmina Ostrów Mazowiecka wspierająca rozwój gospodarczy, dbająca o ład przestrzenny, stan środowiska naturalnego i kulturowego.

Misją jest również inicjowanie zrównoważonego rozwoju Gminy Ostrów Mazowiecka poprzez nawiązywanie partnerstw publiczno – prywatnych.

Mieszkańcy Gminy Ostrów Mazowiecka budując lokalną przynależność kreują wizerunek miejsca przyjaznego do życia, prowadzenia działalności gospodarczej i realizacji własnych celów przy pełnym wsparciu organów wdrażających.

10. Cele rewitalizacji i kierunki działań

Realizacja Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Ostrów Mazowiecka zakłada wyprowadzenie obszaru ze stanu kryzysowego poprzez kompleksowe i zintegrowane działania na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni, środowiska i lokalnej gospodarki.

Rewitalizacji e obszaru Komorowa i Zalesia zaplanowano w formie kierunków interwencji wyodrębnionych na podstawie analizy danych zastanych, spotkań z interesariuszami oraz diagnozy potrzeb i problemów rewitalizacyjnych. Zaprojektowane dziedziny odpowiadają na zidentyfikowane zjawiska kryzysowe, realizując cel strategiczny Gminnego Programu Rewitalizacji, przez który rozumie się zmniejszenie skali występowania zjawisk i obszarów problemowych, z jednoczesnych ożywieniem gospodarczym terenu przy uwzględnieniu zaangażowania grup interesariuszy Gminnego Programu Rewitalizacji.

Rekomendowane kierunki interwencji

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Ostrów Mazowiecka zakłada interwencję w trzech najważniejszych aspektach funkcjonowania Gminy. W każdym z nich, na podstawie analizy społeczno-gospodarczej, określono obszary wymagające poprawy. Osiągnięcie poniższych celów strategicznych oraz operacyjnych umożliwi zrealizowanie wizji stanu Gminy Ostrów Mazowiecka po przeprowadzonym procesie rewitalizacji.

Rysunek 8 Cele Gminnego Programu Rewitalizacji Ostrów Mazowiecka

Źródło: opracowanie własne

Opis kierunków interwencji i celów rewitalizacyjnych

CEL STRATEGICZNY 1 Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego. Aktywizacja zawodowa mieszkańców.

Uzasadnienie:

Jak wykazała analiza problemów obszaru rewitalizacji, jednym z głównych problemów jest wysoki wskaźnik osób korzystających z Ośrodka Pomocy Społecznej. W korelacji z tym wskazaniem pozostaje wysoki wskaźnik liczby dzieci, dla których opiekunowie otrzymują wsparcie w zakresie wyżywienia. Kluczowym celem rewitalizacji jest zatem przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego i poprawa warunków życia mieszkańców. W tym celu planuje się stworzenie miejsc integracji mieszkańców, remont budynków i ich zaadaptowanie na mieszkania socjalne, stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, a także działania z zakresu aktywizacji osób starszych. Mieszkańcy będą mieli możliwość korzystania z organizowanych zajęć i warsztatów, między innymi z zakresu obsługi komputera, co nie tylko przyczyni się do ich aktywizacji społecznej, ale podniesie ich kompetencje na rynku pracy.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wykazała również wysoki wskaźnik zarejestrowanych osób bezrobotnych. Z tego powodu zaplanowane działania dotyczą również aktywizacji zawodowej mieszkańców. Planuje się realizację działań związanych z aktywizacją zawodową mieszkańców, co pozwoli podnieść kompetencje i umiejętność mieszkańców na rynku pracy. Działania remontowe infrastruktury użyteczności publicznej takie jak remont przedszkola Samorządowego w Komorowie pozwoli na zaadaptowanie nowych pomieszczeń na sale lekcyjne, dzięki którym będzie można utworzyć nowe miejsca pracy. Ponadto stworzenie nowych miejsc przedszkolnych pozwoli części rodziców pójść lub wrócić do pracy w związku z oddaniem dziecka do przedszkola. Ponadto planowanie działania Dla osób bezrobotnych prowadzone będą także warsztaty z zakresu przedsiębiorczości, które pomogą im w założeniu własnej działalności gospodarczej.

Dzięki realizacji wszystkich zaplanowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym zostaną zaktywizowane i włączone do społeczności lokalnej.

CEL STRATEGICZNY 2 Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej.

Uzasadnienie:

Celem działań rewitalizacyjnych jest także wzrost poziomu funkcjonalności obszaru dla mieszkańców poprzez dostosowanie do ich potrzeb infrastruktury publicznej.

Jak wskazała diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, w szczególności wyniki spotkań konsultacyjnych, stan infrastruktury technicznej, w tym pomieszczeń użyteczności publicznej znajduje się w złym stanie i nie spełnia podstawowych, wystarczających funkcji. Dodatkowo skorelowanym z powyższym problemem jest niezagospodarowany teren wokół pomników powstania listopadowego, będące aktualnie miejscem na którym mieszkańcy nie czują się bezpiecznie (wysoki wskaźnik interwencji policji). W celu poprawy jakości życia mieszkańców, przeciwdziałaniu zjawisku wykluczenia społecznego, a także ich aktywizacji zawodowej niezbędne jest realizowanie działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych mających na celu prace związane z infrastrukturą techniczną. Przedszkole Samorządowe w Komorowie, budynek na terenie dawnego PGR w Zalesiu, a także pomieszczenia planowane do przeznaczenia na świetlice wiejskie charakteryzują się wysokim potencjałem, który można wykorzystać w celu integracji i aktywizacji mieszkańców, a także poprawieniu warunków życia. Wskazane obiekty wymagają działań termomodernizacyjnych, prac remontowych i wyposażenia ich w niezbędne elementy.

Dużym problemem na obszarze rewitalizacji jest teren wokół pomników powstania listopadowego, który aktualnie jest miejscem aktów wandalizmu. Zagospodarowanie terenu oraz remont pomników pozwoli zmniejszyć liczbę aktów wandalizmu na tych obiektach. Zaadaptowanie starych ruin na potrzeby społeczno - kulturalne oraz planowane założenie monitoringu w świetlicach oraz kamer i oświetlenia przy Alei Powstania Listopadowego w Komorowie pozwoli stworzyć obszar bardziej bezpieczny.

Budynki i tereny publiczne zostaną dostosowane do potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji.

11. Lista planowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 -2020, oraz Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015r. dotyczącymi zasad przygotowania programów rewitalizacji (lub dokumentów równorzędnych) w perspektywie finansowej 2014-2020, projekty rewitalizacyjne zostały podzielone na projekty kluczowe oraz projekty komplementarne pozostające w synergii z projektami głównymi.

W ramach całościowego procesu rewitalizacji obszarów zdegradowanych Gminy Ostrów Mazowiecka zaplanowano 11 projektów – 10 kluczowych oraz 1 komplementarne.

W poniższych zestawieniach przedstawiono informacje na temat projektów zakwalifikowanych do projektów kluczowych oraz komplementarnych. Zaproponowane realizacje dotyczą między innymi modernizacji oraz nadawania nowych funkcji użytkowych budynkom popegeerowskim, budowy siłowni, placów zabaw, tworzenia oferty rekreacyjno-kulturalnej oraz remontów budynków.

Projekty główne

W poniższej tabeli zaprezentowano szczegółowe informacje związane z projektami, które uznane zostały za kluczowe przede wszystkim ze względu na to, że ich lokalizacja zawiera się na terenie wyznaczonym do rewitalizacji. Oprócz projektów infrastrukturalnych, zgłoszone zostały działania, które mają na celu zapewnienia wsparcia osobom dotkniętym wykluczeniem społecznym. Należy zaznaczyć, że dla mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka **najważniejszymi działaniami są te skierowane do społeczności lokalnej.**

Dzięki realizacji poszczególnych działań **poprawi się bezpieczeństwo obszaru:** bezpośrednio poprzez zminimalizowanie uszkodzeń na budynkach, ale także pośrednio poprzez zmniejszenie sytuacji niebezpiecznych. Wskazany w ten sposób obszar nie będzie już stanowić terenu wykluczonego, lecz zostanie nadana mu nowa funkcja, co w przyszłości może przyczynić się do zwiększenia turystyki, a przez to pozytywnie wpłynąć na lokalny rynek pracy.

Działania skierowane do najmłodszych przyczynią się do **budowania więzi lokalnej** już od najmłodszych lat. Dzieci spędzające czas na świeżym powietrzu w towarzystwie rówieśników będą odczuwały większą przynależność do otoczenia. Dodatkowo prace w tym kierunku przyczynią się do promowania aktywności fizycznej.

Remont przedszkola nie tylko poprawi **bezpieczeństwo dzieci**, ale przyczyni się również do ich lepszego rozwoju, a także do aktywizacji matek pozostających na urloпах wychowawczych. Realizacja zaplanowanych prac przyczyni się do zminimalizowania negatywnych zjawisk, których kumulacją charakteryzuje się wybrany obszar.

Poprawa warunków w budynkach wpłynie na **zwiększenie komfortu przebywających tam osób**, a budynki nie będą ulegały dalszej degradacji. Ważnym aspektem społecznym będzie także wzmocnienie poczucia przynależności mieszkańców do danej dzielnicy. Pozwoli to na utożsamianie się z miejscem zamieszkania i tym samym zwiększy staranność o zachowanie porządku oraz czystości na terenie rewitalizacji. Dzięki temu obszar może stać się w przyszłości atrakcyjnym miejscem dla potencjalnych mieszkańców lub deweloperów. Wszystkie działania przyczynią się do rozwoju kapitału społecznego.

1. Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy

Lokalizacja projektu: Komorowo, świetlica wiejska na działce 1941/28, Gminna Biblioteka Publiczna w Ostrowi Mazowieckiej z siedzibą w Nagoszewie, Filia Biblioteki w Komorowie, ul. Mazowiecka 90, Stowarzyszenie „Nasza Szansa”, Związek Żołnierzy Wojska Polskiego

Realizator projektu: Gmina Ostrów Mazowiecka, Gminna Biblioteka Publiczna w Ostrowi Mazowieckiej z siedzibą w Nagoszewie z filią w Komorowie

Czas realizacji projektu: 2017-2026

Rezultat realizowanego projektu: Rozwój i dostosowanie oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych i starszych, pozwoli na podejmowanie oddolnych inicjatyw przez mieszkańców lub przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego.

Opis projektu: Na rewitalizowanym obszarze osoby starsze oraz niepełnosprawne nie mają możliwości skorzystania z oferty kulturalnej na wysokim poziomie. Propozycja niniejszego działania jest odpowiedzią na potrzeby mieszkańców w zakresie stworzenia oferty kulturalnej w miejscowości Komorowo. W roku 2014 na terenie miejscowości zorganizowano Dożynki Gminne, które pokazały, jak bardzo podobne działania są pożądane przez lokalną społeczność. Ich realizacja przyczyni się do aktywizacji osób starszych oraz niepełnosprawnych. Obszar Komorowa postrzegany jest jako nieprzyjazny dla mieszkańców, działania planowane w ramach niniejszego przedsięwzięcia mają na celu zmianę takiego wizerunku miejscowości.

Projekt ma na celu stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka. Realizacja działania przyczyni się do zwiększenia aktywności kulturowej obszaru, a także poprawy warunków i jakości świadczonych usług kulturowych o zasięgu ponadlokalnym. Przedsięwzięcie to skutkować będzie zwiększeniem uczestnictwa społeczeństwa w życiu kulturalnym, poprawą jakości życia mieszkańców dzięki lepszemu dostępowi do wysokiej jakości usług z zakresu kultury, poprawą wizerunku i atrakcyjności obszaru, jako miejsca zamieszkania i inwestowania a także wzrostem przywiązania do regionu, budując tym samym tożsamość lokalną. Zadanie promować będzie atrakcyjną formę spędzania wolnego czasu, dzięki której osoby z różnych grup społecznych poprzez wspólne spotkania zacisną więzi, rozwiną poczucie tożsamości lokalnej i pogłębią wiedzę na temat przeszłości regionu.

Zakres realizowanych działań:

W ramach projektu prowadzone będą działania ukierunkowane na integrację międzypokoleniową oraz aktywizację mieszkańców, zwłaszcza seniorów, dzieci i młodzieży, w szczególności z rodzin dotkniętych wykluczeniem społecznym. Zakres realizowanych działań stanowić będzie organizacja różnego rodzaju wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców.

Planowane są cykliczne wydarzenia:

- Organizacja Dożynek Gminnych,
- Warsztaty kulinarne dla pań z Koła Gospodyń Wiejskich,
- Dzień z biblioteką/książką,
- Obchody Święta Wojska Polskiego w Komorowie,
- Obchody imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Szacunkowa wartość projektu: 540 000,00 zł.

Źródło finansowania projektów:

- Źródło podstawowe:
 - Ministerstw Pracy i Polityki Społecznej Programu Funduszy Inicjatyw Obywatelskich - dofinansowanie 100%.
- Źródło potencjalne:
 - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Program Literatury i Czytelnictwa – priorytet IV – partnerstwo publiczno-społeczne – dofinansowanie 80% + budżet gminy dofinansowanie 20%
lub
 - Program operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 Program Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji – dofinansowanie 80% + budżet gminy dofinansowanie 20%.

2. Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie

Lokalizacja projektu: Komorowo, ul. Płk. L. Bociańskiego 2 – Przedszkole Samorządowe

Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie: Gmina Ostrów Mazowiecka

Czas realizacji projektu: Sierpień 2017 – marzec 2018

Rezultat realizowanego projektu: Realizacja projektu będzie odpowiedzią na zdiagnozowany problem potrzeby poszerzenia usług publicznych oraz poprzez możliwość przyjęcia większej liczby dzieci i utworzenie nowych miejsc pracy na problem bezrobocia.

Opis projektu: Dzieci uczęszczające do Przedszkola Samorządowego zlokalizowanego na ul. Bociańskiego nie mają zapewnionych odpowiednich do prawidłowego rozwoju i nauki warunków. Nauka i rozwój na tym etapie dorastania wymagają ruchu, odpowiednich bodźców oraz komfortu, których obecny stan budynku nie dostarcza. Nieodpowiednie warunki są także spowodowane przepełnieniem przedszkola.

W budynku znajdują się niewykorzystane pomieszczenia, których adaptacja przyczynić się może do poprawy warunków oraz zwiększenia liczby dzieci uczęszczających do placówki. Projekt

będzie kolejnym krokiem do podniesienia jakości edukacji i rozwoju najmłodszych. W roku 2015 dzięki środkom pozyskanym z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 plac zabaw znajdujący się przy Przedszkolu Samorządowym został wyposażony w niezbędną infrastrukturę. Kontynuacją przedsięwzięcia realizowanego w poprzedniej perspektywie finansowej, będzie realizacja niniejszego.

Celem bezpośrednim projektu jest poprawa dostępności, warunków, i jakości kształcenia na poziomie przedszkolnym uzyskana poprzez remont, wyposażenie i zagospodarowanie niewykorzystanej przestrzeni Przedszkola. Realizacja niniejszej inwestycji wpłynie na poprawę jakości kształcenia. Będzie ona widoczna przede wszystkim poprzez rozwiązanie problemów związanych z brakiem miejsc w obiekcie. Wyremontowanie i przebudowanie obiektu pozwoli na zwiększenie limitu przyjęć liczby podopiecznych oraz poprawę komfortu prowadzenia zajęć. Wzrost liczby miejsc spowoduje zwiększenie liczby zatrudnionych opiekunów, a możliwość uczęszczania dziecka do przedszkola wpłynąć może na aktywizację zawodową kobiet, które do tej pory zajmowały się opieką nad dzieckiem, pozostając od porodu nieaktywne zawodowo.

Zakres realizowanych działań: Zakres realizowanych działań stanowi adaptacja dotychczas niewykorzystanych pomieszczeń na potrzeby Przedszkola Samorządowego w Komorowie, poprzez przeprowadzenie generalnego remontu pomieszczeń:

- Adaptacja nieużytkowanych obecnie pomieszczeń Przedszkola Samorządowego w Komorowie,
- Roboty budowlane wewnętrzne,
- Wymiana instalacji sanitarnych i elektrycznych
- Malowanie ścian, wymiana podłóg,
- Adaptacja pomieszczeń na sale przedszkolne, szatnie oraz łazienki,
- Wyposażenie łazienek w sanitariaty,
- Wyposażenie sali przedszkolnej w ławki i krzesła oraz szafki do przechowywania rzeczy.

Szacunkowa wartość projektu: 800 000,00 zł.

Źródło finansowania projektów:

- Źródło podstawowe:
 - RPO WM (EFRR) – dofinansowanie - 80%.

- Budżet gminy dofinansowanie 20%.
- Źródło potencjalne:
 - Resortowy Program Rozwoju Instytucji Opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH”, dofinansowanie – 80% + budżet gminy dofinansowanie 20%.

Rysunek 9 Przedszkole Samorządowe w Komorowie

Źródło: Plan Odnowy Miejscowości Komorowo

3. Powstanie świetlicy gminnej przy ul. Bociańskiego w Komorowie.

Lokalizacja projektu: Komorowo, ul. Bociańskiego, działka nr 1941/28 (były teren wojskowy).

Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie: Gmina Ostrów Mazowiecka

Czas realizacji projektu: maj 2017 – marzec 2018

Rezultat realizowanego projektu: Zwiększenie liczby miejsc pozwalających na rozwój społeczeństwa aktywnego i zintegrowanego. Projekt odpowiada na potrzebę włączenia w życie społeczne osób wykluczonych, ze szczególnym uwzględnieniem byłych wojskowych.

Opis projektu: W strukturze ludności Komorowa przeważa grupa osób w podeszłym wieku starszych oraz osoby bardzo młode. Grupy te, szczególnie osoby dojrzałe (byli wojskowi), są dotknięte wykluczeniem społecznym, ze względu m.in. na brak miejsca do spędzania wspólnie wolnego czasu. Propozycja projektu jest reakcją na potrzeby mieszkańców. W roku 2014r.

organizacja spotkań na terenie Komorowa (np. Dożynki Gminne) pokazała potrzebę stworzenia takiego miejsca. Dane dotyczące działalności organizacji pozarządowych w Komorowie wskazują, że potrzeba mieszkańców dotycząca wspólnych działań jest duża, brakuje natomiast miejsca odpowiedniego dla ich spotkań, oraz będącego odpowiednim lokum dla działalności kolejnych organizacji pożytku publicznego. Obiekt, będący przedmiotem niniejszego przedsięwzięcia będzie wykorzystywany również przez strażaków, jako miejsce szkoleń i zebrań.

W Komorowie znajduje się stare, niewykorzystane dawne biuro przepustek. Głównym celem projektu jest nadanie budynkowi nowych funkcji użytkowych poprzez stworzenie miejsca integracji i spotkań społeczności lokalnej. Jego celem jest również integracja społeczności lokalnej przez oddolne, niekomercyjne działania oparte na współpracy. Miejsce spotkań, będące efektem niniejszego przedsięwzięcia, wpłynie na poszerzenie oferty kulturalnej miejscowości Komorowo.

Zakres realizowanych działań:

Zakres infrastrukturalny projektu to remont oraz adaptacja dawnego nieużytkowanego biura przepustek na cele świetlicy - miejsca spotkań i integracji społecznej oraz zagospodarowanie przyległego terenu.

- Poprawa stanu technicznego budynku,
- Termomodernizacja budynku,
- Wykonanie elewacji zewnętrznej,
- Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej,
- Remont więźby dachowej i pokrycia dachowego,
- Malowanie ścian,
- Wymiana na nowe instalacji: elektrycznej, wodno- kanalizacyjnej i innych,
- Aranżacja wnętrz,
- Wyposażenie świetlicy w ławki, krzesła i podstawowe szafki.

Szacunkowa wartość projektu: 600 000,00 zł.

Źródła finansowania projektu:

- Źródło podstawowe:

- RPO WM (EFRR) – dofinansowanie 80%.
- Budżet gminy – 20%.
- Źródło potencjalne:
 - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury – dofinansowanie 63,63% + budżet gminy dofinansowanie – 36,37%.

4. Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie

Lokalizacja projektu: Komorowo, ul. Płk. L. Bociańskiego, działka nr 1941/28.

Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie: Gmina Ostrów Mazowiecka

Czas realizacji projektu: 2019

Rezultat realizowanego projektu: Realizacja projektu stanowi odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby i oczekiwania mieszkańców związane z małą liczbą miejsc aktywizujących i integrujących społeczność lokalną. Nowopowstały plac zabaw będzie miejscem, pozwalającym na umocnienie więzi społecznych i tożsamości lokalnej.

Opis projektu: Na terenie brak miejsca integracji międzypokoleniowej, społeczności lokalnej. Głównym celem realizacji projektu jest zaspokojenie potrzeb w zakresie bezpiecznego spędzania czasu wolnego. Nastąpi podniesienie jakości przestrzeni rewitalizowanego obszaru poprzez budowę placu zabaw, co z kolei wpłynie na wzrost miejsc rekreacji na wskazanym terenie. Dodatkowo celem realizacji projektu jest zagospodarowanie niewykorzystanego terenu przy dawnym biurze przepustek. Ponadto wokół terenu istnieją dzikie wysypiska śmieci, których likwidacja nastąpi dzięki zagospodarowaniu wskazanego terenu.

Remont dawnego biura przepustek oraz budowa placu zabaw pozwoli na wspólne i aktywne spędzanie czasu wolnego całych rodzin.

Zakres realizowanych działań: W zakresie realizowanego zadania znajduje się zagospodarowanie terenu przyczyniającego się do degradacji przestrzeni i jego adaptacja na plac zabaw. Dodatkowo w zakres realizowanych działań wchodzi likwidacja dzikich wysypisk śmieci. W

ramach zadania planuje się zakup i montaż pięciu urządzeń zabawowych posiadających niezbędne, wymagane atesty bezpiecznego użytkowania. Powyższe ma stanowić wyposażenie placu zabaw. Dodatkowo, aby przedmiot realizowanego przedsięwzięcia stanowił miejsce integracji międzypokoleniowej planuje się zakup dwóch stolików z ławkami, przystosowanych do grania w szachy na świeżym powietrzu.

Szacunkowa wartość projektu: 20 000,00 zł.

Źródło finansowania projektu:

- Źródło podstawowe:
 - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury – dofinansowanie 63,63%.
 - Budżet gminy – dofinansowanie 36,37%.

5. Działania z zakresu aktywizacji osób starszych

Lokalizacja projektu: Komorowo, ul. Bociańskiego (nowa świetlica gminna w budynku po dawnym biurze przepustek), świetlica przy ul. Mazowieckiej, Gminna Biblioteka Publiczna – Filia w Komorowie, Gminny Ośrodek Opieki Społecznej ul. Gen. W. Sikorskiego w Ostrowi Mazowieckiej.

Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie: Gmina Ostrów Mazowiecka, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Stowarzyszenie „Nasza Szansa”.

Czas realizacji projektu: 2018 – 2020

Rezultat realizowanego projektu: Osoby starsze stosunkowo często są zmarginalizowane. Realizacja projektu pozwoli na włączenie osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie do społeczności lokalnej.

Opis projektu: Miejscowość Komorowo zamieszkują duża liczba osób starszych, byłych wojskowych, którzy nie mają możliwości aktywnego i przede wszystkim ciekawego spędzania

wolnego czasu. Osoby te często nie wychodzą z domu, są samotne, brakuje im towarzystwa, z którym mogliby spędzić czas.

Głównym celem projektu jest aktywizacja osób starszych. W ramach projektu seniorzy uczyć się będą m.in. obsługi komputera, Internetu oraz innych technologii używanych na co dzień. Ponadto prowadzone będą różnego rodzaju akcje zachęcające do aktywnego spędzania wolnego czasu np. aerobik. Planowana jest organizacja różnego rodzaju imprez integracyjnych, dzięki czemu seniorzy poznają osoby w swoim wieku, nawiążą przyjaźnie, które zaowocują wzajemnym wsparciem, opieką i troską. Zajęcia odbywać się będą w nowo wybudowanych świetlicach gminnych.

Zakres realizowanych działań: W ramach aktywizacji osób starszych planuje się m.in.:

- Szkolenia z zakresu obsługi komputera dla osób powyżej 50 roku życia,
- Edukacja osób starszych (organizacja wykładów na interesujące seniorów tematy),
- Działania służące przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu i zamknięciu się w domu (ćwiczenia z zakresu pamięci, ochrony przed naciągaczami typu „na wnuczka”, pomoc prawna i psychologiczna),
- Zajęcia fizyczne, służące zachowaniu zdrowia,
- Zwiększenie udziału osób starszych w życiu publicznym (wspólne wycieczki integracyjne, angażowanie seniorów do wolontariatu).

Szacunkowa wartość projektu: 120 000,00 zł.

Źródło finansowania projektu:

- Źródło podstawowe:
 - Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 – dofinansowanie 80%.
 - Budżet gminy – dofinansowanie 20%.

6. Stworzenie świetlicy w Zalesiu

Lokalizacja projektu: Zalesie, działki ewidencyjne 76, 77 (dawny budynek PGR Zalesie)

Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie: Gmina Ostrów Mazowiecka

Czas realizacji projektu: 2019

Rezultat realizowanego projektu: Świetlica wiejska w Zalesiu będzie miejscem aktywizującym i integrującym mieszkańców. Budowa nowego obiektu przyczyni się również do umocnienia więzi społecznych i tożsamości lokalnej, skutkującej zmniejszeniem wyludniania się obszaru rewitalizacji.

Opis projektu: Na terenie brak miejsca spotkań społeczności lokalnej w każdej grupie wiekowej. W miejscowości Zalesie (stan na rok 2016) nie ma żadnej placówki oświaty, jak również świetlicy wiejskiej. Dodatkowo, na terenie miejscowości nie działają organizacje pozarządowe. Odległość do miasta Ostrów Mazowiecka sprawia, że mieszkańcy Zalesia są pozbawieni dostępu do szerszej oferty kulturalnej.

Obiekt, w którym planuje się stworzyć świetlicę, to stary budynek pegeerowski, który obecnie znajduje się w bardzo złym stanie technicznym. Stan ten jest m.in. skutkiem licznych aktów wandalizmu. Dodatkowo, dużym problem obiektu jest „zlokalizowanie” na jego terenie nielegalnego wysypiska śmieci.

Głównym celem projektu jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Projekt ma również na celu stworzenie miejsca integracji i aktywizacji mieszkańców gminy, zapewnienie atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu, wzrost poziomu integracji międzypokoleniowej oraz budowanie tożsamości lokalnej. Stworzenie miejsca spotkań i integracji społeczności lokalnej może zaowocować w przyszłości powstaniem organizacji pozarządowych, np. Koła Gospodyń Wiejskich czy Kółka Rolniczego. Realizacja projektu stworzenia świetlicy wpłynie również na zwiększenie oferty kulturalnej miejscowości Zalesie, ponieważ będzie to miejsce organizacji różnego rodzaju wydarzeń kulturalnych.

Na cele świetlicy przeznaczona będzie część budynku. W pozostałej części planowane jest stworzenie mieszkań komunalnych.

Zakres realizowanych działań: Zakres realizowanych działań stanowi stworzenie świetlicy poprzez zagospodarowanie części pomieszczeń budynku popegeerowskiego. W ramach projektu planowana jest adaptacja i wyposażenie budynku popegeerowskiego na cele świetlicy. Wykonane zostaną:

- Roboty budowlane wewnętrzne,
- Wykonanie instalacji: elektrycznej, wodno- kanalizacyjnej i innych,
- Wykonanie podłóg,
- Urządzenie zaplecza kuchennego (zakup urządzeń i mebli kuchennych: lodówka, kuchenka, szafki kuchenne itd.),
- Zakup stolików, krzeseł i innych niezbędnych sprzętów.

Szacunkowa wartość projektu: 100 000,00 zł.

Źródło finansowania:

- Źródło podstawowe:
 - RPO WM (EFRR) – dofinansowanie 80%.
 - Budżet gminy – 20%.
 - Źródło potencjalne:
 - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury” – dofinansowanie 63,63% + budżet gminy – dofinansowanie 36,37%.
- lub
- Bank Gospodarstwa Krajowego – Wsparcie budownictwa socjalnego z Funduszu Dopłat – dofinansowanie 45% + budżet gminy – dofinansowanie 55%.

7. Budowa placu zabaw w Zalesiu

Lokalizacja projektu: Zalesie, działki ewidencyjne 76, 77 (obok nowej świetlicy)

Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie: Gmina Ostrów Mazowiecka, Stowarzyszenie „Nasza Szansa”

Czas realizacji projektu: 2017

Rezultat realizowanego projektu: Realizacja projektu stanowi odpowiedź na zdiagnozowany problem niskiego kapitału społecznego i ludzkiego. Nowopowstały plac zabaw stanie się miejscem, w którym czas wolny spędzać będą dzieci wraz z rodzinami.

Opis projektu: Na terenie Zalesia brak miejsca spotkań społeczności lokalnej, szczególnie zaś miejsca dla dzieci, które spędzają najwięcej czasu na świeżym powietrzu.

Głównym celem realizacji projektu jest zagospodarowanie przestrzeni publicznej obok nowej świetlicy, zaspokojenie potrzeb w zakresie bezpiecznego spędzania wolnego czasu przez dzieci oraz podniesienie jakości przestrzeni rewitalizowanego obszaru poprzez budowę placu zabaw, co wpłynie na wzrost miejsc rekreacji na wskazanym terenie. Zdewastowany dotąd obszar zyska drugie życie i stanie się centralnym miejscem sołectwa.

Zakres realizowanych działań: W zakresie realizowanego zadania znajduje się budowa placu zabaw. W ramach zadania zostaną zakupione i zamontowane trzy urządzenia zabawowe: karuzela, wspinaczka i zjeżdżalnia. Dodatkowo na placu staną dwa stanowiska do gry w szachy.

Szacunkowa wartość projektu: 50 000,00 zł.

Źródła finansowania:

- Źródło podstawowe:
 - RPO WM (EFRR) – dofinansowanie 80%.
 - Budżet gminy – 20%.
- Źródło potencjalne:
 - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury – dofinansowanie 63,63% + budżet gminy – dofinansowanie 36,37%.
lub
 - Fundacja PZU.
lub
 - Fundacja FORTE.

8. Działania z zakresu aktywizacji zawodowej

Lokalizacja projektu: Zalesie, działki ewidencyjne 76, 77 (nowa świetlica), Komorowo, ul. Bocińskiego, działka nr 1941/28, Ostrów Mazowiecka, ul. Gen. Wł. Sikorskiego 5 (Urząd Gminy oraz siedziba GOPS).

Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie: Gmina Ostrów Mazowiecka, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Stowarzyszenie „Nasza Szansa”.

Czas realizacji projektu: 2017-2026.

Rezultat realizowanego projektu: Realizacja projektu pozwoli na zmniejszenie poziomu bezrobocia na obszarze rewitalizacji. Zdobyte odpowiednich kwalifikacji i umiejętności, pozwalających na powrót na rynek pracy, przyczyni się do rozwoju społecznego, w konsekwencji skutkującej zmniejszeniem liczby osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie.

Opis projektu: Na terenie realizacji projektu zauważalne jest wysokie bezrobocie, mała liczba miejsc pracy oraz co za tym idzie mieszkańcy pozostający bez zatrudnienia mają problemy w jego znalezieniu. Bezrobocie dotyczy głównie ludzi młodych, którzy pozostają bezrobotni ze względu na kwalifikacje niedostosowane do rynku pracy oraz znaczną odległość miejscowości Zalesie od miasta Ostrów Mazowiecka (gdzie mogliby nie tylko znaleźć zatrudnienie, ale również doskonalić swoje umiejętności).

Głównym celem planowanego procesu aktywizacji jest podniesienie kwalifikacji zawodowych oraz dostosowanie umiejętności do potrzeb rynku pracy. Przedsięwzięcie poprzez poprawę dostępu do usług społecznych, zakłada wzrost zdolności do zatrudnienia osób nieaktywnych zawodowo i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Zakres realizowanych działań: Zakres realizowanych działań obejmuje organizację różnego rodzaju szkoleń, kursów oraz staży zawodowych dla mieszkańców. W ramach przedsięwzięcia zakłada się realizację takich działań jak:

- Diagnozowanie indywidualnej sytuacji uczestników projektu i pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy,
- Podnoszenie lub zmianę kwalifikacji zawodowych oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy,
- Szkolenia komputerowe dla osób powyżej 50 roku życia,

- Szkolenia językowe dla osób powyżej 50 roku życia,
- Tworzenie oraz wyszukiwanie miejsc praktyk i staży,
- Organizacja spotkań z doradcami zawodowymi, przedstawicielami Powiatowego Urzędu Pracy oraz Lokalnej Grupy Działania „Zielone Sióło”,
- Doradztwo i pomoc z zakresu zakładania własnej działalności gospodarczej.

Szacunkowa wartość projektu: 100 000,00 zł.

Źródła finansowania projektu:

- Źródło podstawowe:
 - RPO WM (EFS) – dofinansowanie 80%.
 - Budżet gminy – dofinansowanie 20%.
- Źródło potencjalne:
 - Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 – dofinansowanie 80% + budżet gminy – dofinansowanie 20%.

9. Remont świetlicy w Komorowie

Lokalizacja projektu: Komorowo, ul. Mazowiecka 57

Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie: Gmina Ostrów Mazowiecka

Czas realizacji projektu: czerwiec 2017 – listopad 2017

Rezultat realizowanego projektu: Realizacja projektu stanowić będzie odpowiedź na problem niskiej jakości budynków przeznaczonych na cele aktywizacji społecznej. Remont budynku pozwoli na realizację działań integrujących i aktywizujących społeczność lokalną.

Opis projektu: Budynek znajdujący się przy ul. Mazowieckiej 57 to dawna Remiza Strażacka. Obecnie jest to pustostan, nikt z niego nie korzysta z powodu braku toalety oraz braku ogrzewania. Dodatkowo w miejscu tym mieszkańcy składują niepotrzebne rzeczy, wskutek czego w miejscu tym powstało nielegalne wysypisko śmieci.

Głównym celem projektu jest stworzenie komfortowych warunków do spędzania czasu wolnego oraz likwidacja barier architektonicznych na rzecz osób starszych, chorych i niepełnosprawnych. Planuje się wydzielić pomieszczenie na siedzibę Koła Gospodyń Wiejskich,

które obecnie zarejestrowane jest w prywatnym domu. Zapewnienie komfortowych warunków umożliwi formację i rozwój organizacji, co przełoży się na większą aktywność wśród lokalnej społeczności. Oprócz tego, w świetlicy możliwa będzie organizacja różnego rodzaju spotkań mieszkańców, m.in. spotkania konsultacyjne, szkolenia czy warsztaty. W świetlicy spotykać się będą także członkowie Ochotniczej Straży Pożarnej w Komorowie, którzy chętnie angażują się w organizację lokalnych wydarzeń, m.in. wigilii oraz dożynek.

Zakres realizowanych działań: Zakres realizowanych działań obejmuje zwiększenie wspólnej przestrzeni dla społeczności lokalnej:

- Generalny remont pomieszczeń,
- Wstawienie stolarki okiennej i drzwiowej,
- Wykonanie elektryki, hydrauliki,
- Wykonanie tynków, posadzki,
- Wykonanie łazienek oraz ogrzewania świetlicy.
- Wyposażenie świetlicy podstawowe sanitariaty: ławki, krzesła, szafki.

Szacunkowa wartość projektu: 600 000,00 zł.

Źródła finansowania projektu:

- Źródło podstawowe:
 - RPO WM (EFRR) – dofinansowanie 80%.
 - Budżet gminy – dofinansowanie 20%.
 - Źródło potencjalne:
 - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury – dofinansowanie 63,63% + budżet gminy – dofinansowanie 36,37%.
- lub
- Bank Gospodarstwa Krajowego – Wsparcie budownictwa socjalnego z Funduszu Dopłat – dofinansowanie 45% + budżet gminy – 55%.

Lokalizacja projektu: Komorowo, Aleja Powstania Listopadowego, działka nr 1941/25

Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie: Gmina Ostrów Mazowiecka

Czas realizacji projektu: marzec 2018 – grudzień 2018

Rezultat realizowanego projektu: Realizacja projektu będzie odpowiedzią na problem środowiskowy oraz przestrzeni publicznej. Likwidacja dziki wysypisk śmieci przyczyni się podniesienia jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Miejsce jest aktualnie przedmiotem aktów wandalizmu i częstych interwencji Policji. Zagospodarowanie tego terenu przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa na wskazanym obszarze oraz przeznaczenie go dla pozostałych mieszkańców, którzy aktualnie boja się tam przebywać.

Opis projektu: Teren przy pomnikach jest zaniedbany i ulega degradacji poprzez zachowania wandalizmu. Obecnie teren przy pomnikach jest miejscem spotkań młodzieży, która w tym miejscu spożywa alkohol. Nieodpowiednie zachowanie osób będących pod wpływem alkoholu wpływa negatywnie na poczucie bezpieczeństwa pozostałych mieszkańców przebywających na tym terenie.

Głównym celem projektu jest zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego, co przyczyni się do ochrony dziedzictwa narodowego oraz przeciwdziałać będzie zdiagnozowanym problemom środowiskowym. Zostanie to osiągnięte dzięki likwidacji dzikich wysypisk śmieci, które aktualnie znajdują się na terenie planowanym do zagospodarowania. Oświetlona, monitorowana i pełna zieleni Aleja Powstania Listopadowego ma szansę znów stać się reprezentacyjną ulicą Komorowa. Przy pomnikach odbywa się wiele uroczystości państwowych: obchody 11 Listopada, święto Wojska Polskiego czy imieniny Marszałka Piłsudskiego. Po zagospodarowaniu terenu wokół pomników szkoły będą mogły organizować żywe lekcje historii, które sprawdzają się zdecydowanie lepiej od wiedzy zdobywanej w klasie.

Teren będzie także przyjazny osobom starszym i niepełnosprawnym, które także będą mogły spacerować wokół pomników. Projekt przyczyni się do społecznej aktywizacji osób starszych.

Projekt jest komplementarny z projektem rewitalizacji pomników, na który Gmina pozyskała już środki.

Zakres realizowanych działań:

- Montaż podświetlenia pomników,
- Montaż monitoringu,
- Zakup ławek,
- Ułożenie kostki przy alei,
- Zakup koszy na śmieci,
- Zagospodarowanie terenu wokół, na których mieszkańcy nielegalnie składują śmieci (uporządkowanie trawników, budowa chodnika),
- Remont drogi wraz z oświetleniem,
- Budowa deptaku (odcinek ścieżki rowerowej wraz z oświetleniem i montażem wspomnianych wcześniej ławek).

Szacunkowa wartość projektu: 150 000,00 zł.

Źródło finansowania projektu:

- Źródło podstawowe:
 - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Priorytet Ochrona Zabytków – dofinansowanie 90%.
 - Budżet gminy – dofinansowanie 10%.
- Źródło potencjalne:
 - RPO WM (EFRR) – dofinansowanie 80% + budżet gminy – dofinansowanie 20%.

Rysunek 10 Aleja Powstania Listopadowego w Komorowie

Źródło: Plan Odnowy Miejscowości Komorowo

W poniższej tabeli znajduje się podsumowanie projektów kluczowych

Tabela 24 Lista A: projekty kluczowe

Projekty kluczowe			
Nr	Nazwa projektu	Opis projektu	Prognozowane rezultaty
1.	Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy	Organizacja wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców Gminy.	Rozwój i dostosowanie oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych i starszych, pozwoli na podejmowanie oddolnych inicjatyw przez mieszkańców lub przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego.
2.	Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie	Adaptacja niewykorzystanych pomieszczeń na potrzeby przedszkola.	Realizacja projektu będzie odpowiedzią na zdiagnozowany problem potrzeby poszerzenia usług publicznych.
3.	Powstanie świetlicy gminnej przy ul. Bociańskiego w Komorowie	Przywrócenie funkcji użytkowych budynku. Stworzenie tam miejsca spotkań i integracji społeczności lokalnej.	Zwiększenie liczby miejsc pozwalających na rozwój społeczeństwa aktywnego i zintegrowanego. Projekt odpowiada na potrzebę włączenia w życie społeczne osób wykluczonych, ze szczególnym uwzględnieniem byłych wojskowych.
4.	Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie	Stworzenie placu zabaw na niezagospodarowanym terenie przy dawnym biurze przepustek.	Realizacja projektu stanowi odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby i oczekiwania mieszkańców związane z małą liczbą miejsc aktywizujących i integrujących społeczność lokalną. Nowopowstały plac zabaw będzie miejscem, pozwalającym na umocnienie

Projekty kluczowe			
			więzi społecznych i tożsamości lokalnej.
5.	Działania z zakresu aktywizacji osób starszych	Organizacja wydarzeń aktywizujących i integrujących seniorów.	Osoby starsze stosunkowo często są zmarginalizowane. Realizacja projektu pozwoli na włączenie osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie do społeczności lokalnej.
6.	Stworzenie świetlicy w Zalesiu	Stworzenie świetlicy w budynku popegeerowskim.	Świetlica wiejska w Zalesiu będzie miejscem aktywizującym i integrującym mieszkańców. Budowa nowego obiektu przyczyni się również do umocnienia więzi społecznych i tożsamości lokalnej, skutkującej zmniejszeniem wyludniania się obszaru rewitalizacji.
7.	Budowa placu zabaw w Zalesiu	Budowa placu zabaw oraz poprawa stanu przestrzeni publicznej.	Realizacja projektu stanowi odpowiedź na zdiagnozowany problem niskiego kapitału społecznego i ludzkiego. Nowopowstały plac zabaw stanie się miejscem, w którym czas wolny spędzać będą dzieci wraz z rodzinami.
8.	Działania z zakresu aktywizacji zawodowej w Zalesiu	Organizacja kursów i szkoleń z zakresu aktywizacji zawodowej oraz tworzenie miejsc praktyk i staży.	Realizacja projektu pozwoli na zmniejszenie poziomu bezrobocia na obszarze rewitalizacji. Zdobywanie odpowiednich kwalifikacji i umiejętności, pozwalających na powrót na rynek pracy, przyczyni się do rozwoju społecznego, w konsekwencji skutkującej zmniejszeniem liczby osób

Projekty kluczowe			
			zagrożonych lub wykluczonych społecznie.
9.	Remont świetlicy w Komorowie	Remont budynku dawnej strażnicy, termomodernizacja budynku.	Realizacja projektu stanowić będzie odpowiedź na problem niskiej jakości budynków przeznaczonych na cele aktywizacji społecznej. Remont budynku pozwoli na realizację działań integrujących i aktywizujących społeczność lokalną.
10.	Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego	Montaż podświetlenia pomników, monitoringu, zakup ławek, ułożenie kostki brukowej przy alei, zakup koszy na śmieci.	Realizacja projektu będzie odpowiedzią na problem środowiskowy. Likwidacja dziki wysypisk śmieci przyczyni się podniesienia jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie fiszek projektowych

Projekty komplementarne

Projekty komplementarne to pozostałe przedsięwzięcia stanowiące uzupełnienie procesu rewitalizacji. Wszystkie projekty zlokalizowane są na obszarze rewitalizacji, a ich realizacja w znacznym stopniu wpłynie na ograniczenie negatywnych zjawisk oraz poprawę jakości życia na terenie gminy.

1. Remont pomników w Komorowie - Aleja Powstania Listopadowego

Lokalizacja projektu: Komorowo, Aleja Powstania Listopadowego, działka nr 1941/25

Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie: Gmina Ostrów Mazowiecka

Czas realizacji projektu: marzec 2018 – grudzień 2018

Opis projektu: Pomniki są zaniedbane i ulegają zniszczeniom poprzez zachowania wandalizmu oraz działania warunków atmosferycznych. Obecnie teren przy pomnikach jest miejscem spotkań młodzieży spożywającej w tym miejscu alkohol. Nieodpowiednie zachowania osób będących pod wpływem alkoholu wpływają negatywnie na poczucie bezpieczeństwa pozostałych mieszkańców przebywających na tym terenie. Ponadto pomniki coraz częściej stają się przedmiotem aktów wandalizmu.

Pomniki zlokalizowane są na obszarze, który cechuje się kumulacją negatywnych zjawisk społecznych, w tym przestępczości, a także problemów funkcjonalno-przestrzennych i technicznych.

Planuje się zaangażowanie osób starszych do prowadzenia żywych lekcji historii, tj. do opowiadania o przeszłości, wydarzeniach z czasów wojny, historii kraju, regionu czy gminy.

Głównym celem projektu jest wykonanie prac konserwatorskich przy pomnikach, co przyczyni się do ochrony dziedzictwa narodowego. Realizacja projektu ma na celu ocalenie od zniszczenia jedno z największych zabytków rzemiosła artystycznego na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka, które stanowią dla mieszkańców Gminy źródło cennych wspomnień oraz elementy upamiętniające przeszłość.

Rezultaty realizacji projektu: Realizacja projektu ma na celu ocalenie od zniszczenia jedno z największych zabytków rzemiosła artystycznego na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka.

Zwiększona zostanie rola zabytków w rozwoju turystycznym Gminy, co przyczyni się do jej promocji. Dzięki żywym lekcjom historii projekt jest także szansą na aktywizację osób starszych i integrację międzypokoleniową.

Zakres działań: Gmina pozyskała już środki na renowację części pomników. W 2017 roku planuje się remont pozostałych 4 pomników. W ramach działania planuje się prace konserwatorskie.

Szacunkowa wartość projektu: 142 644,57zł

Źródło finansowania: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Priorytet Ochrona Zabytków

2. Zagospodarowanie budynku popeerowskiego na mieszkania socjalne.

Lokalizacja projektu: Zalesie, działka nr 76 i 77.

Podmiot realizujący projekt/ przedsięwzięcie: Gmina Ostrów Mazowiecka

Czas realizacji projektu: kwiecień 2017 – grudzień 2017

Rezultat realizowanego projektu: Niwelacja degradacji infrastruktury technicznej, skutkującej pogłębieniem symptomów kryzysu i objęciem negatywnymi zjawiskami terenu gminy, przyczyni się do wzrostu jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Zagospodarowanie budynku popeerowskiego na mieszkania socjalne będzie stanowić odpowiedź na problem osób wykluczonych społecznie i zmarginalizowanych.

Opis projektu: Zalesie charakteryzuje się wysokim natężeniem problemów społecznych, co przekłada się na stosunkowo dużą liczbę osób ubogich, niezaradnych życiowo. Na rewitalizowanym terenie znajduje się ulegający degradacji budynek popeerowski, który może być wykorzystany do zagospodarowania na mieszkania socjalne. Budynek jest w bardzo złym stanie technicznym, jest częstym obiektem ataków wandalii i miejscem, w której młodzież spożywa alkohol. Jego gruntowny remont umożliwi powstanie mieszkań dla wykluczonych społecznie mieszkańców gminy, szczególnie zaś mieszkańców Zalesia. W drugiej części budynku planuje się utworzenie wiejskiej świetlicy, która stanowić będzie centrum kulturalne sołectwa.

Celem projektu jest remont i modernizacja budynku popeerowskiego, który zostanie przeznaczony na mieszkania socjalne oraz wiejską świetlicę.

Zakres realizowanych działań:

- Termomodernizacja i remont budynku popegeerowskiego m.in.:
 - Remont elewacji budynku
 - Ocieplenie ścian zewnętrznych i stropów budynku
 - Wymiana stolarki okiennej
 - Wymiana pokrycia dachowego
 - Instalacja źródeł energii
 - Zakup wyposażenia zaplecza socjalnego
- Stworzenie mieszkań socjalnych

Szacunkowa wartość projektu: 3 000 000,00 zł.

Źródła finansowania projektu:

- Źródło podstawowe:
 - Bank Gospodarstwa Krajowego – Wsparcie budownictwa socjalnego z Funduszu Dopłat – dofinansowanie 45%.
 - Budżet gminy – dofinansowanie 55%.

Rysunek 11 Budynek popegeerowski w miejscowości Zalesie ulegający degradacji.

Źródło: Urząd Gminy Ostrów Mazowiecka

Powiązanie planowanych projektów i przedsięwzięć z kierunkami działań

W ramach działań mających na celu wyprowadzenie wyznaczonych do rewitalizacji obszarów z sytuacji kryzysowej zaplanowane realizację 10 projektów kluczowych oraz 1 projektu komplementarnego pozostającego w synergii z projektami głównymi. Są one odpowiedzią na cele operacyjne, w tym kierunki działań Gminy Ostrów Mazowiecka, co przedstawia tabela poniżej.

Tabela 25 Powiązanie celów operacyjnych Gminy Ostrów Mazowiecka z realizowanymi przedsięwzięciami z Listy A oraz Listy B

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	PLANOWANE PROJEKTY I PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE
1. Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego. Aktywizacja zawodowa mieszkańców	1.1. Rozszerzenie i promocja oferty kulturalno-rekreacyjnej.	➤ Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy ➤ Działania z zakresu aktywizacji osób starszych ➤ Budowa placu zabaw w Zalesiu ➤ Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie ➤ Remont pomników w Komorowie - Aleja Powstania Listopadowego
	1.2. Aktywizacja zawodowa mieszkańców oraz zapobieganie zjawisku wykluczenia społecznego.	➤ Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie ➤ Działania z zakresu aktywizacji zawodowej w Zalesiu
	1.3. Poprawa warunków życia mieszkańców, w szczególności zagrożonych lub dotkniętych wykluczeniem społecznym.	➤ Zagospodarowanie budynku pogeerowskiego na mieszkania socjalne. ➤ Budowa placu zabaw w Zalesiu ➤ Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie

2. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej.	2.1. Aktywizacja społeczna mieszkańców poprzez poprawę jakości przestrzeni publicznej.	➤ Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego ➤ Remont świetlicy w Komorowie ➤ Stworzenie świetlicy w Zalesiu ➤ Działania z zakresu aktywizacji osób starszych ➤ Powstanie świetlicy gminnej przy ul. Bociańskiego w Komorowie
	2.2. Poprawa jakości infrastruktury technicznej.	➤ Zagospodarowanie budynku pogeerowskiego na mieszkania socjalne. ➤ Budowa placu zabaw w Zalesiu
	2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznej obszaru rewitalizacji.	➤ Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego ➤ Budowa placu zabaw w Zalesiu

Źródło: opracowanie własne

Wpływ projektów na aspekty problemowe

Prognozuje się, że realizacja zaproponowanych projektów kluczowych oraz komplementarnych, przyniesie wiele korzyści oraz będzie **miała pozytywny wpływ na zdiagnozowane aspekty problemowe**.

Działania związane z modernizacją budynków popegeerowskich i utworzeniem w nich przestrzeni do **integracji i aktywizacji mieszkańców** (np. świetlica lokalna) mają bardzo duży **potencjał społeczny**. Mogą stać się lokalnymi, oddolnymi centrami kultury, w których mieszkańcy Gminy Ostrów Mazowiecka będą się integrować oraz aktywizować. Natomiast utworzenie siłowni zewnętrznej oraz placów zabaw zwiększy aktywność fizyczną i rekreacyjną mieszkańców.

Warto zauważyć, że przedstawione projekty zwracają uwagę na **potrzeby różnych grup społecznych**: dzieci, seniorów, bezrobotnych, tym samym przeciwdziałając i niwelując zjawisko wykluczenia społecznego. Wskazują również na chęć mieszkańców włączenia się w proces rewitalizacji. Jest to bardzo istotne z punktu widzenia założeń Gminnego Programu Rewitalizacji.

W powyższych zestawieniach pojawiły się również **projekty związane z infrastrukturą techniczną**, także ważne dla pozytywnego funkcjonowania społeczności lokalnej. **Poprawa jakości infrastruktury technicznej**, w znacznym stopniu wpłynie na zwiększenie jakości życia, ogólnego poziomu zadowolenia mieszkańców oraz ich poczucia bezpieczeństwa. Dzięki zaproponowanym realizacjom **zwiększy się również estetyka i ład przestrzeni**, przyczyniając się tym samym do poprawy wizerunku Gminy oraz zwiększenia jej atrakcyjności turystycznej i inwestorskiej.

Poniższa tabela przedstawia powiązanie realizowanych działań z problemami pojawiającymi się na obszarze rewitalizacji, wynikających z przedstawionej diagnozy społeczno – gospodarczej, ankiety pogłębiającej obszar rewitalizacji oraz analizy wskaźników.

Tabela 26 Powiązanie zdiagnozowanych problemów i zdiagnozowanych przedsięwzięć

Lp.	NAZWA NEGATYWNEGO ZJAWISKA	PROJEKTY	OPIS REALIZACJI
1	Bezrobocie	• Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie • Działania z zakresu aktywizacji zawodowej w Zalesiu	Remont przedszkola Samorządowego w Komorowie pozwoli na zaadoptowanie nowych pomieszczeń na sale lekcyjne, dzięki którym będzie można utworzyć nowe miejsca pracy. Ponadto stworzenie nowych miejsc przedszkolnych pozwoli części rodziców pójść, wrócić do pracy w związku z oddaniem dziecka do przedszkola. Ponadto aktywizacja zawodowa osób w zalesiu poprzez np. szkolenia pozwoli otworzyć nowe działalności gospodarcze a wiedza np. z obsługi komputera pozwoli na poszerzenie swoich kompetencji niezbędnych do powrotu do pracy.
2	Ubóstwo	• Termomodernizacja i remont budynku na terenie dawnego PGR w Zalesiu • Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie	Stworzenie nowych miejsc pracy w PS w Komorowie pozwoli kilku osobom znacznie podnieść poziom życia. Dodatkowo posłanie dziecka do nieodpłatnego przedszkola pozwoli obniżyć koszty codziennego utrzymania. Stworzenie małych mieszkań socjalnych pozwoli obniżyć koszty czynszu oraz poprawi stan życia mieszkańców posiadających bardzo trudne warunki lokalowe.
3	Przestępczość	• Remont budynku przy ul. Bociańskiego w Komorowie • Stworzenie świetlicy w Zalesiu • Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego • Termomodernizacja i remont budynku na terenie dawnego PGR w Zalesiu	Zlikwidowanie miejsc zbiórki młodzieży tj. przy opustoszałych budynkach pozwoli zmniejszyć ilość aktów wandalizmu na tych obiektach. Zaadaptowanie starych ruin na potrzeby społeczno - kulturalne oraz planowane założenie monitoringu w świetlicach oraz kamer i oświetlenia przy Alei Powstania Listopadowego w Komorowie pozwoli stworzyć obszar bardziej bezpieczny.

4	Bezpieczeństwo	- Działania z zakresu aktywizacji osób starszych - Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego	Zagospodarowanie pomników poprzez wykonanie chodników oraz remont drogi pozwoli na szybszą interwencję straży pożarnej poprzez skrócenie przejazdu. Obecnie stan drogi i chodnika jest w fatalnym stanie i wymaga on znacznego zwolnienia prędkości a tym samym czasu przejazdu samochodów. Dodatkowo zaplanowano różnego rodzaju szkolenia dotyczące podnoszenia kwalifikacji zarówno mieszkańców jak i strażaków ochotników. Zagospodarowanie terenu wokół Alei Powstania Listopadowego pozwoli na bezpieczniejszy przejazd drogą (w sąsiedztwie znajduje się szkoła i przedszkole).
5	Poziom edukacji	- Remont przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie - Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców - Stworzenie świetlicy w Zalesiu - Remont świetlicy w Komorowie	Poprzez Remont Przedszkola Samorządowego w Komorowie adaptacja dodatkowych pomieszczeń na sale lekcyjne oraz remont obecnych sal pozwoli zwiększyć udział dzieci w nauczaniu przedszkolnym oraz poprawić warunki i oraz podnieść poziom nauczania. Stworzenie świetlic wiejskich pozwoli na zorganizowanie dodatkowych zajęć dla dzieci a także stworzenie miejsc prób i spotkań integracyjnych przed występami lokalnymi np. scholii.
6	Poziom społeczny: Kapitału Organizacje pozarządowe	- Stworzenie świetlicy w Zalesiu - Remont świetlicy w Komorowie	Licznie funkcjonującą organizację pozarządową pokazują jak dużym zainteresowaniem i chęcią udziału i zaangażowania mieszkańców w działalność swoich małych społeczności. Remont oraz stworzenie świetlicy pozwoli na utworzenie dodatkowych kół Gospodyń wiejskich w Zalesiu oraz Koła Gospodyń Wiejskich w Garnizonie. Remont pozwoli na zarejestrowanie siedziby w świetlicy, stworzy możliwość np. przygotowywania

			posiłków na dożynki lokalne, imprezy kulturalne i sportowe. Jednocześnie będzie służył jako miejsce integracji mieszkańców poprzez spotkania np. na szkoleniach, zabawach tanecznych czy wigiliach. Stowarzyszenie Ostrów biega w swoich założeniach ma organizację biegu na 10 km zaczynającego się od pomnika Józefa Piłsudskiego. Bieg ma na celu upamiętnienie historii i wydarzeń w Komorowie oraz integrację mieszkańców.
7	Poziom kapitału ludzkiego	• Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego • Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie • Remont przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie	Zagospodarowanie terenu zdegradowanego, stworzenie nowych miejsc przedszkolnych oraz poprawa infrastruktury pozwoli na zatrzymanie młodych mieszkańców w Komorowie i Zalesiu i mniejszą migrację do pobliskiego miasta Ostrów Mazowiecka. Stworzenie terenów bezpiecznych, czystych i przyjaznych dla otoczenia pozwoli na rozwój danych miejscowości.
8	Poziom dostępności do usług	• Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców • Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie • Budowa placu zabaw w Zalesiu	Stworzenie miejsc spędzania wolnego czasu przez dzieci i dorosłych przybliży mieszkańcom dostęp do podstawowych usług. Stworzenie placu zabaw dla dzieci będzie stanowiło miejsce spotkań zarówno dzieci jak i rodziców co tym samym wpłynie na integrację mieszkańców. Możliwość organizacji różnych uroczystości w świetlicach tj. dzień mamy i taty dzień babci i dziadka pozwoli stworzyć bazę pod rozwój działalności kulturalnej w danej miejscowości.
9	Potencjał dziedzictwa kulturowego	• Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego • Remont świetlicy w Komorowie • Stworzenie świetlicy w Zalesiu	Wykorzystanie istniejących zabytków architektury z lat 1932-34 pozwoli stworzyć „perkę” kulturalną naszego rejonu. Zagospodarowanie terenu wokół Alei pozwoli na przeprowadzanie żywych lekcji historii, stworzenie miejsc

			odpoczynku i zadumy oraz miejsce do spacerów i organizacji różnego rodzaju wydarzeń historycznych tj. Obchody z okazji dnia # Maja, imieniny Józefa Piłsudskiego itp.
11	Jakość środowiska	• Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego • Budowa placu zabaw w Komorowie • Remont budynku przy ul. Bociańskiego w Komorowie	Likwidacja miejsc zanieczyszczonych i zastąpienie ich obiektami publicznymi tj. plac zabaw czy świetlica wiejska pozwoli uporządkować i zagospodarować wspomniane tereny. Stworzyć miejsc do spędzania na świeżym powietrzu. Dodatkowo zagospodarowanie terenu przy Alei poprzez nasadzenie nowych drzew oraz zasianie trawy oczyści otoczenie. Zagospodarowanie terenu i obiektów wpłynie na likwidację dzikich wysypisk śmieci stworzonych przez młodzież oraz likwidację barszczu Sosnowskiego występującego na terenach zaniedbanych. Usunięcie azbestu z dachów wpłynie zarówno na zmianę wizerunku wsi oraz zmniejszenie zanieczyszczania. W świetlicach planowane są różnego rodzaju szkolenia, pogadanki dotyczące ochrony środowiska np. dotyczące gospodarki odpadami czy zagadnień wynikających z Gminnego Planu Gospodarki Niskoemisyjnej.

Źródło: opracowanie własne

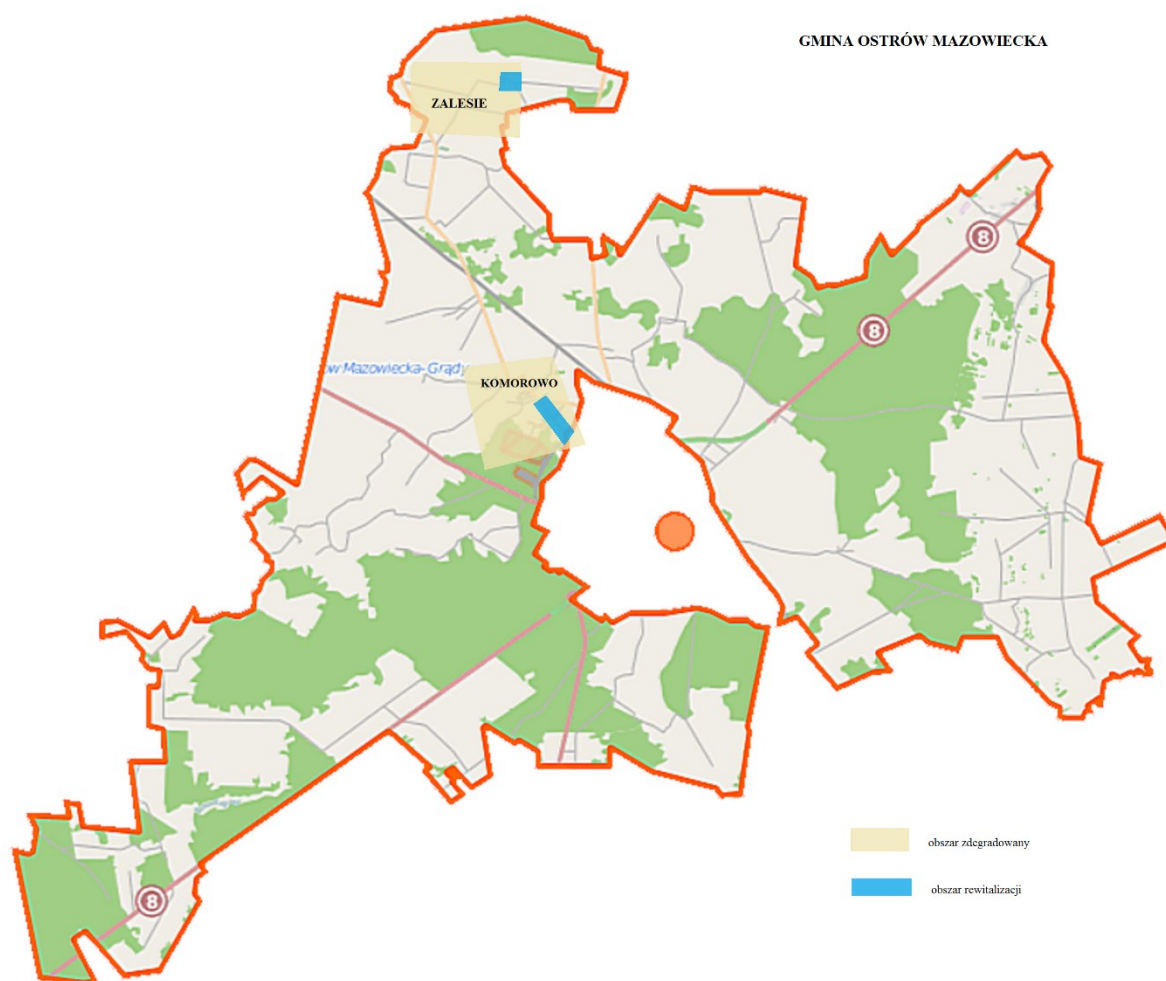
13. Mechanizmy zapewnienia komplementarności rewitalizacji

Skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji warunkuje wielokierunkowość działań na rzecz społecznej, przestrzennej i ekonomicznej odnowy obszarów zdegradowanych. Istotne jest także angażowanie wszystkich zainteresowanych podmiotów – Interesariuszy Programu. Bardzo ważnym czynnikiem zwiększającym skuteczność działań rewitalizacyjnych jest również zapewnienie komplementarności i integracji podjętych projektów i działań rewitalizacyjnych. Konieczne jest zapewnienie komplementarności przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania.

Komplementarność przestrzenna oznacza wymóg zachowania ciągłości przestrzeni oraz relacji przestrzennych, które będą łączyć obszary rewitalizacji z pozostałą częścią gminy. Działania oraz osiągnięte dzięki nim efekty, oddziałują nie tylko na obszar poddany rewitalizacji, ale także pozostałe tereny, gdzie zmiany zachodzą będą w sposób pośredni. Zapewnianie komplementarności przestrzennej zapobiega również przesuwaniu problemów społecznych na inne tereny.

Na poniższych mapach kolorami oznaczono przestrzenne rozmieszczenie projektów zaplanowanych w ramach Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka. Kolor zielony oznacza projekty główne, zaś kolor różowy projekty komplementarne.

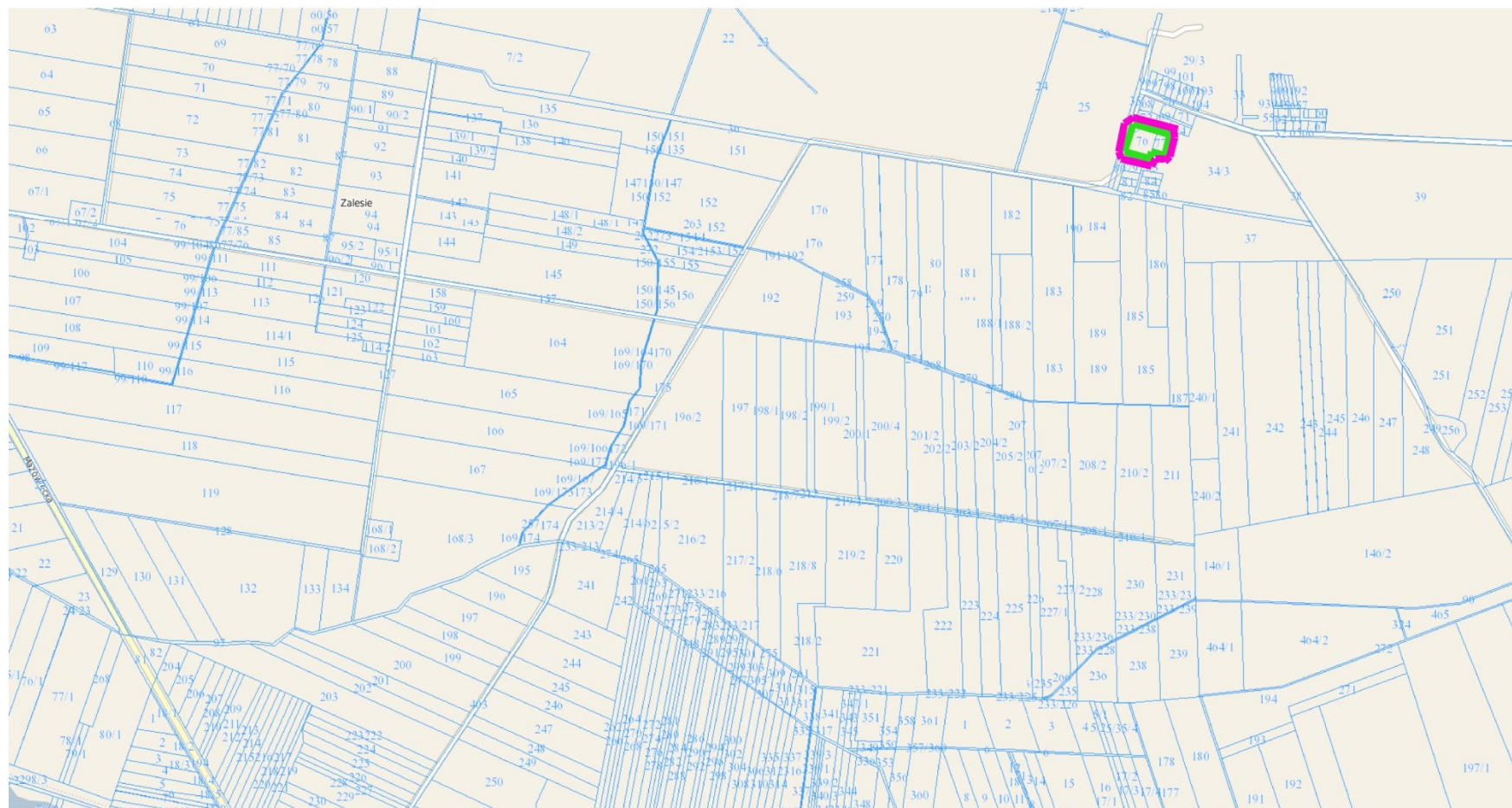
Rysunek 12 Mapa Gminy Ostrów Mazowiecka ze wskazaniem obszarów zdegradowanych i rewitalizacji

Rysunek 13 Przestrzenne rozmieszczenie projektów rewitalizacyjnych w miejscowości Zalesie

Zalesie

- projekty główne
- projekty komplementarne

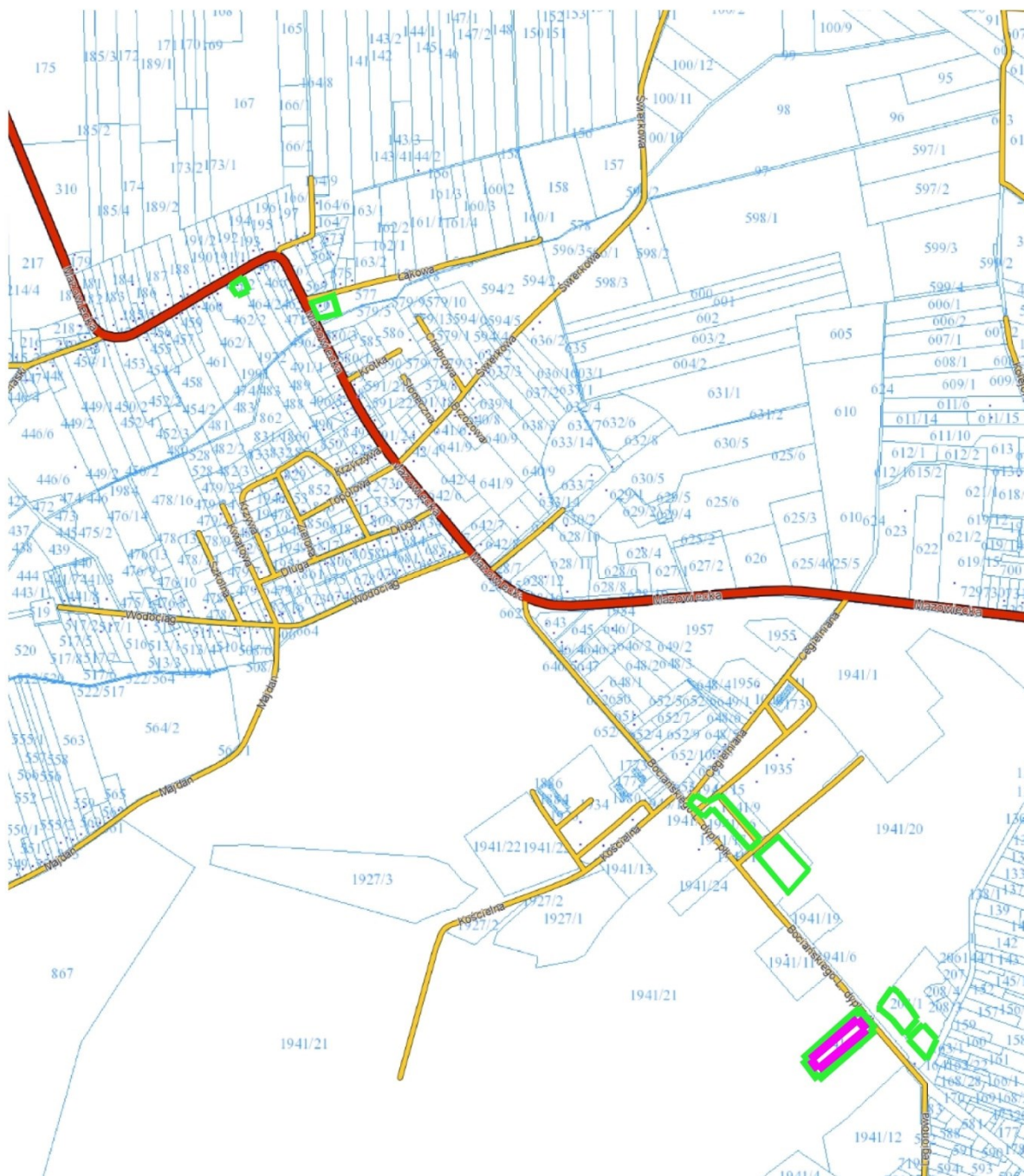

*na mapie oznaczone zostały projekty, dla których możliwe było wskazanie lokalizacji. Planuje się również realizację projektu miękkiego, którego zasięg obejmie całe Zalesie

Rysunek 14 Przestrzenne rozmieszczenie projektów rewitalizacyjnych w miejscowości Komorowo

Komorowo

- projekty główne
- projekty komplementarne

*na mapie oznaczone zostały projekty, dla których możliwe było wskazanie lokalizacji.
Planuje się również realizację dwóch projektów miękkich, których zasięg obejmie całe Komorowo

Zalesie:

Na jednym obszarze (działki nr 76, 77) planowanych jest kilka projektów: stworzenie świetlicy, budowa placu zabaw, działania z zakresu aktywizacji zawodowej oraz zagospodarowanie budynku pegeerowskiego na mieszkania socjalne.

Komorowo:

Projekty zlokalizowane są w pięciu lokalizacjach:

- Ul. Płk. L. Bociańskiego, działka nr 1941/28: stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy, powstanie świetlicy gminnej, budowa placu zabaw, działania z zakresu aktywizacji osób starszych, działania z zakresu aktywizacji zawodowej,
- Ul. Mazowiecka 90 (Filia Gminnej Biblioteki Publicznej): stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy, działania z zakresu aktywizacji osób starszych
- Ul. Płk. L. Bociańskiego 2: Remont Przedszkola Samorządowego
- Ul. Mazowiecka 57: remont świetlicy, działania z zakresu aktywizacji osób starszych
- Aleja Powstania Listopadowego, działka nr 1941/25: zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego, remont pomników

Komplementarność problemowa uwzględnia w projektach rewitalizacyjnych wszystkie aspekty rewitalizacji, tj. aspekt społeczny, gospodarczy i przestrzenny. Komplementarność ta zapewnia zwiększoną efektywność procesu, ponieważ pomiędzy wszystkimi przedsięwzięciami zachodzi efekt synergii – tj. projekty się uzupełniają i dopełniają. Zaplanowane projekty są także odpowiedzią na zdiagnozowane problemy, dzięki czemu osiągnięty zostanie główny cel rewitalizacji.

Dla zapewnienia tej komplementarności należy:

- Wyznaczyć wskaźniki, które określać będą efekty końcowe projektów rewitalizacyjnych;
- Skorelować działania rewitalizacyjne z innymi działaniami podejmowanymi w ramach planowania strategicznego w Gminie.

Tabela 27 Komplementarność problemowa

Lp.	Przedsięwzięcie rewitalizacyjne	Aspekt społeczny	Aspekt gospodarczy	Aspekt przestrzenno-funkcyjny	Aspekt środowiskowy
Projekty główne					
1.	Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy	x			
2.	Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie	x	x	x	
3.	Powstanie świetlicy przy ul. Bociańskiego w Komorowie	x		x	
4.	Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie	x		x	x
5.	Działania z zakresu aktywizacji osób starszych	x			
6.	Stworzenie świetlicy w Zalesiu	x		x	x
7.	Budowa placu zabaw w Zalesiu	x		x	
8.	Działania z zakresu aktywizacji zawodowej w Zalesiu	x	x		
9.	Remont świetlicy w Komorowie	x		x	x
10.	Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego	x		x	x
Projekty komplementarne					
1.	Remont pomników w Komorowie – Aleja Powstania Listopadowego	x		x	
2.	Zagospodarowanie budynku popegeerowskiego na mieszkania socjalne	x		x	x

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna polega na zarządzaniu programem rewitalizacji umożliwiającym efektywne współdziałanie różnych podmiotów, instytucji oraz uzupełnianie się procedur. Wykreowany system zarządzania określa na przykład sposób podejmowania decyzji oraz stopień włączania społeczności lokalnej w proces rewitalizacji.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna zostanie osiągnięta dzięki powołanemu zarządzeniem nr 209/16 Komitetowi ds. Rewitalizacji. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele Rady Gminy, Młodzieżowej Rady Gminy, środowiska oświaty i kultury, środowiska gospodarczego, służby zdrowia, organizacji pozarządowych oraz mieszkańcy. Szczegółowe informacje na temat Komitetu i wdrażania znajdują się w rozdziale *System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji*.

Komplementarność międzyokresowa pomaga zachować ciągłość programową - kontynuowanie lub rozwijanie wsparcia z polityki spójności z lat 2007-2013. Projekty w ramach polityki spójności na lata 2014-2020 powinny być oparte o analizę dotychczasowych działań rewitalizacyjnych.

Poniższa tabela przedstawia działania, które zostały już zrealizowane na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka:

Tabela 28 Komplementarność międzyokresowa

Nazwa projektu	Całkowita wartość projektu [w zł]	Wartość dofinansowania [w zł]	Źródło dofinansowania
Doposażenie placu zabaw przy Przedszkolu Samorządowym w Komorowie	28 136,25	18 300	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013, Działanie 413: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju objętych PROW na lata 2007- 2013
Wypożyczenie siłowni zewnętrznej w Komorowie	28 136,25	18 300	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działanie 413: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju objętego PROW na lata 2017- 2013
Organizacja imprezy plenerowej - Dożynki 2014 w Komorowie	38 437,50	25 000	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013, Działanie 413: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju dla małych projektów tj. operacji, które nie odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działań Osi 3, ale przyczyniają się do osiągnięcia celów tej osi
Komorowo, prac konserwatorskie przy trzech pomnikach przedstawiających	82 211,38	77 502,37	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Program Dziedzictwo Kulturowe, Priorytet Ochrona zabytków

Nazwa projektu	Całkowita wartość projektu [w zł]	Wartość dofinansowania [w zł]	Źródło dofinansowania
postacie historyczne Powstania Listopadowego: Piotra Wysockiego, generała Longina Sowińskiego oraz Józefa Grzegorza Chłopickiego			
Usuwanie i unieszkodliwianie azbestu na terenie województwa mazowieckiego	91 863,16	78 000,00	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
Bezpłatna nauka pływania	42 500	21 250	Ministerstwo Sportu i Turystyki. Fundusz Zajęć Sportowych dla dzieci
Zajęcia dodatkowe dla 16 szkół z Gminy Ostrów Mazowiecka	999 413	949 413	Europejski Fundusz Społeczny Poddziałanie 10.1.1 „Edukacja ogólna” RPO WM 2014-2020 Poddziałanie 10.1.1 „Edukacja ogólna” RPO WM 2014-2020
Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka	5 019 986,30	4 962 951,30	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 Poddziałanie 8.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu - einclusion
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	2 000 000	1 272 600	PROW 2014-2020 Poddziałanie Wsparcie na inwestycje związane z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii

Komplementarność źródeł finansowania polega na umiejętnym uzupełnianiu i łączeniu wsparcia ze środków finansowych Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Zasada ta ma również na celu zapobiegać sytuacjom podwójnego finansowania, tj. niedozwolonego zrefundowania (całościowego lub częściowego) danego wydatku dwa razy ze środków publicznych – krajowych lub wspólnotowych.

Zaplanowane przedsięwzięcia będą realizowane ze środków budżetu gminy oraz środków zewnętrznych, co pozwoli na zapewnienie komplementarności źródeł finansowania. Planowane źródła finansowania przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 29 Komplementarność źródeł finansowania

Lp.	Przedsięwzięcie rewitalizacyjne	Wartość projektu	Wartość dofinansowania	Źródło dofinansowania
Projekty główne				
1.	Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy	540 000 (60 000 na rok)	432 000 (48 000 zł na rok)	- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Program Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, dofinansowanie w wysokości 100% - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Program Promocja literatury i czytelnictwa – priorytet IV – partnerstwo publiczno – społeczne - Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 -2020 Program Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji dofinansowanie – 80 %
2.	Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie	800 000 zł	640 000 zł	- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 -2020 . Oś priorytetowa 6 jakość życia Działanie Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych – wysokość dofinansowania – 80% - Resortowy Program Rozwoju Instytucji Opieki nad dzieci w wieku do lat 3 „MALUCH+” , dofinansowanie 80%.
3.	Powstanie świetlicy gminnej przy ul. Bociańskiego w Komorowie	600 000 zł	480 000 zł	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 -2020 . Oś priorytetowa 6 jakość życia Działanie Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych – wysokość dofinansowania – 80%

				Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie, i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury” typ operacji „ Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej” – wysokość dofinansowania 63,63%
4.	Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie	20 000 zł	16 000 zł	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie, i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury” typ operacji „ Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej” – wysokość dofinansowania 63,63%
5.	Działania z zakresu aktywizacji osób starszych	120 000 zł	96 000 zł	Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 -2020
6.	Stworzenie świetlicy w Zalesiu	100 000 zł	63 630 zł	- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 -2020 . Oś priorytetowa 6 jakość życia Działanie Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych – wysokość dofinansowania – 80% - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie

				inwestycji w tworzeniu, ulepszanie, i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury” typ operacji „Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej” – wysokość dofinansowania 63,63% Bank Gospodarstwa Krajowego – Wsparcie budownictwa socjalnego z Funduszu Dopłat – wysokość dofinansowania-45%
7.	Budowa placu zabaw w Zalesiu	50 000 zł	18 185 zł	- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie, i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury” typ operacji „Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej” – wysokość dofinansowania 63,63% - Fundacja PZU - Fundacja FORTE
8.	Działania z zakresu aktywizacji zawodowej w Zalesiu	100 000 zł	80 000 zł	- Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 -2020 - Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 -2020 realizowany przez Agencję Rozwoju Mazowsza S. A oraz pracodawcy RP projekt pn. „Mazowiecka Akademia kompetencji” współfinansowany z KFS
9.	Remont świetlicy w Komorowie	600 000 zł	218 220 zł	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 -2020 . Oś priorytetowa 6 jakoś

				życia Działanie Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych – wysokość dofinansowania – 80% • Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Działanie Rozwój Terytorialny poddziałanie wsparcie inwestycji w tworzeniu, ulepszanie, i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji, kultury i powiązanej infrastruktury” typ operacji „Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej” – wysokość dofinansowania 63,63% • Bank Gospodarstwa Krajowego – Wsparcie budownictwa socjalnego z Funduszu Dopłat – wysokość dofinansowania- 45%
10.	Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego	150 000 zł	135 000 zł	• Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 -2020 . Oś priorytetowa 6 jakość życia Działanie Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych – wysokość dofinansowania – 80% • Ministerstwo kultury i Dziedzictwa Narodowego Priorytet Ochrona Zabytków
Projekty komplementarne				
1.	Remont pomników w Komorowie – Aleja Powstania Listopadowego	142 644,57	137 935,56	• Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Priorytet Ochrona Zabytków
2.	Zagospodarowanie budynku pegeerowskiego na mieszkania socjalne	3 000 000	1 350 000	• Bank Gospodarstwa Krajowego – Wsparcie budownictwa socjalnego z Funduszu Dopłat – wysokość dofinansowania- 45%

14. Mechanizmy partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji

Przygotowywanie oraz wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji opiera się na zasadach partnerstwa oraz partycypacji społecznej. Mechanizm partycypacji społecznej obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób aktywizujący Interesariuszy, poprzez przeprowadzanie wśród nich badań oraz konsultacji społecznych. Partycypacja społeczna wpisana jest w proces rewitalizacji, na każdym jego etapie: diagnozy, programowania, wdrażania i monitorowania.

Komitet ds. Rewitalizacji odpowiedzialny jest za współpracę z interesariuszami oraz poddanie do dyskusji dokumentu stworzonego na podstawie szczegółowej diagnozy problemów społeczno-gospodarczych.

Interesariuszami programu, zgodnie z artykułem 2 ust. 2 Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku mogą być: osoby, instytucje lub ich grupy, na które bezpośrednio lub pośrednio oddziałuje Gminny Program Rewitalizacji. To także podmioty wpływające na rezultaty procesu rewitalizacyjnego, zarówno w sposób pozytywny, jak i negatywny. Zalicza się do nich mieszkańców obszaru rewitalizacji, właścicieli, użytkowników nieruchomości, podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym terenie (w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego), a także podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić działalność gospodarczą lub społeczną (w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz organy władzy publicznej).

Interesariuszami w Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka są:

- Mieszkańcy obszaru rewitalizacji (Zalesie, Komorowo);
- Właściciele i użytkownicy nieruchomości (Zalesie, Komorowo);
- Użytkownicy terenów publicznych (m.in. uczniowie, użytkownicy świetlic, Domu Pomocy Społecznej);
- Podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić działalność na obszarze rewitalizacji (Zalesie, Komorowo);

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne (Urząd Gminy, Rada Gminy);
- Pozostałe podmioty (Dom Pomocy Społecznej w Komorowie, placówki oświatowe i opiekuńczo-wychowawcze, policja);
- Organizacje pozarządowe (m.in. Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne czy Kółka Rolnicze).

Komunikacja z interesariuszami wiąże się z dwoma poziomami angażowania ich w sprawy publiczne:

Komunikacja jednostronna: przekaz wychodzi od nadawcy i dociera do odbiorcy, nie następuje jednak sprzężenie zwrotne. Zabiera mniej czasu i jest bardziej uporządkowana. Skuteczna jest w przypadku prostych spraw i komunikatów.

W ramach Gminnego Programu rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016-2026, zastosowano następujące formy komunikacji jednostronnej:

- Publikowanie na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka <http://gminaostrowmaz.home.pl> (m.in. informowanie o terminach konsultacji społecznych, o postępach prac nad programem, wywieszeniu dokumentu z możliwością składania uwag, publikowanie sprawozdań z konsultacji oraz dokumentu w wersji uwzględniającej wskazane przez interesariuszy zmiany);
- Publikowanie w Biuletynie Informacji Publicznej (informowanie m.in. o terminach konsultacji społecznych, o postępach prac nad programem, wywieszeniu dokumentu z możliwością składania uwag, obwieszczeniach i zarządzeniach związanych z procesem rewitalizacji, możliwość składania pomysłów na przedsięwzięcia rewitalizacyjne oraz dokumentu w wersji uwzględniającej wskazane przez interesariuszy zmiany);
- Publikacja dwóch artykułów prasowych w gazecie Tygodnik Ostrołęcki (informacja o konsultacjach oraz postępach prac);

- Ogłaszanie konsultacji społecznych na tablicach informacyjnych Sołtysów Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Plakaty informujące o możliwości wzięcia udziału w pogłębiającym obszar rewitalizacji wywiadzie kwestionariuszowym.

Komunikacja dwustronna: podobnie jak w przypadku komunikacji jednostronnej, przekaz wychodzi od nadawcy i dociera do odbiorcy, następuje jednak reakcja na komunikat lub sprzężenie zwrotne.

W ramach Gminnego Programu rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016-2026, zastosowano następujące formy komunikacji dwustronnej:

- Synchroniczna (natychmiastowa wymiana informacji):
 - Konsultacje społeczne: 3 spotkania z interesariuszami, ze szczególnym naciskiem na społeczność lokalną;
 - Warsztaty towarzyszące konsultacjom społecznym,
 - Konferencja podsumowująca.
- Asynchroniczna (wymiana informacji zachodzi z opóźnieniem):
 - Pogłębiające wywiady ankietowe metodą CAWI;
 - Konsultacje nad Projektem GPR (możliwość zgłaszania uwag do Programu w formie papierowej lub elektronicznej, a także w formie uwag ustnych).
 - Dla wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji: 23.05-21.06.2016r.
 - Dla określenia zasad działalności Komitetu Rewitalizacji: 23.05-21.06.2016r.
 - Dla projektu Gminnego Programu Rewitalizacji: 09.09-10.10.2016r.

Konsultacje społeczne

Kluczowym założeniem Programu Rewitalizacji jest aktywne włączanie mieszkańców i innych użytkowników obszaru gminy w proces wprowadzania zmian. Konsultacje społeczne są procesem, w którym reprezentanci władz przedstawiają obywatelom swoje plany dotyczące m.in. aktów prawnych lub przedsięwzięć, które będą miały odczuwalny wpływ na ich życie codzienne i zawodowe. Należy podkreślić, że ważnym elementem tych spotkań jest

wysłuchanie opinii mieszkańców na temat zaprezentowanych planów. Konsultacje społeczne mają charakter prowadzonej dyskusji, moderowanej przez wyznaczoną do tego zadania osobę.

Pierwsze spotkanie konsultacyjne dotyczyło **etapu diagnozy społeczno-gospodarczej**. Odkonalo się ono 17 czerwca 2016 roku o godz. 14.00 w sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Ostrowi Mazowieckiej. Do udziału w spotkaniu zostali zaproszeni mieszkańcy Gminy Ostrow Mazowiecka.

W spotkaniu wzięli udział mieszkańcy z różnych grup interesariuszy. Na spotkaniu mieli możliwość z głoszenia swoich oczekiwań i uwag dotyczących tworzonego dokumentu, które pracownicy Urzędu Gminy wzięli pod uwagę w trakcie kolejnych prac nad Diagnozą społeczno – gospodarczą.

Drugie spotkanie dotyczyło **diagnozy obszarów miejscowości Komorowo oraz Zalesie**. Konsultacje odbyły się 31 sierpnia 2016 roku o godz. 14: 00 w sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Ostrowi Mazowieckiej. W konsultacjach wzięło udział 12 osób. Spotkanie miało na celu rozmowę o dalszej części tworzenia dokumentu, skupiało się na obszarze rewitalizacji – sołectwach Zalesie i Komorowo. Zebranie grup interesariuszy miało ma na celu wywołanie dyskusji nt. przyszłych założeń (projektów, inwestycji, budowy infrastruktury) oddziałujących na codzienne życie lokalnej ludności.

W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele różnych grup interesariuszy, którzy podczas spotkania diagnozowali bieżącą sytuację w sołectwach oraz wytyczali możliwe kierunki rozwoju.

W pierwszej fazie dyskusji, diagnozowano aktualne, mocne strony sołectw Zalesie oraz Komorowo.

Komorowo

Największym atutem sołectwa Komorowo jest obecność na jej terenie działającej Jednostki Wojskowej, zatrudniającej dużą liczbę ludności nie tylko z Gminy, ale także z Powiatu Ostrowskiego. Dzięki infrastrukturze związanej z bazą wojskową, istnieje możliwość przeprowadzania na jej terenie wydarzeń okolicznościowych, aktywizujących lokalną społeczność.

Na terenie garnizonu funkcjonowały wcześniej organizacje pozarządowe:

- Związek Żołnierzy Wojska Polskiego – skupiający nie tylko osoby związane z przebyciem służbą mundurową, ale także ich rodziny, organizacja aktywnie funkcjonująca, przygotowująca cykliczne wydarzenia,
- Koło Wędkarskie nr 34 – struktury zrzeszające ponad 700 członków,
- Koło Myśliwskie,
- Ochotnicza Straż Pożarna,
- Koło Gospodyń Wiejskich,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Komorowa – instytucja sporadycznie wykonująca działania z zakresu promocji kultury i historii miejscowości.

Aktualnie, ww. organizacje, celem kontynuowania swoich zadań potrzebują powstania nowej lokalizacji do prowadzenia działalności.

Na terenie sołectwa funkcjonuje restauracja „Pod Lwami”, posiadająca zaplecze gastronomiczne i hotelarskie, stanowiące załączek infrastruktury niezbędnej do rozwoju sektora turystycznego. Podstawę bazy obiektów turystycznych powinno stanowić 7 pomników (w tym Marszałka Józefa Piłsudskiego), koszary wojskowe (o początkach w 1891r.), tereny lesiste i łąki. Celem zwiększenia atrakcyjności turystycznej, powinno się promować historię Komorowa, jako miejsca rozegrania największej bitwy XX w, w której udział wzięła kawaleria, a także tożsamości szkoły oficerskiej, działającej na tych terenach od 1926r.

Kilka budynków bieżącej infrastruktury Komorowa przejdzie proces rewitalizacji, spowodowany przekształceniem obiektów w siedzibę formowanej Jednostki Obrony Terytorialnej.

Zaletą gminy jest jej bliskość względem stolicy kraju. Dogodne skomunikowanie Warszawy z gminą, sprzyja powstawaniu nowych możliwości pozyskania klientów (dla turystyki). Osoby te, których głównym celem było zwiedzanie Warszawy, a pragnące spędzić pewien czas w spokojniejszych warunkach mogłyby wybrać ofertę reprezentowaną przez Gminę Ostrów Mazowiecka.

Do wzrostu atrakcyjności Komorowa mogłoby przyczynić się wybudowanie ścieżki rowerowej z miasta Ostrów Mazowiecka do terenów garnizonowych, tworząc w ten sposób trasę krajoznawczą.

Na terenie sołectwa działa od 12 lat przedszkole samorządowe, które w ramach dalszego efektywnego funkcjonowania potrzebuje powiększenia przestrzeni użytkowej. W najbliższej okolicy prowadzi działalność Szkoła Podstawowa nr 4, stan zaplecza oświatowego jest satysfakcjonujący.

Sołectwo posiada duże zaplecze z zakresu opieki zdrowotnej oraz społecznej. Infrastruktura techniczna oraz komunikacyjna stanowi niewątpliwą atut Komorowa, której stan spełnia oczekiwania mieszkańców.

Na terenie miejscowości znajduje się budynek, wybudowany ponad 30 lat temu, przeznaczony do adaptacji na cele mieszkalne, świetlice oraz miejsce pożytku publicznego.

Okolicznościami niesprzyjającymi rozwojowi społecznemu jest brak przestrzeni mogącej stanowić bazę dla organizacji pożytku publicznego, takich jak Ochotnicza Straż Pożarna, czy Koło Zainteresowań.

W okolicy budynku dawnego Biura Przepustek, młodzież z terenów zdegradowanych urządza spotkania, które mają charakter rozrywkowy, znajdujący się na granicy prawa poprzez spożywanie alkoholu, hałasowanie, śmiecenie oraz korzystanie z używek. Nieformalne grupy młodych osób, pochodzących z rodzin wykluczonych społecznie stwarzają zagrożenie dla pozostałych mieszkańców gminy.

W sołectwie występuje problem nielegalnych, dzikich wysypisk śmieci. Brak świadomości lokalnej społeczności nt. ochrony środowiska powoduje powstawanie składowisk odpadów w lasach, znacznie obniżających atrakcyjność turystyczną terenów.

Zalesie

Miejscowość Zalesie stanowi teren popegeerowski, cechujący się niską aktywnością społeczną. Infrastruktura techniczna obszaru jest przestarzała. Wśród mieszkańców panuje przekonanie o braku perspektyw do życia. Niedostateczne zaplecze społeczne i rekreacyjne potęguje narastanie poczucia wykluczenia mieszkańców ze społeczeństwa. Ucieczka lokalnej ludności od codziennych problemów skutkuje pogłębiającą się izolacją mieszkańców terenów zdegradowanych.

Analogicznie do terenów w okolicach Komorowa, na obszarze Zalesia stan środowiska naturalnego znajduje się w stanie zdegradowania. Częstym zjawiskiem są nielegalne, dzięki wysypiska śmieci wpływające na degradację ekosystemu.

Na terenie sołectwa Zalesie funkcjonuje plac, który spełnia rolę dostarczania rozrywki dzieciom z pobliskich terenów.

Okolicznościami, które w znaczącej skali ograniczają rozwój w sferze aktywizacji zawodowej mieszkańców sołectwa Zalesie jest brak ich mobilności. Zwiększenie liczby kursów autobusów jest warunkiem niezbędnym do osiągnięcia syntetycznego celu, jakim jest minimalizacja zjawiska bezrobocia.

Część rodzin w sołectwie Zalesie stosuje taktykę izolowania się od reszty społeczeństwa. Brak jest wśród nich chęci do współpracy z resztą ludności, celem podnoszenia standardów życia.

W miejscowości Zalesie planuje się utworzyć świetlicę wiejską, w budynku zagospodarowanym po byłej, popegeerowskiej infrastrukturze. Celem przystosowania obiektu, do nowej roli należałoby wykonać szereg prac odrestaurowujących sieć sanitarną budynku oraz jego zadaszenie. Niezbędnym elementem resocjalizacji dzieci i młodzieży z obszarów zdegradowanych jest stworzenie im miejsca rozrywki i rozwoju interpersonalnego, pokazującego szerszą perspektywę życia, niż zastane w miejscu wychowywania się.

Podczas spotkania konsultacyjnego, które odbyło się 05.10.2016 roku, wiele uwag dotyczyło poziomu bezpieczeństwa w Komorowie. Uczestnicy spotkania zaznaczyli, że jest to teren, na którym młodzież spotyka się w celu spożywania alkoholu, a wieczorami wzrasta poziom niepokoju osób poruszających się po obszarze. Podkreślono konieczność zamontowania monitoringu. Zalesie postrzegane jest podobnie. Uważane jest za obszar, na którym istnieje duże skumulowanie zjawisk patologicznych. Wpływa to na niski poziom poczucia bezpieczeństwa osób tam przebywających.

Ponadto uczestnicy wskazali na wielość terenów inwestycyjnych w obrębie Komorowa, które można wykorzystać w celu zwiększenia liczby miejsc pracy. Pojawił się również pomysł utworzenia tablicy pamiątkowej prezentującej historię Komorowa.

Ostatnie, trzecie z przytoczonych spotkań zostało **zorganizowane 05.10.2016r. o godz. 14.00** w Urzędzie Gminy Ostrów Mazowiecka. Podczas spotkania omówiony został projekt dokumentu pn. „Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka”. Do udziału w spotkaniu zaproszono przedstawicieli Rady Gminy, Młodzieżowej Rady Gminy, organizacje pozarządowe, instytucje i podmioty gospodarcze, przedstawicieli środowiska naukowego, a także wszystkich zainteresowanych mieszkańców do udziału w konsultacjach.

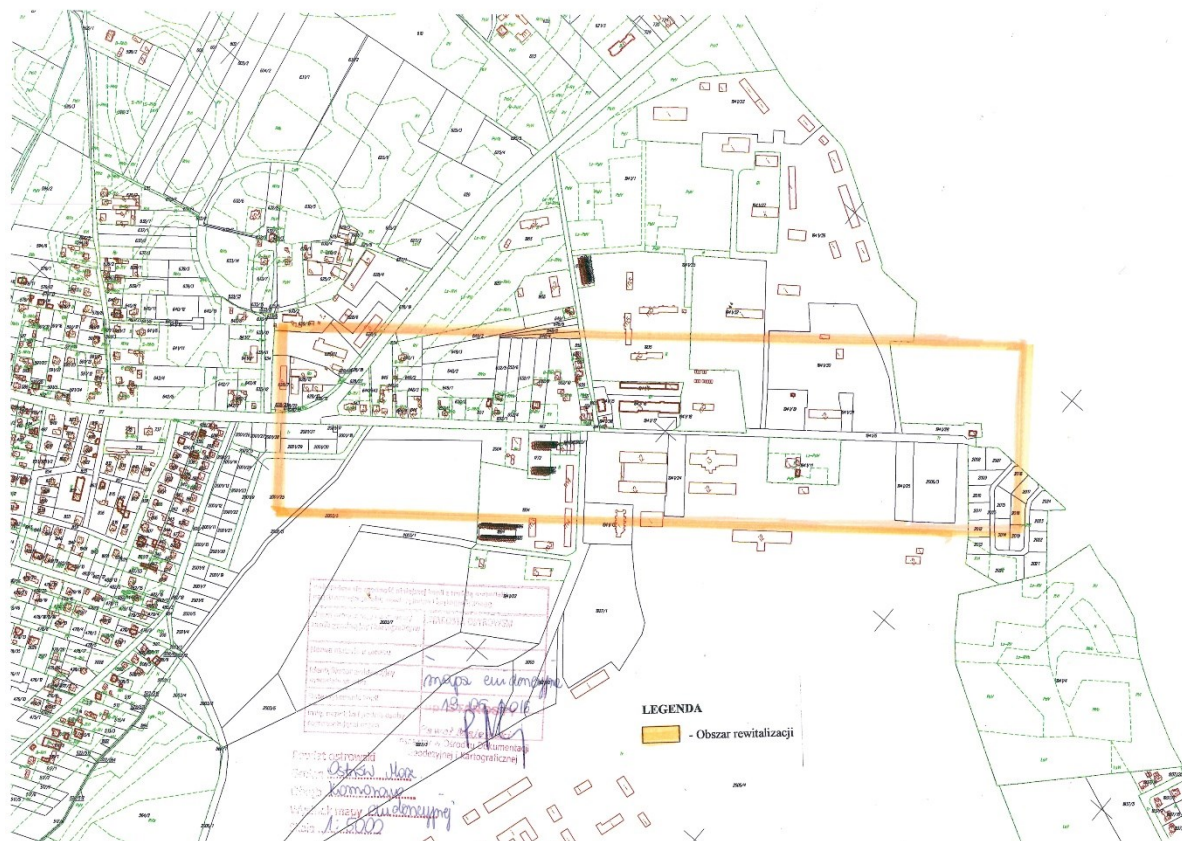
Pogłębiające wywiady kwestionariuszowe

W ramach partycypacji społecznej, by pogłębić wiedzę na temat obszarów zdegradowanych oraz poznać rzeczywiste potrzeby i oczekiwania mieszkańców, przeprowadzono wywiad ankietowy dotyczący rewitalizacji obszarów zdegradowanych. Do badania wykorzystano metodę CAWI (Computer Assisted Web Interview), tj. wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy WWW.

Obszar 1 - Komorowo

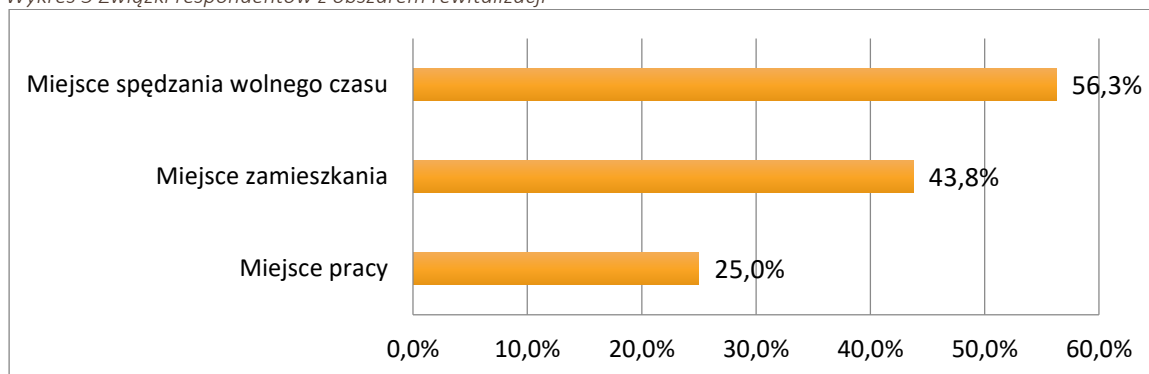
Badanych zapytano, jakie tereny w pierwszej kolejności powinny zostać poddane rewitalizacji. Niniejsza analiza dotyczy obszaru Komorowo.

Rysunek 15 Mapa Komorowa.

Respondenci biorący udział w badaniu zostali zapytani o związek z obszarem rewitalizacji. Ponad połowa (56,3%) na obszarze rewitalizacji spędza swój wolny czas, zaś 43,8% na terenie tym mieszka. 1/4 respondentów jest związana z Komorowem przez miejsce swojej pracy. Żaden z respondentów nie uczy się ani nie prowadzi na badanym terenie działalności gospodarczej, organizacji pozarządowej ani grupy nieformalnej.

Wykres 5 Związki respondentów z obszarem rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badani zostali także poproszeni o ocenę natężenia problemów społecznych na wybranym przez nich obszarze rewitalizacji. Za najbardziej poważny problem uznali bezrobocie (31,3% wskazań na wysokie natężenie i 58,8% na natężenie średnie). Nieco mniejszy odsetek odpowiedzi dotyczył wandalizmu (25,0% wskazań na wysokie natężenie i 75,0% na natężenie średnie) oraz przestępczości (25,0% wskazań natężenia wysokiego i 56,3% średniego).

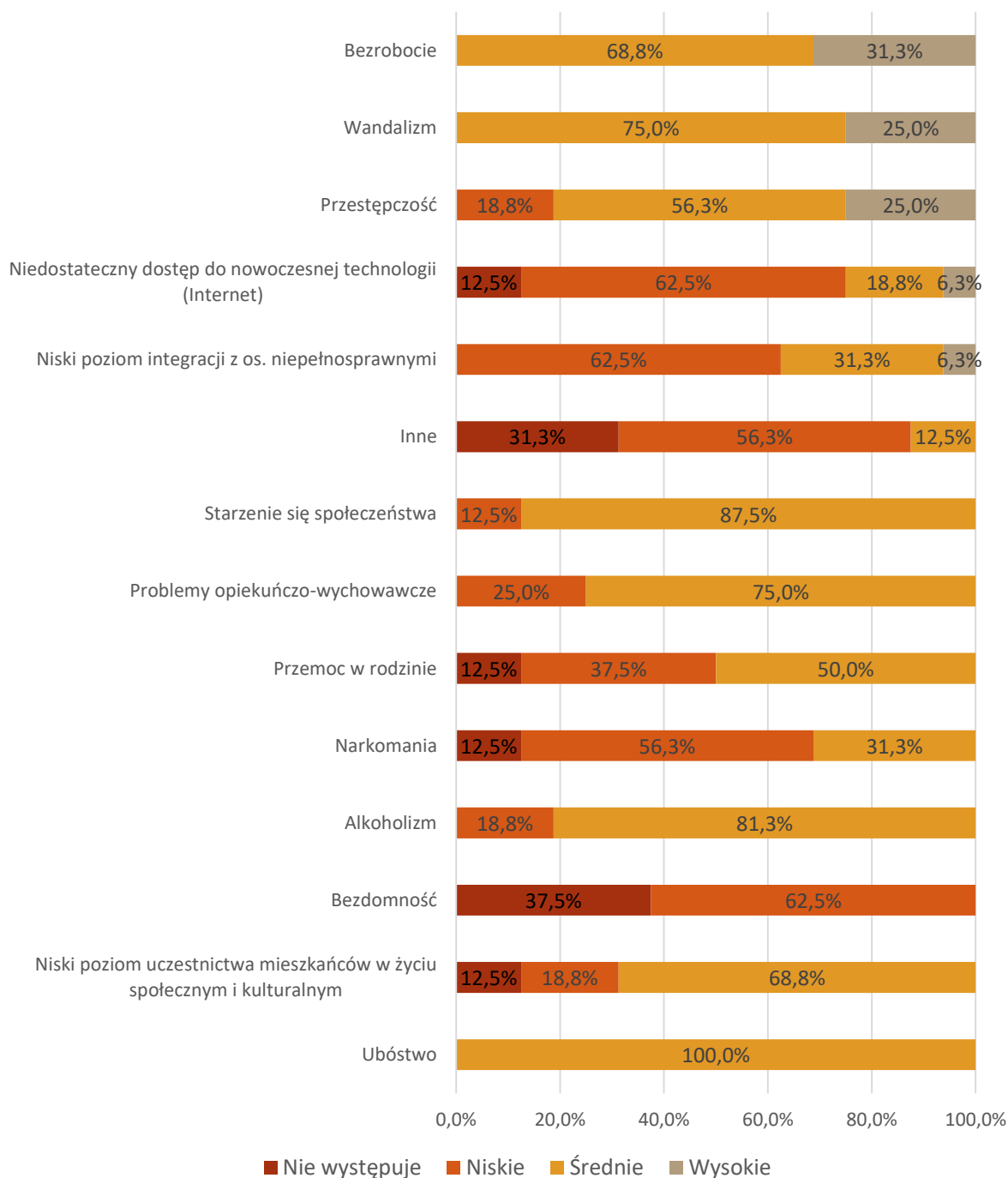
Za problemy o natężeniu niskim, a więc najmniej poważne problemy Komorowa, respondenci uznali bezdomność (37,5% wskazań na brak takiego problemu i 62,5% wskazań na niskie natężenie), narkomanię (12,5% wskazań na brak takiego problemu i 56,3% wskazań na niskie natężenie) oraz przemoc w rodzinie (12,5% wskazań na brak takiego problemu i 37,5% wskazań na niskie natężenie).

Za problemy o natężeniu średnim uznane zostały:

- Ubóstwo (100% wskazań na natężenie średnie);
- Starzenie się społeczeństwa (87,5% wskazań na natężenie średnie i 12,5% na natężenie niskie);
- Alkoholizm (81,3% wskazań na natężenie średnie i 18,8% na natężenie niskie);
- Problemy opiekuńczo-wychowawcze (75,0% wskazań na natężenie średnie i 25,0% na natężenie niskie).

Dość problematycznym okazał się niedostateczny dostęp do nowoczesnej technologii – aspekt ten otrzymał wszystkie możliwe wskazania, co może oznaczać, że jest to problem odbierany subiektywnie, w zależności od poziomu korzystania m.in. z Internetu.

Wykres 6 Jak oceniają Państwo natężenie poszczególnych problemów społecznych na obszarze rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Respondentów poproszono o ocenę pewnych aspektów życia w odniesieniu do obszaru rewitalizacji. Badani mieli możliwość oceny na skali od 0 do 4, gdzie 0 oznacza ocenę najniższą a 4 najwyższą. Zdecydowana większość z nich otrzymała wiele różnorodnych wskazań (od 0 do 4), przez co trudno jednoznacznie zakwalifikować je do grupy dobrze lub źle ocenianych.

Najwięcej ocen negatywnych („0” oraz „1”) otrzymały aspekty:

- Estetyka i zagospodarowanie przestrzeni (zieleni, mała architektura, ławki) – 12,5% wskazań „0” i 87,5% „1”;
- Dostęp i jakość oferty kulturalnej – 12,5% wskazań „0” i 50,0% „1”;
- Warunki do aktywności obywatelskiej i działania organizacji pozarządowych – 12,5% wskazań „0” i 43,8% „1”;
- Stan dróg i chodników – 12,5% wskazań „0” i 37,5% „1”;
- Dostosowanie przestrzeni publicznych do potrzeb osób niepełnosprawnych – 100% wskazań „1”;
- Dostęp i jakość obiektów usługowo-handlowych – 68,8% wskazań „1”.

Najlepiej ocenianymi aspektami były dostęp i jakość usług edukacyjnych (12,5% wskazań „4” i 56,3% „3”) oraz dostępność i jakość usług ochrony zdrowia (37,5% wskazań „3”). Najbardziej problematycznym i trudnym do zakwalifikowania aspektem jest dostępność i jakość usług opieki nad małymi dziećmi do lat 3 – otrzymał on całą gamę ocen od 0 do 4.

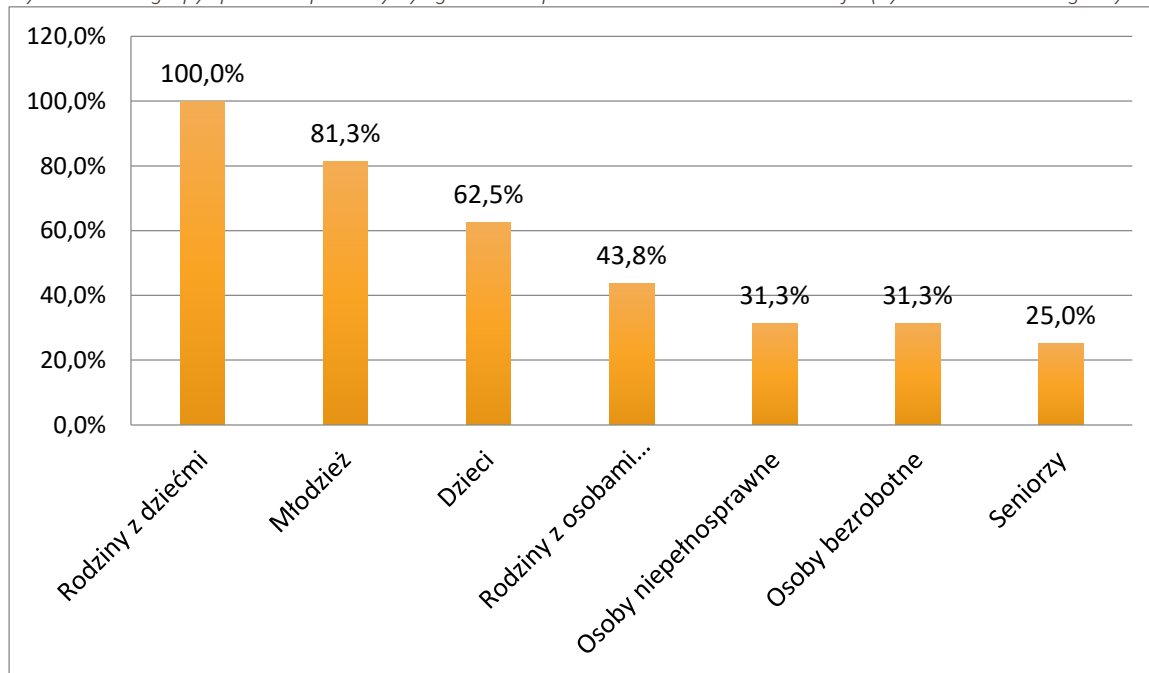
Wykres 7 Jak oceniają Państwo następujące aspekty życia na obszarze rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Według badanych, grupą najbardziej wspieraną w Komorowie powinny być rodziny z dziećmi. Taką odpowiedź podało 100% ankietowanych. 81,3% uważało, że taką grupą powinna być często pozostawiona samej sobie młodzież, zaś 62,5% osób, że powinny być to dzieci. Najmniejszy odsetek (1/4) respondentów jako grupę, która powinna być głównie wspierana, wskazał seniorów.

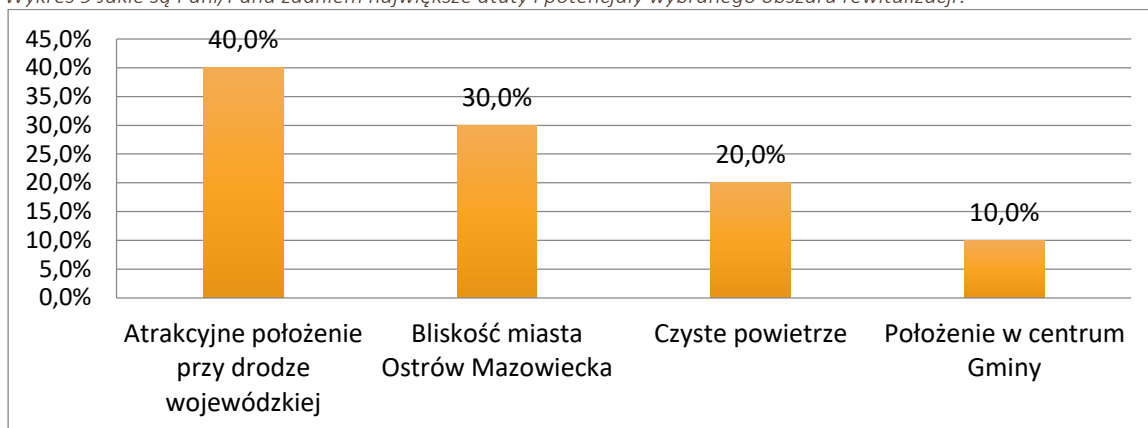
Wykres 8 Jakie grupy społeczne powinny być głównie wspierane na obszarze rewitalizacji? (Pytanie wielokrotnego wyboru).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Zdaniem respondentów, największym atutem i potencjałem Komorowa jest atrakcyjne położenie przy drodze wojewódzkiej (40,0% wskazań). 30,0% osób za zaletę uznała bliskość miasta Ostrów Mazowiecka, zaś 1/5 czyste powietrze. 10,0% badanych za atut przyjęło położenie w centrum gminy.

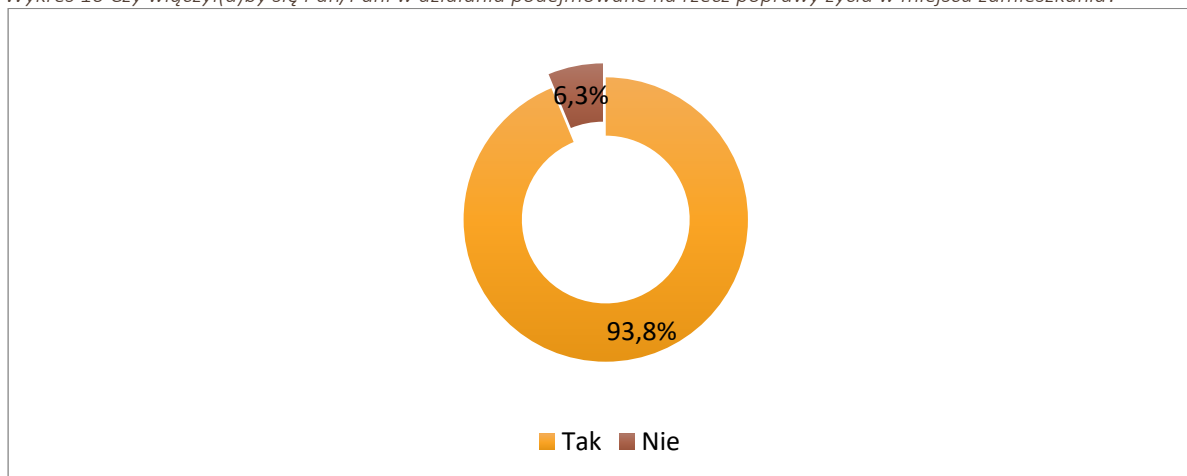
Wykres 9 Jakie są Pani/Pana zdaniem największe atuty i potencjały wybranego obszaru rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badanych zapytano, czy włączyliby się w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu swojego zamieszkania. Aż 93,8% osób stwierdziło, że wzięłoby udział w takim projekcie. Jedynie 6,3% respondentów takiego współdziałania odmówiło.

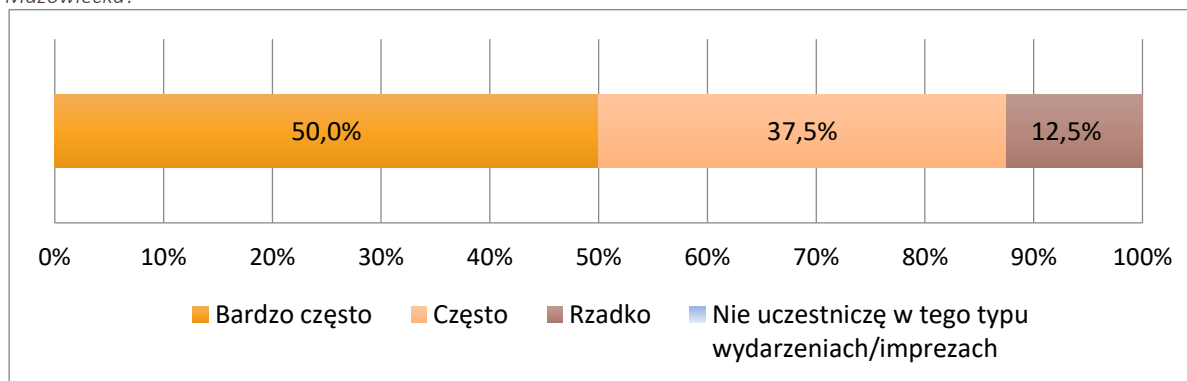
Wykres 10 Czy włączył(a)by się Pan/Pani w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu zamieszkania?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Półowa mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka zadeklarowała, że uczestniczy w organizowanych przez gminę wydarzeniach i imprezach kulturalnych bardzo często. 37,5% uczestniczy w nich często, natomiast 12,5% rzadko. Żaden z badanych nie stwierdził, że w ogóle nie uczestniczy w tego typu wydarzeniach.

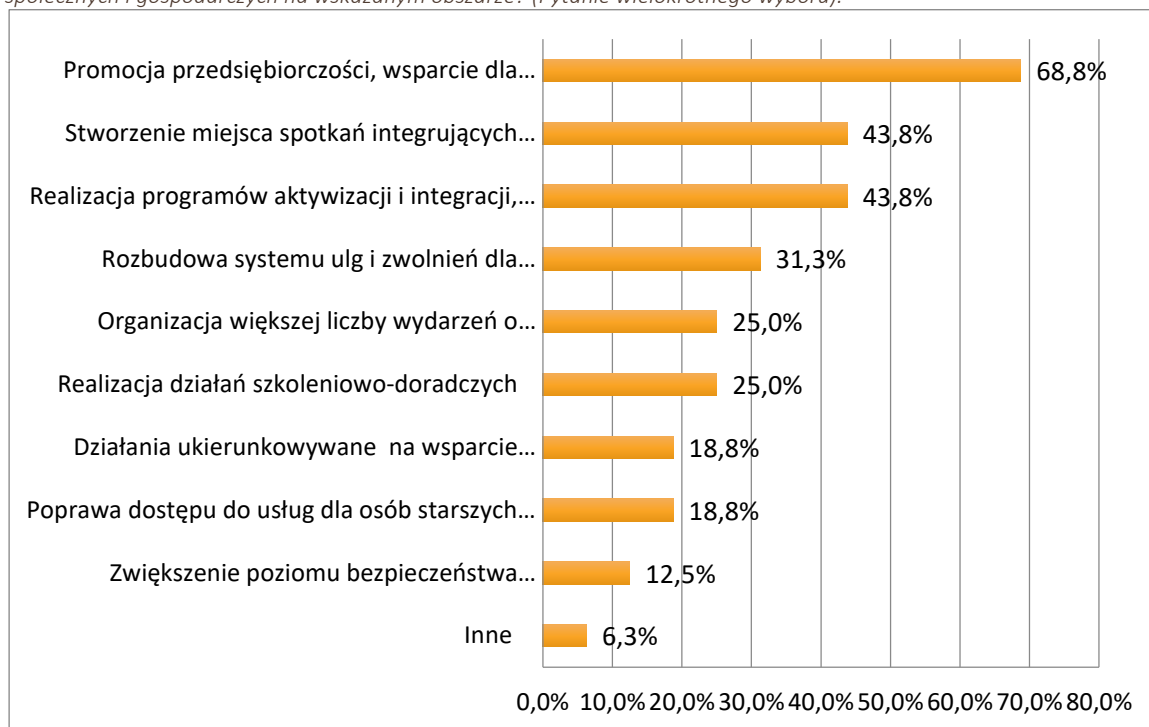
Wykres 11 Jak często uczestniczy Pan/Pani w wydarzeniach, imprezach kulturalnych organizowanych w Gminie Ostrów Mazowiecka?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Według badanych, by ograniczyć negatywne zjawiska społeczne i gospodarcze, należy przede wszystkim promować przedsiębiorczość i wspierać osoby zakładające własną działalność gospodarczą (68,8% wskazań). Nieco mniejszy odsetek respondentów (po 43,8%) uważał, że ważnym jest stworzenie miejsca spotkań integrujących mieszkańców oraz realizacja programów aktywizacji i integracji oraz programów aktywności lokalnej. 31,3% osób uważa, że by ograniczyć negatywne zjawiska, należy rozbudować system ulg i zwolnień dla podmiotów prywatnych generujących miejsca pracy i inwestycje, zaś 1/4 wskazała na konieczność organizacji większej liczby wydarzeń o charakterze kulturalnym, rekreacyjnym dla mieszkańców oraz realizacji działań szkoleniowo-doradczych. W odpowiedzi „inne” wskazano nie tyle na wsparcie osób zakładających działalność gospodarczą, lecz tych, którzy swoją działalność już prowadzą.

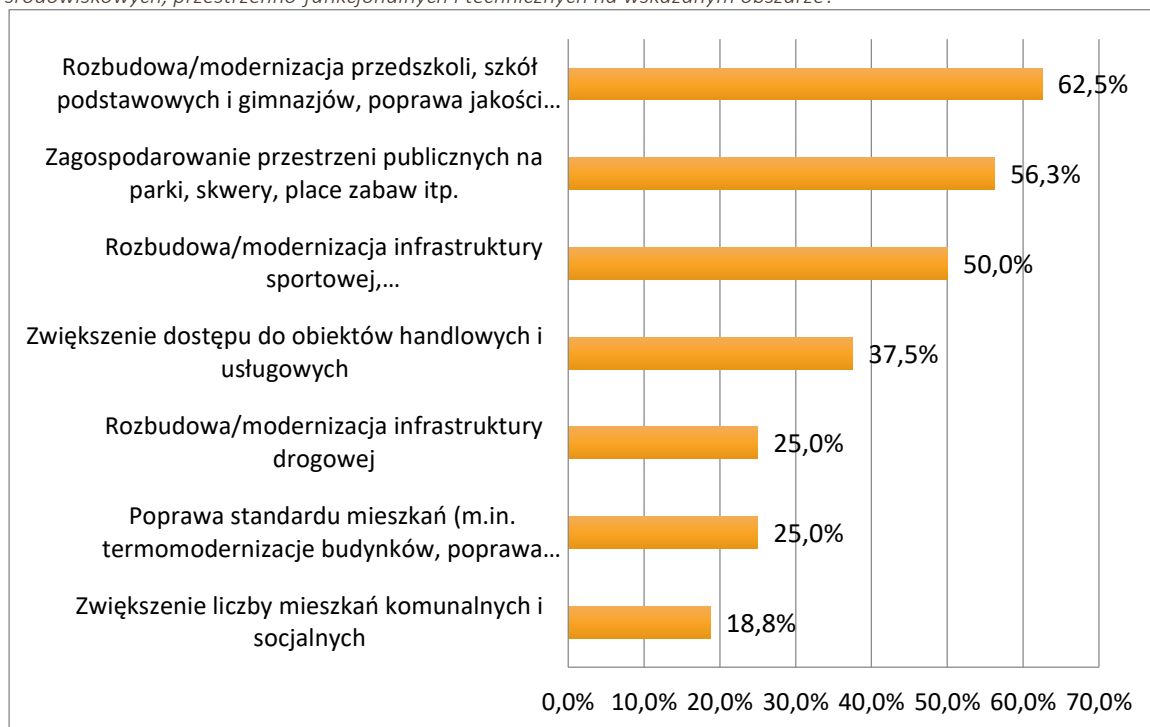
Wykres 12 Jakiego rodzaju przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczenia negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych na wskazanym obszarze? (Pytanie wielokrotnego wyboru).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badani zostali także zapytani o działania, które ich zdaniem pomogą ograniczyć negatywne zjawiska środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne. Respondenci uznali, że działaniem takim w pierwszej kolejności powinna być rozbudowa/modernizacja przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów oraz poprawa jakości wyposażenia (62,5%). 56,3% osób stwierdziło, że potrzebne jest zagospodarowanie przestrzeni publicznych na parki, skwery czy place zabaw, zaś połowa ankietowanych, że rozbudowa/modernizacja infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej.

Wykres 13 Jakiego rodzaju przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczenia negatywnych zjawisk środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych na wskazanym obszarze?

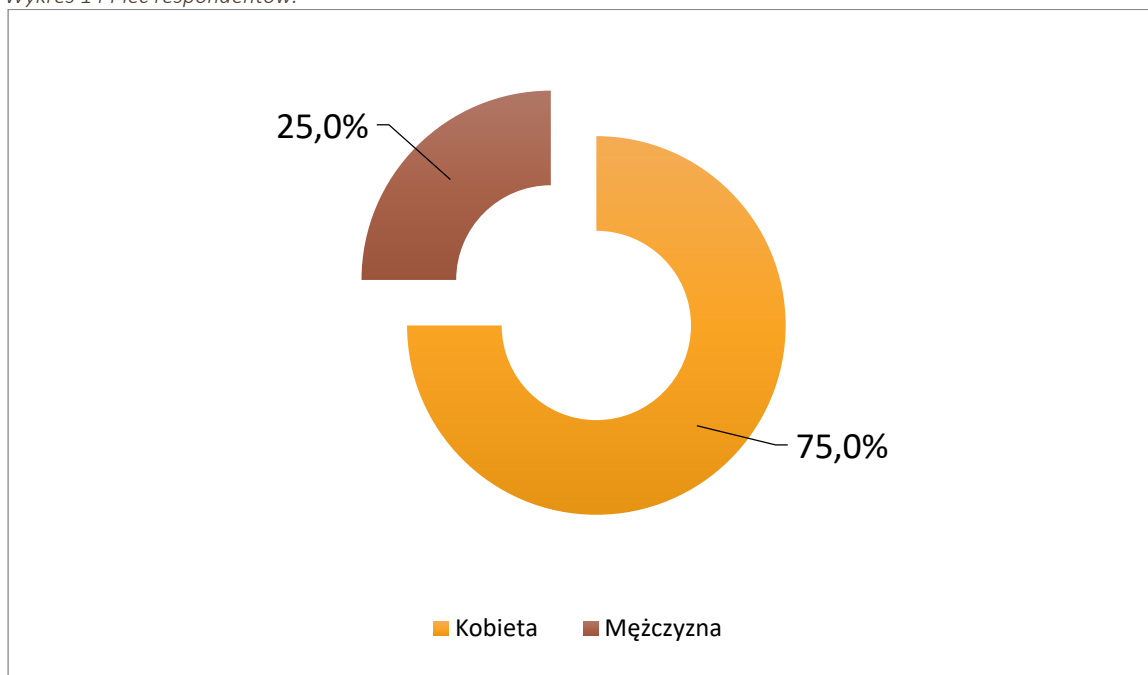
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

METRYCZKA

Respondenci zostali poproszeni o podanie swych cech społeczno-demograficznych, tj. płci, wieku, wykształcenia, statusu zawodowego, miejsca zamieszkania oraz liczby lat zamieszkania w gminie, w celu określenia ogólnego profilu badanych.

Spośród osób, które wybrały obszar Komorowo, 75,0% osób to kobiety, zaś 25,0% stanowili mężczyźni.

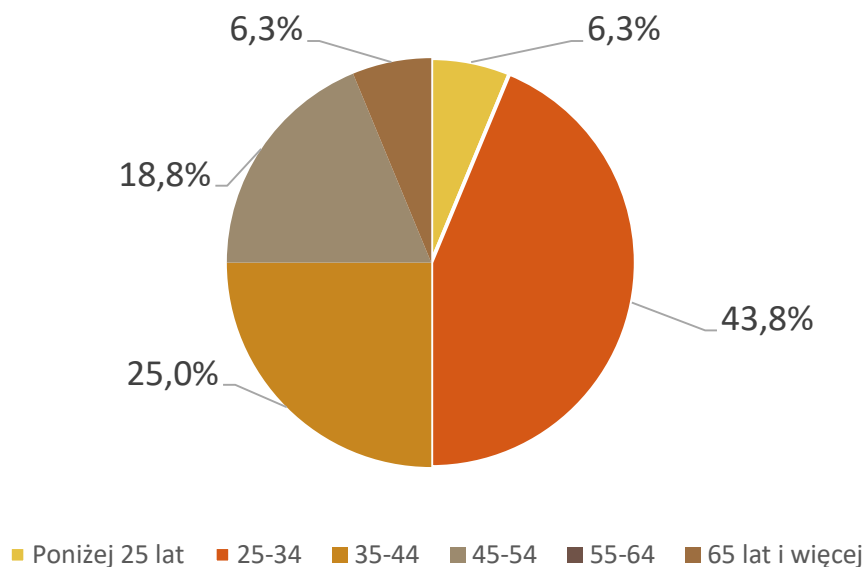
Wykres 14 Płeć respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Największą grupę spośród badanych tworzyły osoby w wieku 25-34 lata (43,8%). 1/4 ankietowanych stanowiły osoby mieszczące się w przedziale 35-44 lata, zaś niecałą 1/5 (18,8%) osoby w wieku 45-54 lata. Respondenci w wieku 65 i więcej oraz poniżej 25 roku życia stanowili po 6,3% wszystkich ankietowanych. W badaniu nie brały udziału osoby w wieku 55-64 lata.

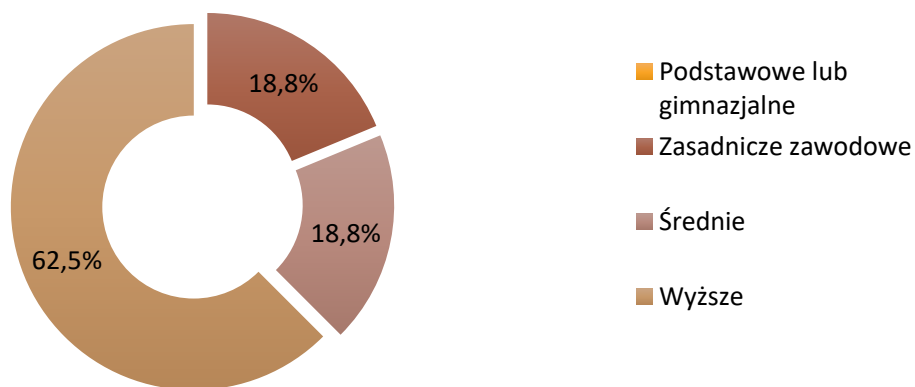
Wykres 15 Wiek respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Największy odsetek badanych stanowiły osoby z wykształceniem wyższym (62,5%). Osoby posiadające wykształcenie średnie i zasadnicze zawodowe stanowiły po 18,8%. W badaniu nie brały udziału osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym.

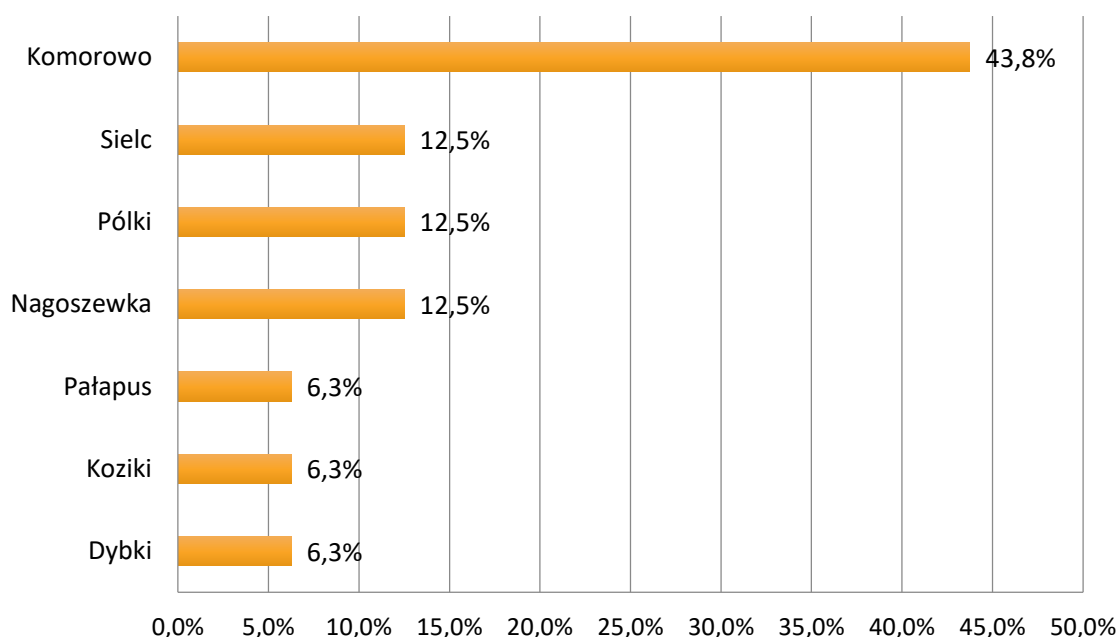
Wykres 16 Wykształcenie respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Respondenci biorący udział w ankiecie zamieszkiwali 7 różnych miejscowości znajdujących się na badanym terenie. Największy ich odsetek stanowiły osoby mieszkające w Komorowie (43,8%). Po 12,5% mieszkało w Sielcach, Pólkach i Nagoszewce, zaś po 6,3% w Pałapusie, Kozikach i Dybkach. Żaden z badanych nie pochodził z pozostałych miejscowości gminy Ostrów Mazowiecka.

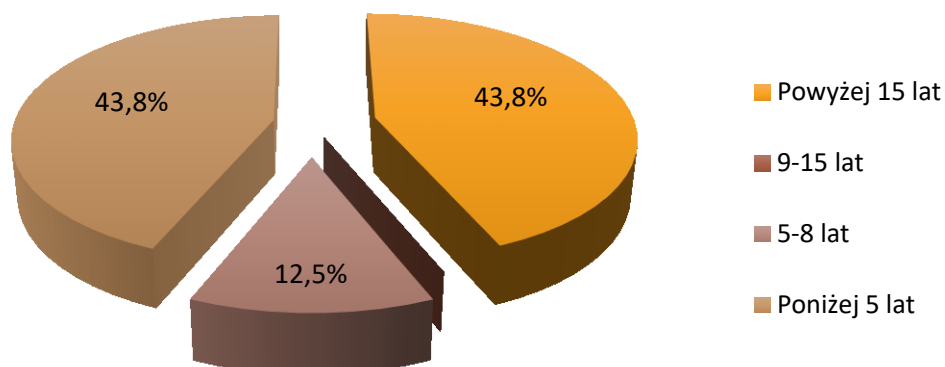
Wykres 17 Miejsce zamieszkania respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badani zostali zapytani o liczbę lat zamieszkiwania w Ostrowi Mazowieckiej. Po 43,8% osób stanowiły osoby zamieszkujące gminę poniżej 5 lat i powyżej 15 lat. 12,5% respondentów mieszka na tym obszarze od 5 do 8 lat. Żaden z badanych nie zamieszkuje Ostrowi od 9 do 15 lat.

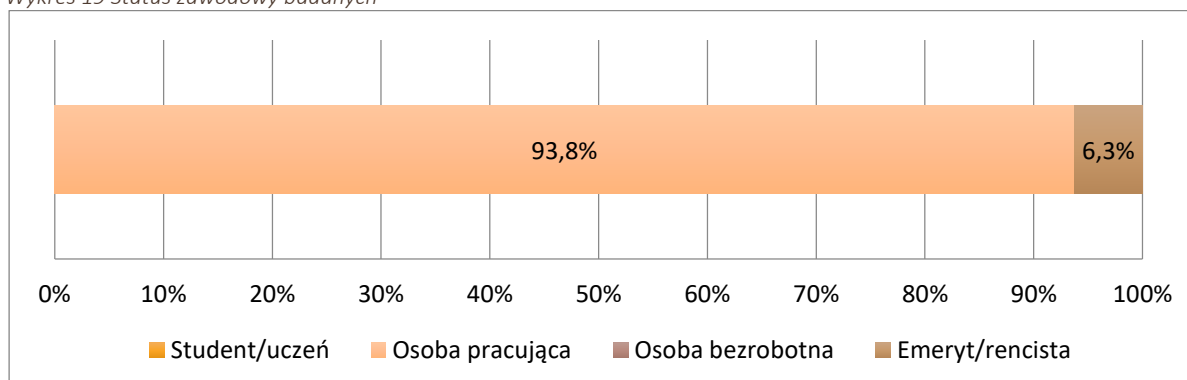
Wykres 18 Liczba lat zamieszkiwania w Ostrowi Mazowieckiej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Zdecydowaną większość badanych stanowiły osoby pracujące (93,8%). Resztę respondentów stanowili emeryci bądź renciści (6,3%). W badaniu nie wzięła udziału żadna osoba bezrobotna ani żaden student lub uczeń.

Wykres 19 Status zawodowy badanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Obszar 2 – Zalesie

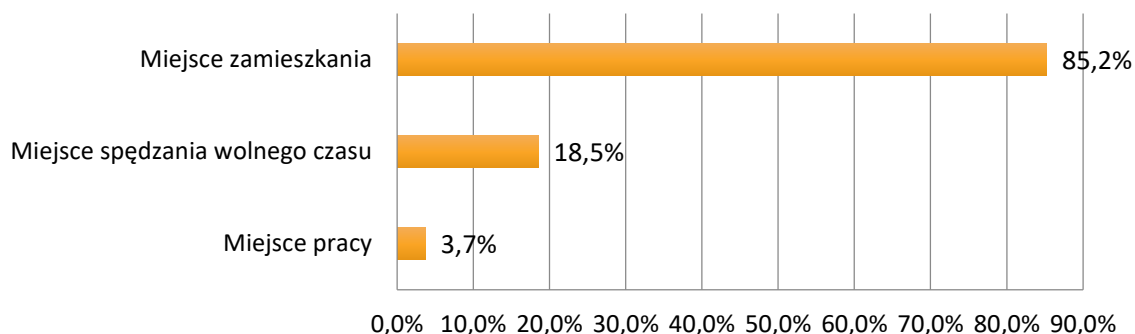
Badanych zapytano jakie tereny w pierwszej kolejności powinny zostać poddane rewitalizacji. Respondenci wskazali na obszar Zalesia.

Rysunek 16 Mapa Zalesia.

Respondenci biorący udział w badaniu zostali zapytani o powiązanie z Zalesiem. Aż 85,2% na obszarze rewitalizacji spędza swój wolny czas, a 18,5% na terenie tym spędza swój czas wolny. Jedynie 3,7% ankietowanych jest związana z Zalesiem przez miejsce swojej pracy. Żaden z respondentów nie uczy się ani nie prowadzi na badanym terenie działalności gospodarczej, organizacji pozarządowej ani grupy nieformalnej.

Wykres 20 Związki respondentów z obszarem rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

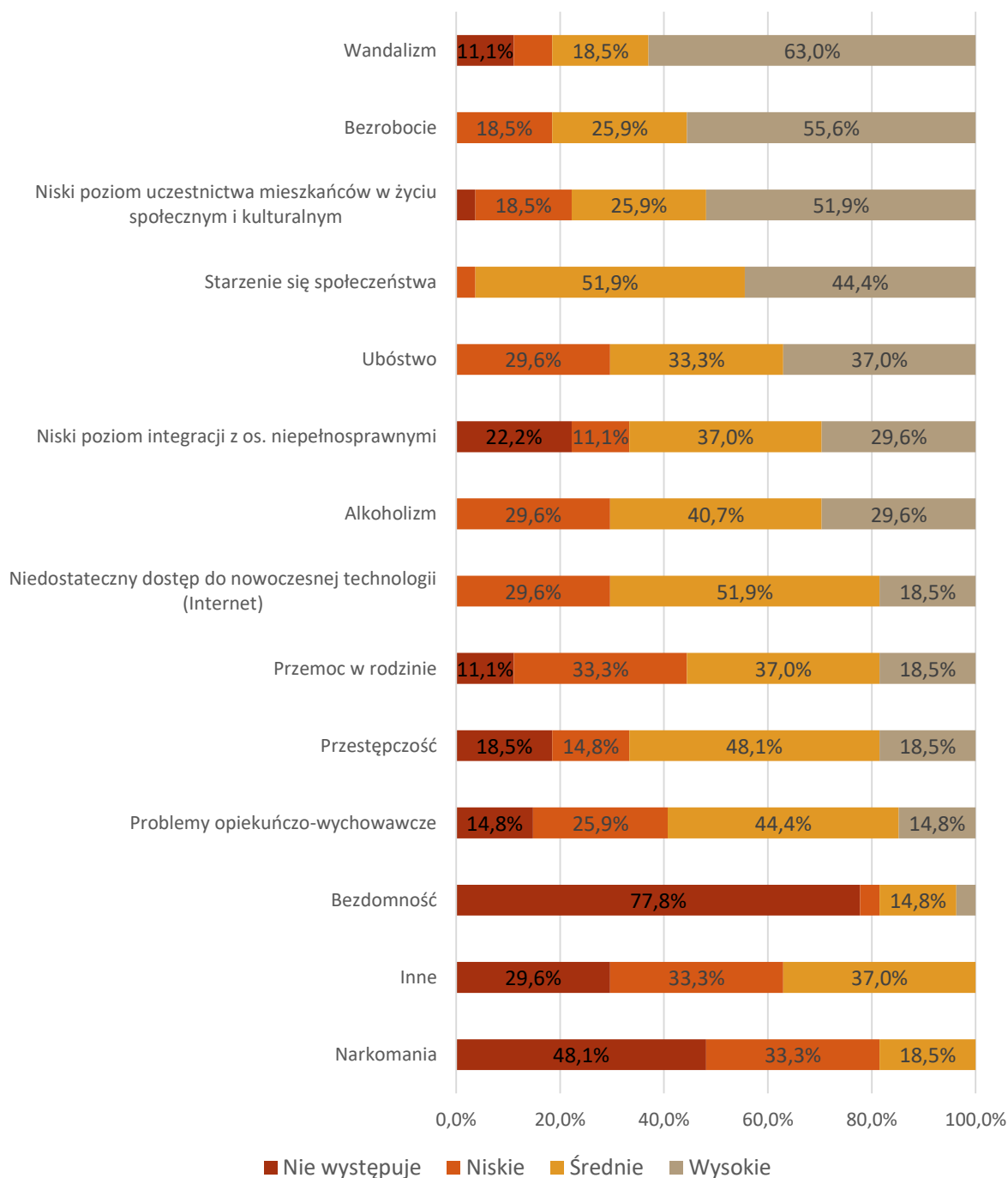
Badani zostali także poproszeni o ocenę natężenia problemów społecznych na wybranym przez nich obszarze rewitalizacji. Za najbardziej poważne problemy uznane zostały:

- Wandalizm (aż 63,0% wskazań na natężenie wysokie);
- Bezrobocie (55,6% wskazań na natężenie wysokie);
- Niski poziom uczestnictwa mieszkańców w życiu społecznym i kulturalnym (51,9% wskazań na natężenie wysokie);
- Starzenie się społeczeństwa (44,4% wskazań na natężenie wysokie).

Za problemy o najmniejszym natężeniu mieszkańcy Ostrowi Mazowieckiej uznali bezdomność (77,8% wskazań na brak takiego problemu) oraz narkomanię (48,1% wskazań na brak takiego problemu).

Dość problematycznym okazał się niski poziom integracji z osobami niepełnosprawnymi – aspekt ten otrzymał wszystkie możliwe wskazania, co zapewne wynika z kontaktu lub jego braku z osobą niepełnosprawną w najbliższym otoczeniu.

Wykres 21 Jak oceniają Państwo natężenie poszczególnych problemów społecznych na obszarze rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

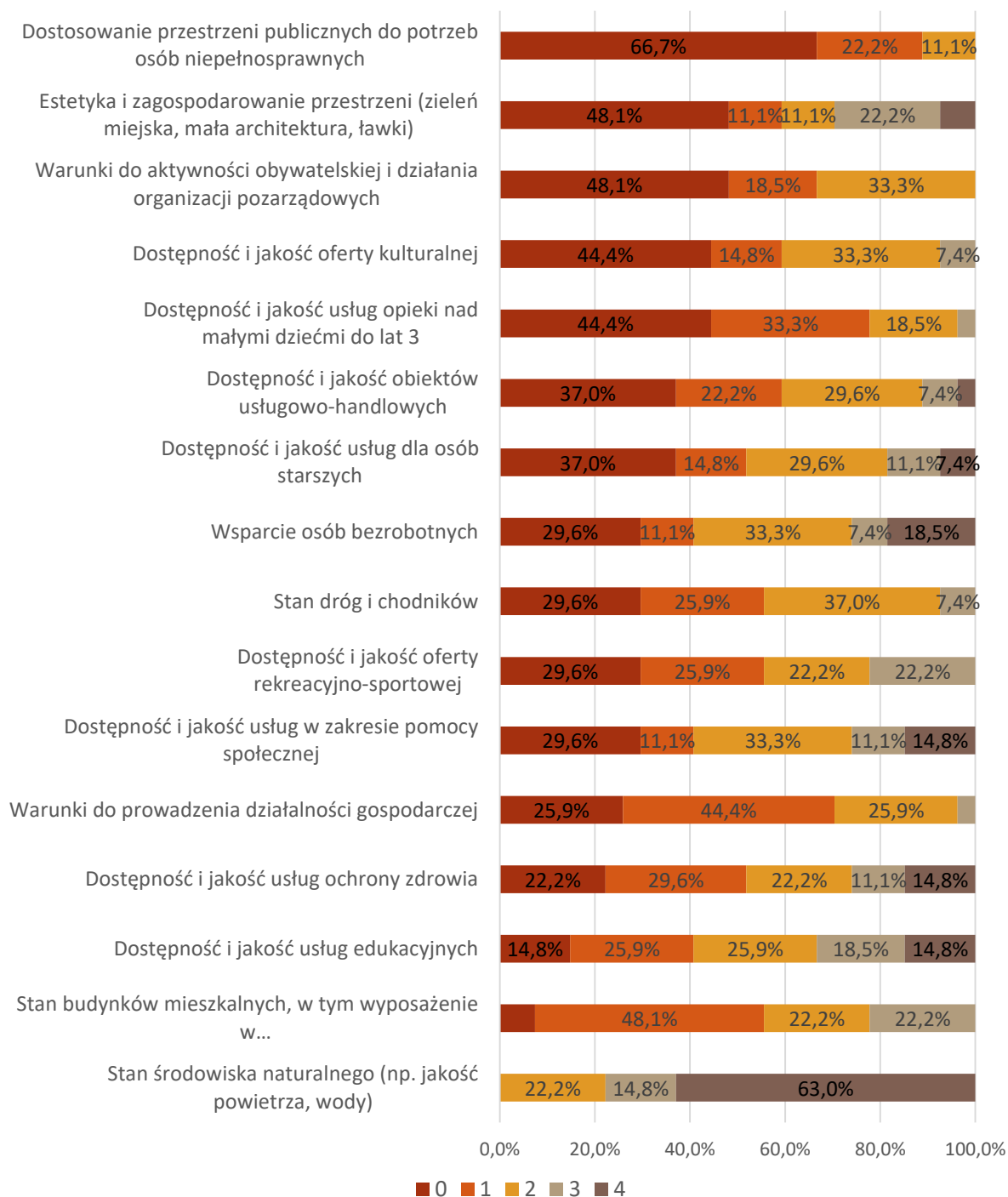
Respondentów poproszono o ocenę wskazanych na Wykresie 21 aspektów życia w odniesieniu do obszaru rewitalizacji. Badani mieli możliwość oceny na skali od 0 do 4, gdzie 0 oznacza ocenę najniższą a 4 najwyższą. Znaczna część wymienionych aspektów Zalesia została oceniona źle lub bardzo źle, co powinno stanowić poważny sygnał ostrzegawczy.

Najwięcej ocen negatywnych („0” oraz „1”) otrzymały aspekty:

- Dostosowanie przestrzeni publicznych do potrzeb osób niepełnosprawnych - 66,7% ocen „0” i 22,2% ocen „1”;
- Estetyka i zagospodarowanie przestrzeni (zieleni, mała architektura, ławki) - 48,1% ocen „0” i 11,1% ocen „1”;
- Warunki do aktywności obywatelskiej i działania organizacji pozarządowych - 48,1% ocen „0” i 18,5% ocen „1”;
- Dostępność i jakość usług opieki nad małymi dziećmi do lat 3 - 44,4% ocen „0” i 33,3% ocen „1”;
- Dostęp i jakość oferty kulturalnej - 44,4% ocen „0” i 14,8% ocen „1”.

Najlepiej ocenianym aspektem spośród podanych był stan środowiska naturalnego (63,0% ocen „4” i 14,8 ocen „3”), zaś aspektami najbardziej problematycznymi, trudnymi do zakwalifikowania jako dobrze lub źle ocenianymi, było wsparcie osób bezrobotnych, dostępność i jakość usług edukacyjnych oraz dostępność i jakość usług ochrony zdrowia.

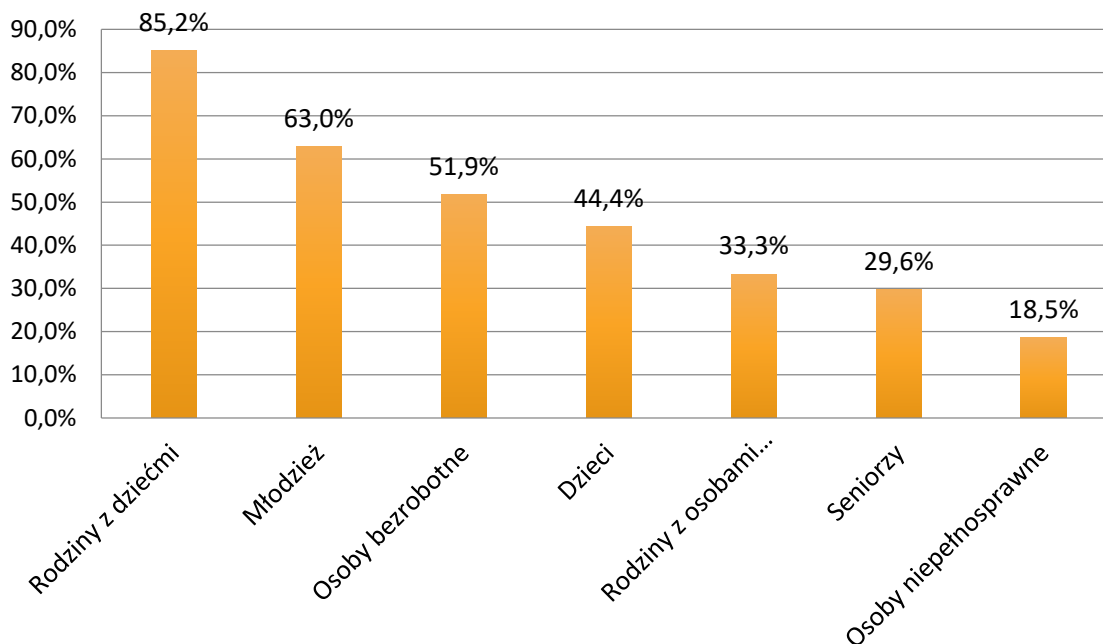
Wykres 22 Jak oceniają Państwo następujące aspekty życia na obszarze rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Według badanych, grupą najbardziej wspieraną na obszarze rewitalizowanym powinny być rodziny z dziećmi. Sądziło tak 85,2% ankietowanych. 63,0% uważało, że grupą najbardziej potrzebującą wsparcia jest młodzież, zaś 51,9%, że osoby bezrobotne. Najmniejszy odsetek respondentów jako grupę, która powinna być głównie wspierana, wskazał osoby niepełnosprawne (18,5%).

Wykres 23 Jakie grupy społeczne powinny być głównie wspierane na obszarze rewitalizacji? (Pytanie wielokrotnego wyboru).

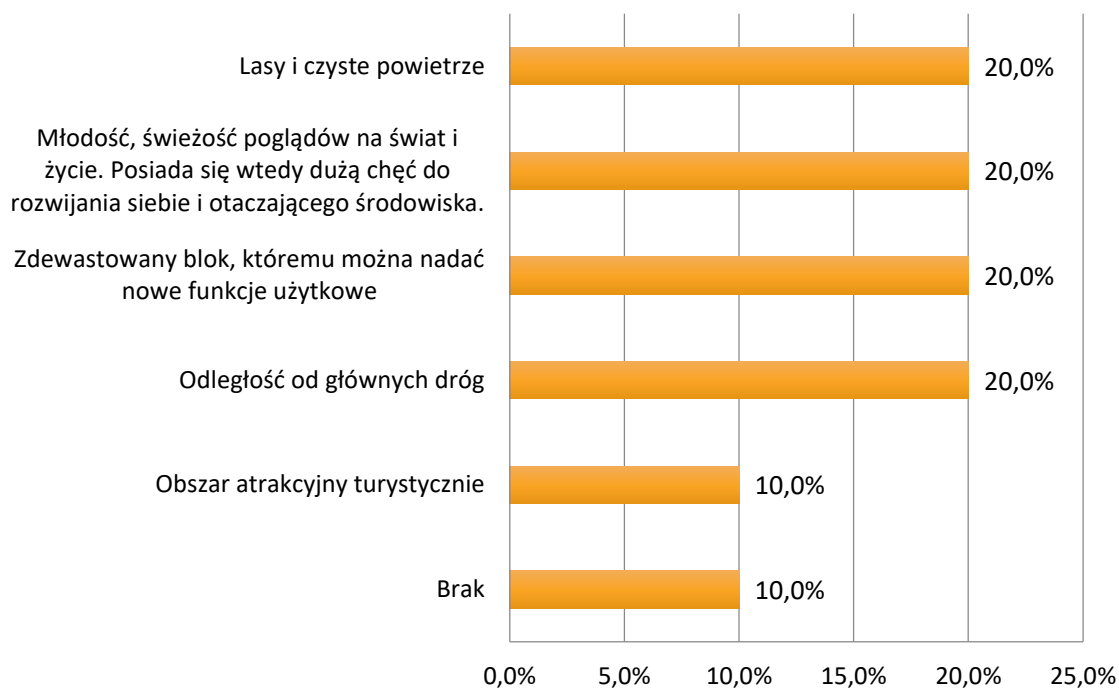
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Zdaniem respondentów, największymi atutami i potencjałami wskazanego obszaru rewitalizowanego są:

- Lasy i czyste powietrze (20,0% wskazań);
- Młodość, a tym samym świeżość poglądów na świat życie i chęć rozwoju (20,0% wskazań);
- Zdewastowany blok, któremu można nadać nowe funkcje użytkowe (20,0% wskazań);
- Odległość od głównych dróg (20,0% wskazań).

10,0% odpowiedzi świadczyło o tym, że teren Zalesia nie ma żadnych atutów i potencjałów.

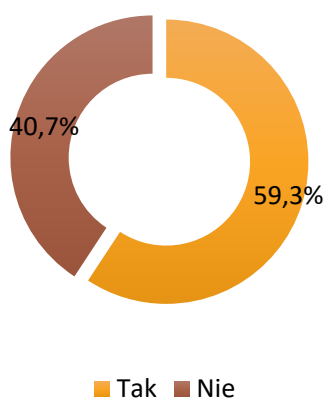
Wykres 24 Jakie są Pani/Pana zdaniem największe atuty i potencjały wybranego obszaru rewitalizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badanych zapytano, czy włączyliby się w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu swojego zamieszkania. Zdania były podzielone. 59,3% respondentów stwierdziło, że wzięłoby udział w takim projekcie, zaś 40,7% takiej aktywności odmówiło.

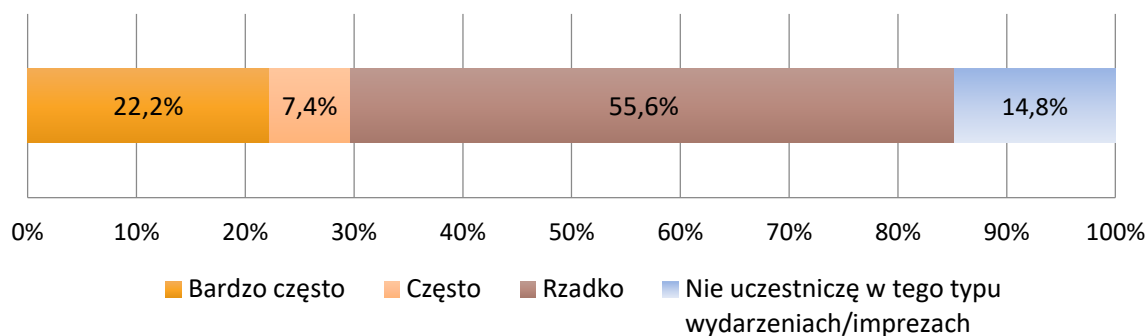
Wykres 25 Czy włączył(a)by się Pan/Pani w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu zamieszkania?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Ponad połowa mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka zadeklarowała, że uczestniczy w organizowanych przez gminę wydarzeniach i imprezach kulturalnych rzadko. 22,2% osób uczestniczy w nich bardzo często, natomiast 7,4% często. Niespełna 15,0% ankietowanych stwierdziło, że w ogóle nie uczestniczy w tego typu wydarzeniach.

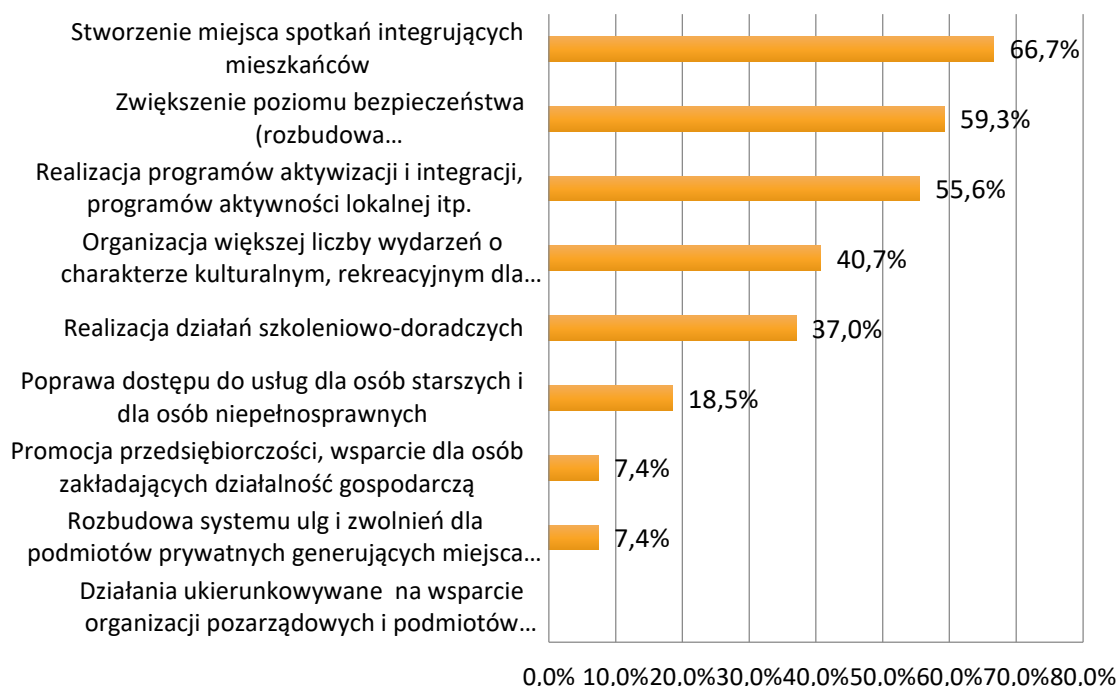
Wykres 26 Jak często uczestniczy Pan/Pani w wydarzeniach, imprezach kulturalnych organizowanych w Gminie Ostrów Mazowiecka?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Według badanych, najważniejszym działaniem, by ograniczyć negatywne zjawiska społeczne i gospodarcze, jest stworzenie miejsca spotkań integrujących mieszkańców (66,7% wskazań). Niewiele mniejszy odsetek uzyskało zwiększenie poziomu bezpieczeństwa, tj. rozbudowa monitoringu i większa liczba patroli policji (59,3%) oraz realizacja programów aktywizacji i integracji (55,6%). Działaniami, które uzyskały najmniejszą aprobatę były promocja przedsiębiorczości i wsparcie dla osób zakładających własną działalność oraz rozbudowa systemu ulg i zwolnień dla podmiotów prywatnych generujących miejsca pracy i inwestycje (po 7,4%). Żaden z badanych nie uważał, by na ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych mogły wpłynąć działania ukierunkowane na wsparcie organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej.

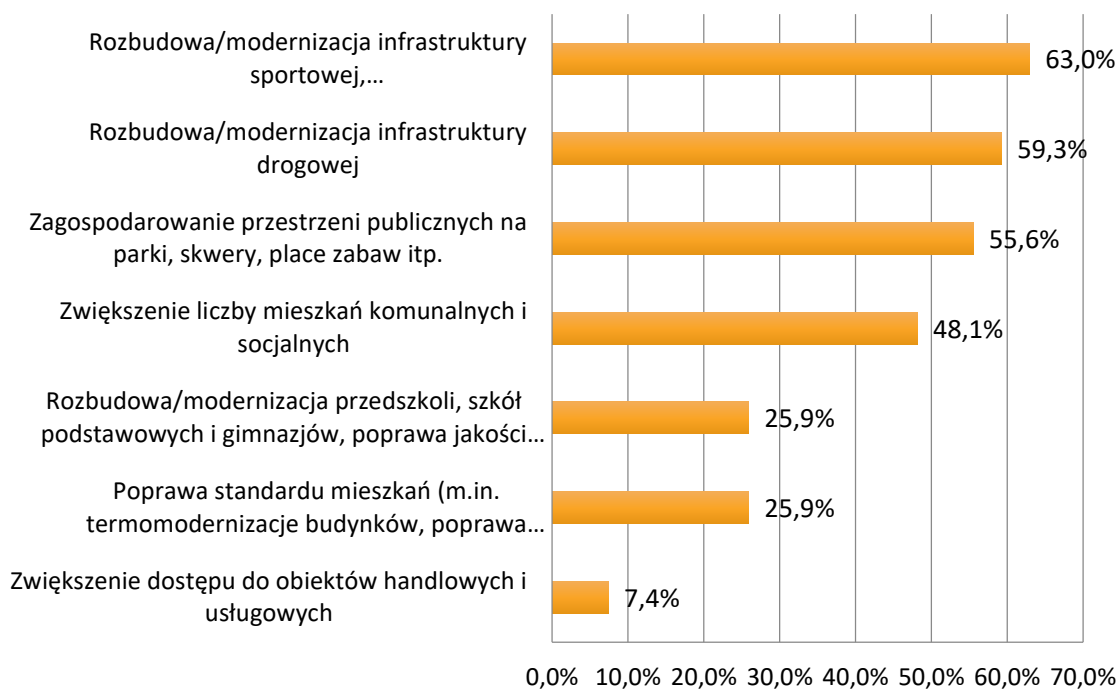
Wykres 27 Jakie rodzaje przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych na wskazanym obszarze? (Pytanie wielokrotnego wyboru).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badani zostali również zapytani o działania, które ich zdaniem pomogą ograniczyć negatywne zjawiska środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne. Uznali oni, że najważniejszym ruchem byłaby rozbudowa/ modernizacja infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej (63,0% wskazań). Niewiele mniejszy odsetek za potrzebne działanie uznał rozbudowę/ modernizację infrastruktury drogowej (59,3%) oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznych na parki, skwery, place zabaw itp. (55,6%). Niespełna połowa ankietowanych wskazała na zwiększenie liczby mieszkań komunalnych i socjalnych (48,1%), zaś po 25,9% respondentów na rozbudowę/ modernizację szkół i przedszkoli oraz poprawę standardu mieszkań.

Wykres 28 Jakiego rodzaju przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk środowiskowych, przestrzenno-funkcyjnych i technicznych na wskazanym obszarze?

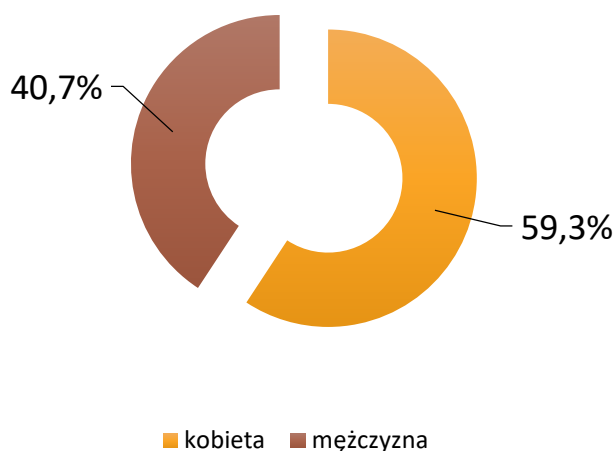
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

METRYCZKA

Respondenci zostali poproszeni o podanie swych cech społeczno-demograficznych, tj. płci, wieku, wykształcenia, statusu zawodowego, miejsca zamieszkania oraz liczby lat zamieszkania w gminie, w celu określenia ogólnego profilu badanych.

Spośród osób, które wybrały obszar Zalesie, 59,3% osób stanowiły kobiety, zaś 40,7% mężczyźni.

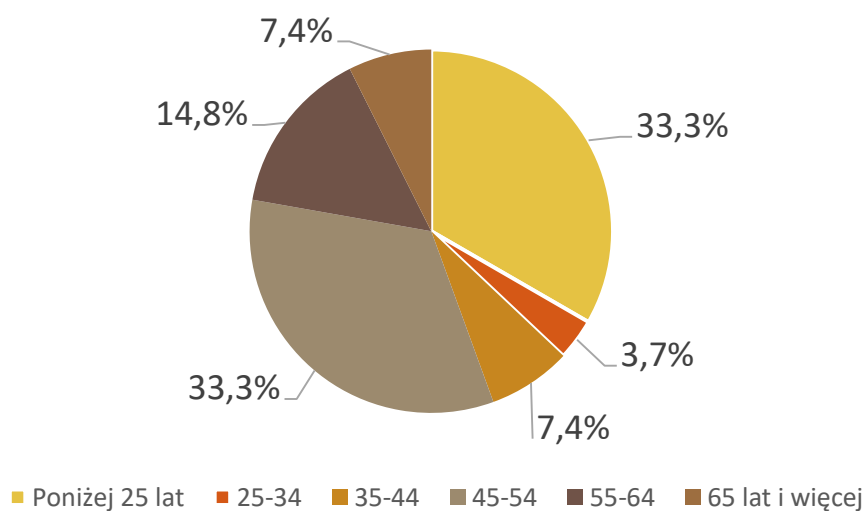
Wykres 29 Płeć respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Największą grupę spośród badanych tworzyły osoby poniżej 25 roku życia i osoby w wieku 45-54 lat (po 33,3%). 14,8% respondentów stanowiły osoby w wieku 55-64, zaś po 7,4% osoby z przedziału 35-44 lat oraz 65 lat i więcej. Najmniejszy odsetek spośród ankietowanych stanowiły osoby od 25 do 34 lat.

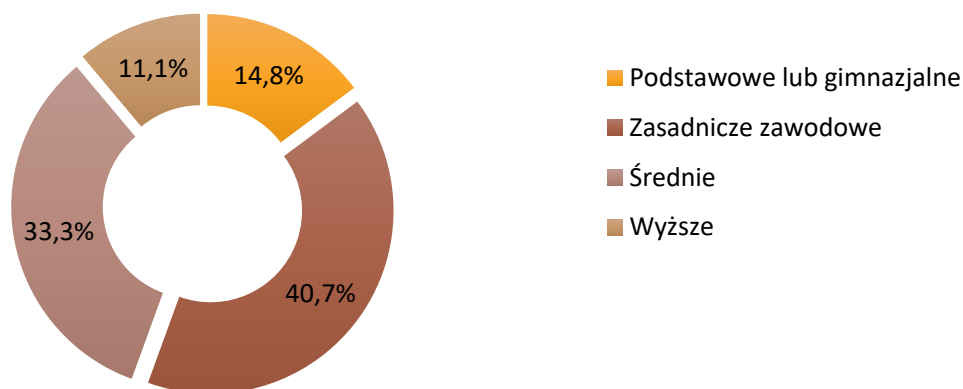
Wykres 30 Wiek respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Największy odsetek badanych stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (40,7%). 1/3 respondentów stanowiły osoby z wykształceniem średnim, zaś 14,8% osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym. Nieco mniejszy odsetek stanowili ankietowani posiadający wykształcenie wyższe (11,1%).

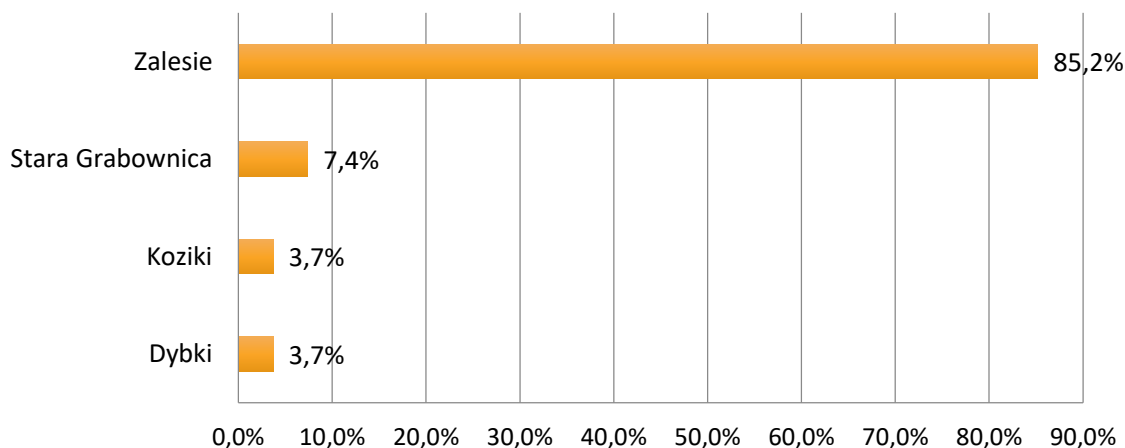
Wykres 31 Wykształcenie respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Respondenci biorący udział w ankiecie zamieszkiwali 4 różne miejscowości Gminy Ostrów Mazowiecka. Największy ich odsetek stanowiły osoby mieszkające w Zalesiu (85,2%). 7,4% badanych zamieszkiwało Starą Grabownicę, a po 3,7% ankietowanych Koziki i Dybki. Żaden z badanych nie pochodził z pozostałych miejscowości gminy.

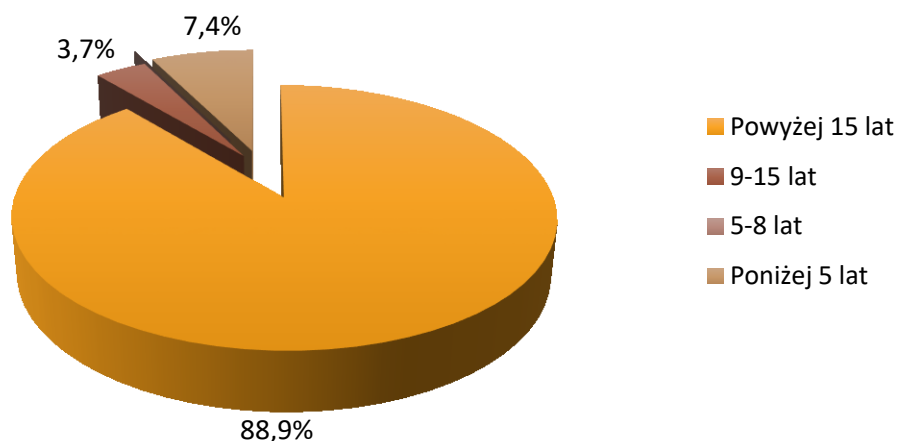
Wykres 32 Miejsce zamieszkania respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badani zostali zapytani o liczbę lat zamieszkiwania w Zalesiu. Zdecydowana większość zamieszkuje miejscowość powyżej 15 lat (88,9%). Poniżej 5 lat mieszka tam 7,4% osób, zaś od 9 do 15 lat 3,7%. Żaden z respondentów nie zamieszkuje Zalesia od 5 do 8 lat.

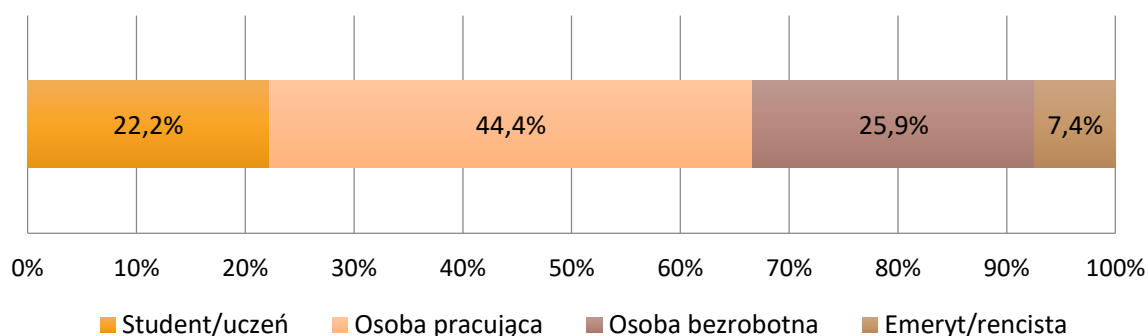
Wykres 33 Liczba lat zamieszkiwania w Zalesiu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Największy odsetek badanych stanowiły osoby pracujące (44,4%). Nieco ponad 1/4 respondentów to osoby bezrobotne, a niewiele mniejszą grupę stanowili studenci i uczniowie (22,2%). Pozostała część ankietowanych to emeryci bądź renciści (7,4%).

Wykres 34 Status zawodowy badanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

15. System wdrażania (realizacji) Gminnego Programu Rewitalizacji

System wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka, zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 -2020*, oraz *Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015r.* oparty jest na zasadzie partnerstwa i partycypacji. Partycypacja społeczna na etapie wdrażania Programu (jako działania komplementarne do partycypacji na etapach diagnozy, programowania, czy monitorowania) umożliwi wypracowanie społecznej akceptacji dla podejmowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, pozyskanie środków na działania rewitalizacyjne ze źródeł publicznych oraz prywatnych oraz systematyczny monitoring postępów realizacji Programu Rewitalizacji oraz w razie konieczności (np. podczas wystąpienia istotnej zmiany warunków realizacji Programu) jego aktualizację.

Proces wdrażania Programu Rewitalizacji ma na celu sterowanie realizowanymi działaniami w taki sposób, by umożliwić wyprowadzenie obszarów zdegradowanych, w tym wyznaczonych do rewitalizacji, ze stanu kryzysowego. W związku z takimi działaniami podmiotów wdrażających i przeznaczonych na te cele środków finansowych i rzeczowych nastąpi planowana poprawa jakości życia mieszkańców.

Kompleksowy charakter Gminnego Programu Rewitalizacji jest odpowiedzią na problemy określone na podstawie diagnozy społeczno – gospodarczej przeprowadzonej na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka. Połączenie planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, celów oraz efektów tych przedsięwzięć przyczyni się do trwałości wprowadzonych zmian. Jednym z najważniejszych elementów zapewniających trwałość i powodzenie działań rewitalizacyjnych jest włączenie w jego realizację wszystkich grup interesariuszy oraz prowadzenie otwartego dialogu pomiędzy nimi. Ze względu na złożoność procesu tworzenia i wdrażania Programu Rewitalizacji włączenie interesariuszy jest szczególnie istotne. Przyczyni się do pozytywnego postrzegania przez lokalną społeczność działań rewitalizacyjnych.

Do podstawowych działań w zakresie zarządzania Programem Rewitalizacji zalicza się:

- Aktywne włączenie grup interesariuszy w proces rewitalizacji,

- Pozyskiwanie różnych środków finansowych zgodnie z zasadą dodatkowości,
- Promocja i wdrożenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, których realizacja przyczyni się do pozytywnych zmian na wyznaczonym obszarze zgodnie z zasadą komplementarności i zrównoważonego rozwoju,
- Wdrażanie poszczególnych działań zgodnie z kryterium czasu realizacji,
- Monitorowanie postępów w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z określeniem stopnia osiągnięcia wyznaczonych uprzednio celów,
- Utrzymanie trwałości osiągniętych rezultatów.

Powyższe wymaga zaangażowania wielu podmiotów, które posiadają narzędzia do ich realizacji.

Za wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka odpowiedzialny jest Komitet Rewitalizacji (powołany zarządzeniem nr 209/16) w składzie:

- Agnieszka Kosewska – przedstawiciel środowiska oświaty i kultury;
- Teresa Grzymała - przedstawiciel środowiska oświaty i kultury;
- Sylwester Rozumek – przedstawiciel Rady Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Krystyna Kossowska - przedstawiciel Rady Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Katarzyna Brzostek – przedstawiciel Młodzieżowej Rady Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Krystian Pazik - przedstawiciel Młodzieżowej Rady Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Elżbieta Kołakowska - mieszkaniec Gminy Ostrów Mazowiecka, niebędący członkiem stowarzyszeń i niepracujący w jednostkach organizacyjnych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Małgorzata Łupińska - mieszkaniec Gminy Ostrów Mazowiecka, niebędący członkiem stowarzyszeń i niepracujący w jednostkach organizacyjnych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Ryszard Rostkowski - mieszkaniec Gminy Ostrów Mazowiecka, niebędący członkiem stowarzyszeń i niepracujący w jednostkach organizacyjnych Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Tadeusz Domagała - przedstawiciel środowiska gospodarczego;
- Jolanta Cichomska - przedstawiciel środowiska gospodarczego;
- Bogumił Brzózka - przedstawiciel organizacji pozarządowej działającej na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka;

- Henryka Faderewski - przedstawiciel organizacji pozarządowej działającej na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Janusz Kossowski- przedstawiciel organizacji pozarządowej działającej na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka;
- Jerzy Loba - przedstawiciel służby zdrowia.

W procesie wdrażania Programu **Wójta** wspierać będzie **Sekretarz Gminy**, którego zakres działalności wpisuje się w realizację Gminnego Programu Rewitalizacji oraz pozwala na skuteczne wdrażanie projektów rewitalizacyjnych.

Wójt Gminy we współpracy z Komitetem Rewitalizacji przy realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji będzie współpracować z:

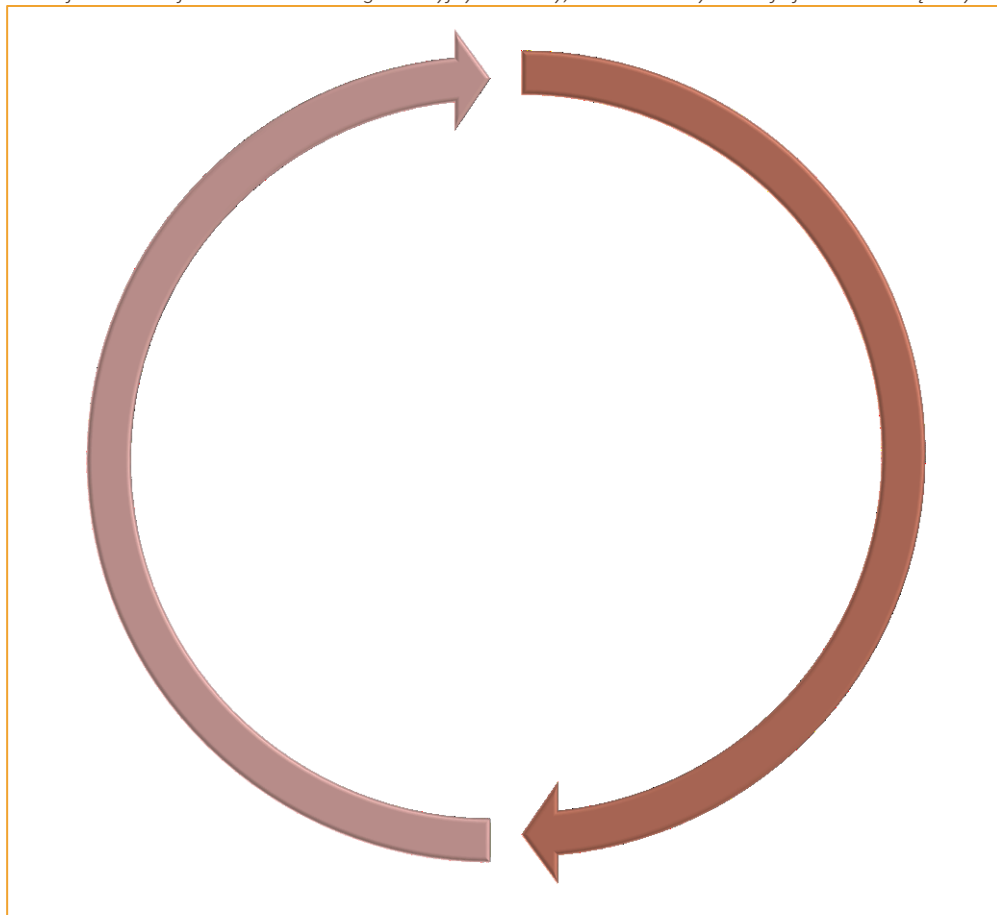
- Radnymi tworzącymi Radę Gminy na lata 2014-2018,
- Komórkami organizacyjnymi Urzędu Gminy,
- Jednostkami organizacyjnymi Gminy (m.in. placówki oświatowe, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej),
- Beneficjentami (fundacje, stowarzyszenia, osoby prywatne, instytucje kultury, lokalni liderzy, prywatne przedsiębiorstwa),
- Interesariuszami GPR.

Na etapie wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka osoby odpowiedzialne będą współpracowały przede wszystkim z:

- Komitetem Rewitalizacji;
- Innymi komórkami organizacyjnymi Gminy Ostrów Mazowiecka, zwłaszcza z Skarbnikiem Gminy oraz jednostkami organizacyjnymi Gminy;
- Beneficjentami zewnętrznymi również odpowiadającymi za realizację działań rewitalizacyjnych (wspólnotami mieszkaniowymi, instytucjami kultury, instytucjami polityki społecznej, fundacjami i stowarzyszeniami, lokalnymi przedsiębiorcami, osobami prywatnymi);
- Interesariuszami procesu rewitalizacji.

Schemat poniżej przedstawia wzajemne relacje i role komórek organizacji Gminy, interesariuszy i beneficjentów zewnętrznych.

Rysunek 17 Wzajemne relacje i role komórek organizacyjnych Gminy, interesariuszy i beneficjentów zewnętrznych

Źródło: opracowanie własne

Wszystkie zaplanowane działania są określone na podstawie analizy potrzeb i zidentyfikowanych deficytów na obszarze wsparcia. Wpisują się one w zakres publicznych i niepublicznych zadań samorządu gminnego zgodnie z *Ustawą z dnia 8 marca 1990r. o Samorządzie Gminnym uzupełnioną obwieszczeniem Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 2016r. (Dz. U. 2016 poz.446)*. Jednostką uzupełniającą proces rewitalizacji, będącą jednocześnie głosem społeczności lokalnej jest Rada Gminy Ostrów Mazowiecka. Kompetencje jednostki regulowane są za pomocą powszechnie obowiązujących aktów prawnych, aktów wykonawczych oraz Statutu Rady Gminy Ostrów Mazowiecka. Dodatkowo Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka oraz każda jego aktualizacja wymaga przyjęcia stosownej uchwały Rady Gminy Ostrów Mazowiecka.

Reasumując, wdrożenie i realizacja Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka spoczywa na Wójcie Gminy Ostrów Mazowiecka, będącego jednocześnie organem wykonawczym, działającym przy pomocy Sekretarza Gminy Ostrów Mazowiecka.

Schemat poniżej przedstawia wzajemne relacje komórek organizacji Gminy Ostrów Mazowiecka, Komitetu Rewitalizacji, interesariuszy i beneficjentów zewnętrznych.

Rysunek 18 Schemat przedstawiający zarządzanie Gminnym Programem Rewitalizacji

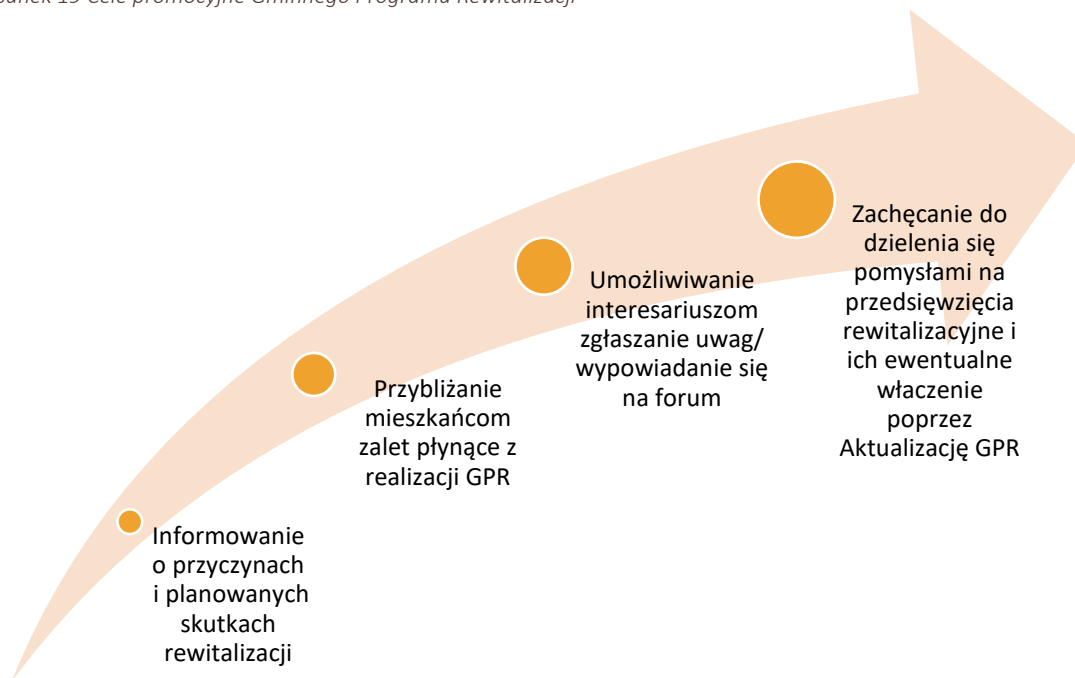

Źródło: opracowanie własne

Promocja oraz formy partycypacji społecznej Gminnego Programu Rewitalizacji

Jedną z najważniejszych zasad wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji jest partnerstwo i partycypacja społeczna oraz zwiększenie zaangażowania lokalnej społeczności. Rozwojowi zaangażowania społeczności lokalnej w przedsięwzięcia rewitalizacyjne sprzyjać może przyjęta odpowiednia strategia promocji Gminnego Programu Rewitalizacji. W celach promocyjnych planuje się:

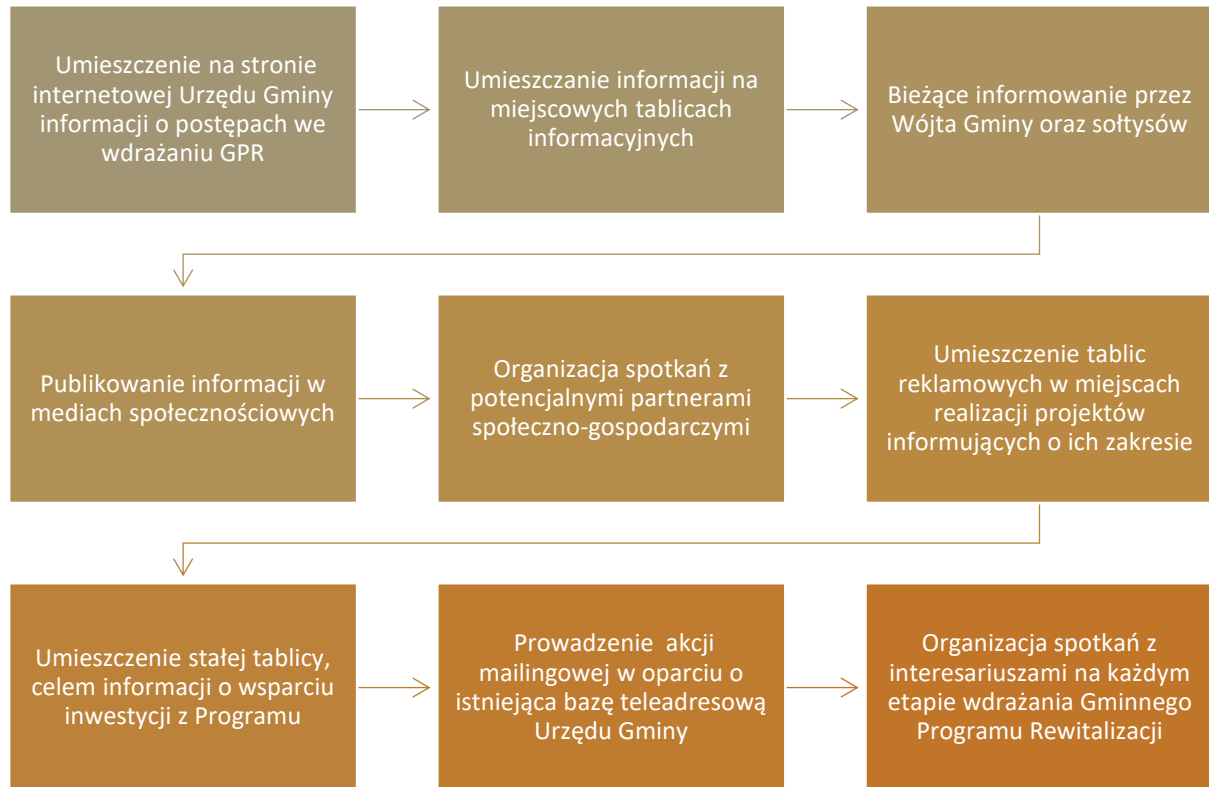
Rysunek 19 Cele promocyjne Gminnego Programu Rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne.

W celu realizacji powyżej wymienionych działań promocyjnych planuje się wdrożenie poniżej wymienionych kroków.

Rysunek 20 Działania promocyjne GPR

Źródło: opracowanie własne.

16. System monitoringu i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji

Monitoring

Podstawowym elementem integralnego zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji, jest jego systematyczna ocena i monitoring. Jego celem jest zbieranie informacji, na podstawie których oceniany jest merytoryczny oraz finansowy stopień wykonania założonych działań rewitalizacyjnych, a także identyfikacja ewentualnych trudności.

Zbieranie danych dotyczących rewitalizowanych sfer (społeczeństwa, gospodarki i przestrzeni) umożliwi tworzenie corocznych raportów przedstawiających postępy w realizacji założeń.

Za monitorowanie wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji odpowiedzialny będzie Komitet Rewitalizacji. Minimum raz w roku będzie on koordynował gromadzenie danych dotyczących diagnozowanych wskaźników od osób i instytucji odpowiedzialnych za wykonanie projektów, Urzędu Gminy w Ostrowi Mazowieckiej., Powiatowego Urzędu Pracy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Policji. Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych może odbywać się również za pomocą badań ankietowych oraz spotkań konsultacyjnych i warsztatowych.

Na podstawie zgromadzonych danych powstawać będą **coroczne raporty** przedstawiające postępy w realizacji Programu Rewitalizacji, poziom zrealizowanych działań, realizację budżetu, ale także wydarzenia nieplanowane, utrudniające lub ułatwiające proces rewitalizacji.

Każdorazowe działania w zakresie realizacji zadań objętych Gminnym Programem Rewitalizacji uzgadnia się z Szefem Węzła Łączności Ostrów Mazowiecka.

Podsumowując, monitoring Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Program Rewitalizacji bazować będzie na:

1. Zbieraniu danych ilościowych, od poszczególnych instytucji publicznych (np. PUP, GOPS, Policja), wykonawców projektów i beneficjentów zewnętrznych, minimum raz do roku.

2. Analizie wskaźnikowej, której celem będzie określenie poziomu korelacji podejmowanych projektów rewitalizacyjnych z procesami społeczno – gospodarczymi w Gminie Ostrów Mazowiecka.
3. Corocznych raportach w formie sprawozdań z realizacji celów, zawierających informację na temat podejmowanych działań i realizowanych przedsięwzięciach.

Formy partycypacji społecznej na etapie wdrażania i monitorowanie Gminny Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka szczegółowo przedstawia tabela poniżej.

Rysunek 21 Formy partycypacji społecznej na etapie wdrażania i monitorowania

Ewaluacja

Ewaluacja Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka opiera się na analizie wpływu przedsięwzięć rewitalizacyjnych na poszczególne aspekty funkcjonowania społeczno-gospodarczego interesariuszy Gminy Ostrów Mazowiecka oraz dekoncentracji negatywnych zjawisk na obszarze wyznaczonym do rewitalizacji. Celem ewaluacji jest oszacowanie, w odniesieniu do jasno sformułowanych kryteriów, jakości i wartości procesu, a także efektów wdrażania interwencji publicznych.

Ewaluacja Programu prowadzona jest m.in. na podstawie danych zgromadzonych podczas monitoringu. Ewaluacja, w zależności od stopnia realizacji Programu, przebiega etapowo:

Tabela 30 Etapy ewaluacji Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka

1.	Ewaluacja ex-ante (przed realizacją przedsięwzięć rewitalizacyjnych): ocena zasadności poszczególnych działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz ocena ich wpływu na społeczność lokalną i obszary strategiczne.
	
2.	Ewaluacja on going (w trakcie realizacji przedsięwzięć): ocena bieżąca przyjętych celów oraz ich wpływu na obszary problemowe.
	
3.	Ewaluacja ex-post (po realizacji przedsięwzięć): długoterminowa ocena wpływu oraz trwałości poszczególnych przedsięwzięć na społeczność lokalną i grupy interesariuszy.
	
4.	Modyfikacja Gminnego Programu Rewitalizacji: po przeprowadzeniu ewaluacji lub w razie wystąpienia istotnej zmiany warunków realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji.

Źródło: opracowanie własne

Monitoring oraz ewaluacja prowadzone będą na podstawie **wskaźników produktu** (które odnoszą się do produktów, które powstały w trakcie realizacji projektu, swoim zasięgiem nie wykracza poza przyjęty termin wdrażania danego przedsięwzięcia) oraz **wskaźników rezultatu i oddziaływania** (dotyczą działań, które nastąpiły po zakończeniu realizowania projektu oraz które wpływają na otoczenie społeczno-ekonomiczne, informują o zmianach, jakie zaszły w wyniku wdrożenia działań).

Tabela 31 Wskaźniki produktu

Wskaźniki produktu	Wskaźniki	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Komorowa	Liczba przeprowadzonych wydarzeń kulturalnych (szt.)	0	9	Dokumentacja zdjęciowa
	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych (os.)	0	50	Listy obecności
Remont Przedszkola Samorządowego przy ul. Bociańskiego w Komorowie	Liczba odremontowanych pomieszczeń (szt.)	0	1	Protokół zdawczo-odbiorczy
	Liczba nowego sprzętu służącego edukacji i rozwoju (szt.)	0	5	Protokół zdawczo-odbiorczy
Remont budynku przy ul. Bociańskiego w Komorowie	Liczba projektów poprawiających i upowszechniających infrastrukturę techniczną	0	1	Protokół zdawczo-odbiorczy
Budowa placu zabaw przy ul. Bociańskiego w Komorowie	Liczba zrealizowanych projektów rekreacyjnych (szt.)	0	1	Protokół zdawczo-odbiorczy
	Liczba zakupionych sprzętów rekreacyjnych (szt.)	0	7	Protokół zdawczo-odbiorczy
Działania z zakresu aktywizacji osób starszych	Liczba zorganizowanych wydarzeń aktywizujących osoby starsze (szt.)	0	3	Dokumentacja zdjęciowa
Stworzenie świetlicy w Zalesiu	Liczba zrewitalizowanych budynków infrastruktury społecznej (szt.)	0	1	Protokół zdawczo-odbiorczy
	Liczba nowozakupionych sprzętów służących integracji i aktywizacji mieszkańców (szt.)	0	5	Protokół zdawczo-odbiorczy
Budowa placu zabaw w Zalesiu	Liczba zrealizowanych projektów rekreacyjnych (szt.)	0	1	Protokół zdawczo-odbiorczy
Działania z zakresu aktywizacji zawodowej w Zalesiu	Liczba przeprowadzonych szkoleń	0	1	Dokumentacja zdjęciowa
	Liczba zorganizowanych staży zawodowych	0	7	Podpisane umowy z przedsiębiorstwami
	Liczba osób korzystających ze staży zawodowych	0	5	Lista obecności

Remont świetlicy w Komorowie	Liczba zrewitalizowanych budynków infrastruktury społecznej (szt.)	0	1	Protokół zdawczo-odbiorczy
	Liczba nowozakupionych sprzętów służących integracji i aktywizacji mieszkańców (szt.)	0	5	Protokół zdawczo-odbiorczy
Zagospodarowanie terenu przy pomnikach powstania listopadowego	Liczba zamontowanych kamer monitoringu (szt.)	0	3	Protokół zdawczo-odbiorczy
	Liczba zakupionej małej infrastruktury	0	5	Protokół zdawczo-odbiorczy
	Liczba zamontowanego oświetlenia ulicznego (szt.)	0	6	Protokół zdawczo-odbiorczy
Remont pomników w Komorowie- Aleja Powstania Listopadowego	Liczba zrewitalizowanych obiektów dziedzictwa narodowego (szt.)	0	4	Protokół zdawczo-odbiorczy
Termomodernizacja i remont budynku na terenie dawnego PGR w Zalesiu	Liczba zrewitalizowanych budynków infrastruktury społecznej (szt.)	0	1	Protokół zdawczo-odbiorczy
	Liczba nowozakupionych sprzętów wyposażenia zaplecza socjalnego (szt.)	0	10	Protokół zdawczo-odbiorczy
	Liczba budynków poddanych termomodernizacji (szt.)	0	1	Protokół zdawczo-odbiorczy
	Liczba nowych mieszkań socjalnych	0	4	Protokół zdawczo-odbiorczy

Źródło: opracowanie własne.

Mierzenie stopnia zmian, wywołanych dzięki przeprowadzonych projektom rewitalizacyjnym opierać się będzie na analizie wskaźnikowej, która posłużyła do wyznaczenia granic obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji z częstotliwością raz na rok. Za **wartość bazową** przyjęto najmniej korzystną w odniesieniu do średniej wartość wskaźnika dla obszaru zdegradowanego (podobszary Zalesie, Komorowo), natomiast za **wartość docelową**, zaplanowaną do osiągnięcia do roku 2026 przyjęto średnią wartość wskaźnika dla gminy. W niektórych przypadkach, ze względu na charakter zjawiska oraz krótki okres programowania wartość docelową pomniejszono o połowę różnicy między wartością bazową a docelową.

Tabela 32 Wskaźniki rezultatu

Cel	Wskaźniki	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Sposób pozyskiwania danych
Rozwój gospodarczy i zmniejszenie stopy bezrobocia	Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców miejscowości (os.)	237,59	152,8	Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej, Dane ewidencyjne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym w przeliczeniu na 1000 mieszkańców miejscowości (os.)	78,01	48,3	Dane ewidencyjne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców (szt.)	17,73	36,94	Dane Centralnej Ewidencji Działalności Gospodarczej
	Liczba osób przypadających na 1 prowadzoną działalność gospodarczą	56,4	31,62	Dane Centralnej Ewidencji Działalności Gospodarczej, Dane ewidencyjne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
Poprawa jakości życia mieszkańców	Liczba osób zamieszkujących obszary, na których prowadzono rewitalizację [stan na 31.12.2015 r.] (os.)	2 339	2 456	Dane ewidencyjne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba interwencji przeprowadzonych przez Komendę Powiatową Policji w Ostrowi Mazowieckiej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	141,84	139,32	Dane Komendy Powiatowej Policji w Ostrowi Mazowieckiej, Dane ewidencyjne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych	50	95	Dane Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba wydarzeń zorganizowanych na terenie rewitalizowanym (szt/rok)	1	3	Dane ewidencyjne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba organizacji pozarządowych przypadających na 1000 osób wskazanej miejscowości (szt.)	0	7,44	Dane ewidencyjne Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba uczniów otrzymujących stypendia socjalne (szt.)	14	7	Dane Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
Poprawa ładu przestrzenno-funkcjonalnego i stanu środowiska naturalnego	Liczba odremontowanych budynków i zagospodarowanych nieużytków (szt.)	0	4	Dane Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka
	Liczba zlikwidowanych dzikich wysypisk śmieci (szt.)	3	0	Dane Urzędu Gminy Ostrów Mazowiecka

Źródło: opracowanie własne.

Aktualizacja Gminnego Programu Rewitalizacji

Ważną kwestią podczas tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji jest uwzględnienie procesu aktualizacji GPR. Pozwoli to na wprowadzenie modyfikacji w dokumencie, które będą wynikać wyłącznie ze zmian w bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy. Ponadto, wszystkie zaplanowane działania są określone na podstawie analizy. Wpisują się one w zakres publicznych i niepublicznych zadań samorządu gminnego zgodnie z Ustawą z dnia 8 marca 1990r. o Samorządzie Gminnym uzupełnioną obwieszczeniem Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 2016r. (Dz. U. 2016 poz.446). **Jednostką uzupełniającą proces rewitalizacji, będącą jednocześnie głosem społeczności lokalnej jest Rada Gminy Ostrów Mazowiecka.** Kompetencje jednostki regulowane są za pomocą powszechnie obowiązujących aktów prawnych oraz aktów wykonawczych. Dodatkowo Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka oraz każda jego aktualizacja wymaga przyjęcia stosownej uchwały Rady Gminy Ostrów Mazowiecka.

17. Niezbędne zmiany w dokumentach strategicznych Gminy Ostrów Mazowiecka

Ustawa przewiduje możliwość wprowadzenia gminnym programem rewitalizacji zmian w gminnych dokumentach strategicznych i wynikających z nich aktach prawa miejscowego.

Specjalna Strefa Rewitalizacji

W Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka na lata 2016-2026 nie przewiduje się ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku.

Zmiany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

Od 2015 roku trwają prace nad zmianą, przyjętego uchwałą nr XIII/138/12 Rady Gminy Ostrów Mazowiecka z dnia 30 marca 2012r. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ostrów Mazowiecka. Do aktualizacji przystąpiono uchwałą Nr V/40/15 Rady Gminy Ostrów Mazowiecka z dnia 15 maja 2015r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ostrów Mazowiecka.

Obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wymaga aktualizacji w zakresie wyznaczenia obszarów wymagających przekształceń, w tym określenia terenów przeznaczonych do rewitalizacji zgodnie z Gminnym Programem Rewitalizacji tj. obejmujących części następujących sołectw:

- Komorowo,
- Zalesie.

W ramach wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji planowane jest podjęcie szeregu działań, które mogą oddziaływać na zagospodarowanie przestrzennego obszaru rewitalizacji. Rekomenduje się więc sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na obszarach przeznaczonych do rewitalizacji, dla których dotychczas te akty prawa miejscowego nie istniały i zawarcie takiego zapisu w Studium lub aktualizacje już istniejących, a nie uwzględniających planowanych w ramach rewitalizacji zmian.

Zmiany w Miejsowych planach zagospodarowania przestrzennego

Na obszarze rewitalizacji obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego przyjęte następującymi uchwałami:

- UCHWAŁA NR VII/65/15 RADY GMINY OSTRÓW MAZOWIECKA z dnia 21 sierpnia 2015r. w sprawie: zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrów Mazowiecka obejmującego część obrębów Komorowo, Prosienica, Jelenie i Nieskórz,
- UCHWAŁA Nr VI / 58 / 15 RADY GMINY OSTRÓW MAZOWIECKA z dnia 12 czerwca 2015r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrów Mazowiecka obejmującego część obrębów Komorowo, Prosienica, Jelenie i Nieskórz,
- UCHWAŁA Nr XIII/139/12 RADY GMINY OSTRÓW MAZOWIECKA z dnia 30 marca 2012r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Ostrów Mazowiecka,
- UCHWAŁA Nr XV/157/04 RADY GMINY OSTRÓW MAZOWIECKA z dnia 29 października 2004 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Ostrów Mazowiecka.

Analiza zaplanowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wykazała, że na obecnym etapie nie ma konieczności zmiany istniejących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Jeśli na późniejszym etapie zostanie stwierdzona taka potrzeba wszczęte zostaną odpowiednie procedury.

18. Spis tabel, rysunków i wykresów

Tabele

Tabela 1 Migracje w powiecie ostrowskim w 2015 roku (źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie mazowieckim w 2015 roku, informacje i opracowania statystyczne, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2016).....	13
Tabela 2 Bezrobocie ogółem.....	15
Tabela 3 Bezrobotni z wykształceniem podstawowym	16
Tabela 4 Formy pomocy społecznej realizowane w latach 2010 – 2014	18
Tabela 5 Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Ostrów Mazowiecka w latach 2014-2016.....	19
Tabela 6 Osoby korzystające z zasiłku w Gminie Ostrów Mazowiecka	20
Tabela 7 Liczba osób objętych Niebieską Kartą.	22
Tabela 8 Wykaz interwencji policyjnych przeprowadzonych przez KPP w Ostrowi Mazowiecka na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka w 2015 r.	26
Tabela 9 Liczba przeprowadzonych interwencji policyjnych w Gminie Ostrów Mazowiecka...	28
Tabela 10 Liczba pożarów i miejscowych zagrożeń na terenie gminy w latach 2010 – 2015...	29
Tabela 11 Liczba alarmów wymagających interwencji strażackiej	30
Tabela 12 Ilość interwencji policji oraz straży pożarnych w 2015 roku.....	31
Tabela 13 Średnie wyniki egzaminu w klasach III gimnazjów na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka	33
Tabela 14 Wyniki egzaminów na tle gmin sąsiedzkich	34
Tabela 15 Frekwencja wyborcza w wyborach w 2015r. do Sejmu do Senatu RP	36
Tabela 16 Stowarzyszenia, Kółka Rolnicze, Koła Gospodyń Wiejskich działających na terenie Gminy	37
Tabela 17 Lista stowarzyszeń działających na terenie gminy.....	37
Tabela 18 Wykaz jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w Gminie Ostrów Mazowiecka ..	38
Tabela 19 Ochotnicze Straże Pożarne działające na terenie gminy.....	39
Tabela 20 Liczba ludności w poszczególnych obszarach na terenie Gminy Ostrów Mazowiecka w 2015 r.	40

Tabela 21 Struktura wiekowa ludności w Gminie Ostrów Mazowiecka	41
Tabela 22 Podstawowe wskaźniki dotyczące obszaru zdegradowanego	57
Tabela 23 Zestawienie danych dotyczących Gminy Ostrów Mazowiecka	58
Tabela 24 Lista A: projekty kluczowe	92
Tabela 25 Powiązanie celów operacyjnych Gminy Ostrów Mazowiecka z realizowanymi przedsięwzięciami z Listy A oraz Listy B	99
Tabela 26 Powiązanie zdiagnozowanych problemów i zdiagnozowanych przedsięwzięć	102
Tabela 27 Komplementarność problemowa	111
Tabela 28 Komplementarność międzyokresowa	113
Tabela 29 Komplementarność źródeł finansowania	116
Tabela 30 Etapy ewaluacji Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ostrów Mazowiecka	164
Tabela 31 Wskaźniki produktu	165
Tabela 32 Wskaźniki rezultatu	168

Rysunki

Rysunek 1 Etapy tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji	9
Rysunek 2 Położenie Gminy Ostrów Mazowiecka na terenie Powiatu Ostrowskiego	12
Rysunek 3 Ilość złożonych wniosków o przydział lokalu mieszkaniowego	23
Rysunek 4 Pomnik Generała Ignacego Prądzyńskiego i Generała Wojciecha	45
Rysunek 5 Obszar Zalesia i Komorowa na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka	49
Rysunek 6 Obszar Zalesia na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka	54
Rysunek 7 Obszar Komorowa na mapie Gminy Ostrów Mazowiecka	56
Rysunek 8 Cele Gminnego Programu Rewitalizacji Ostrów Mazowiecka	71
Rysunek 9 Przedszkole Samorządowe w Komorowie	79
Rysunek 10 Aleja Powstania Listopadowego w Komorowie	91
Rysunek 11 Budynek popegeerowski w miejscowości Zalesie ulegający degradacji	97
Rysunek 12 Mapa Gminy Ostrów Mazowiecka ze wskazaniem obszarów zdegradowanych i rewitalizacji	107

Rysunek 13 Przestrzenne rozmieszczenie projektów rewitalizacyjnych w miejscowości Zalesie	108
Rysunek 14 Przestrzenne rozmieszczenie projektów rewitalizacyjnych w miejscowości Komorowo	109
Rysunek 15 Mapa Komorowa.	128
Rysunek 16 Mapa Zalesia.	142
Rysunek 17 Wzajemne relacje i role komórek organizacyjnych Gminy, interesariuszy i beneficjentów zewnętrznych.....	158
Rysunek 18 Schemat przedstawiający zarządzanie Gminnym Programem Rewitalizacji	159
Rysunek 19 Cele promocyjne Gminnego Programu Rewitalizacji	160
Rysunek 20 Działania promocyjne GPR	161
Rysunek 21 Formy partycypacji społecznej na etapie wdrażania i monitorowania.....	163

Wykresy

Wykres 1 Liczba przeprowadzonych interwencji policyjnych w Gminie Ostrów Mazowiecka .	28
Wykres 2 Wyniki egzaminów na tle gmin sąsiedzkich.....	34
Wykres 3 Liczba uczniów w przedszkolu Samorządowym w Komorowie.	35
Wykres 4 Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Ostrów Mazowiecka	41
Wykres 5 Związki respondentów z obszarem rewitalizacji	128
Wykres 6 Jak oceniają Państwo natężenie poszczególnych problemów społecznych na obszarze rewitalizacji?	130
Wykres 7 Jak oceniają Państwo następujące aspekty życia na obszarze rewitalizacji?	132
Wykres 8 Jakie grupy społeczne powinny być głównie wspierane na obszarze rewitalizacji? (Pytanie wielokrotnego wyboru).	133
Wykres 9 Jakie są Pani/Pana zdaniem największe atuty i potencjały wybranego obszaru rewitalizacji?	134
Wykres 10 Czy włączył(a)by się Pan/Pani w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu zamieszkania?	134
Wykres 11 Jak często uczestniczy Pan/Pani w wydarzeniach, imprezach kulturalnych organizowanych w Gminie Ostrów Mazowiecka?	135

Wykres 12 Jakie rodzaje przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych na wskazanym obszarze? (Pytanie wielokrotnego wyboru).	136
Wykres 13 Jakie rodzaje przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych na wskazanym obszarze?	137
Wykres 14 Płeć respondentów.	138
Wykres 15 Wiek respondentów.	139
Wykres 16 Wykształcenie respondentów.	139
Wykres 17 Miejsce zamieszkania respondentów.	140
Wykres 18 Liczba lat zamieszkiwania w Ostrowi Mazowieckiej.....	141
Wykres 19 Status zawodowy badanych	141
Wykres 20 Związki respondentów z obszarem rewitalizacji	142
Wykres 21 Jak oceniają Państwo natężenie poszczególnych problemów społecznych na obszarze rewitalizacji?.....	144
Wykres 22 Jak oceniają Państwo następujące aspekty życia na obszarze rewitalizacji?.....	146
Wykres 23 Jakie grupy społeczne powinny być głównie wspierane na obszarze rewitalizacji? (Pytanie wielokrotnego wyboru).	147
Wykres 24 Jakie są Pani/Pana zdaniem największe atuty i potencjały wybranego obszaru rewitalizacji?	148
Wykres 25 Czy włączył(a)by się Pan/Pani w działania podejmowane na rzecz poprawy życia w miejscu zamieszkania?	148
Wykres 26 Jak często uczestniczy Pan/Pani w wydarzeniach, imprezach kulturalnych organizowanych w Gminie Ostrów Mazowiecka?	149
Wykres 27 Jakie rodzaje przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych na wskazanym obszarze? (Pytanie wielokrotnego wyboru).	150
Wykres 28 Jakie rodzaje przedsięwzięć powinny być Państwa zdaniem podejmowane w celu ograniczania negatywnych zjawisk środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych na wskazanym obszarze?	151
Wykres 29 Płeć respondentów	152

Wykres 30 Wiek respondentów	152
Wykres 31 Wykształcenie respondentów	153
Wykres 32 Miejsce zamieszkania respondentów	153
Wykres 33 Liczba lat zamieszkiwania w Zalesiu	154
Wykres 34 Status zawodowy badanych	154